

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ

รูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุโดยบูรณาการวิถีการดำเนินชีวิตและ
ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพึ่งพาตนเองและพัฒนาชุมชน ตำบลวังม่วง
อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

โดย

นางสาวทีปประพิน สุขเขียว
นางสาวรัชฎาภรณ์ ไชยเสน และคณะ

สิงหาคม 2562

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น
มหาวิทยาลัยพายัพ และเทศบาลตำบลวังม่วง

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการรูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุโดยบูรณาการวิถีการดำเนินชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพึ่งพาตนเองและพัฒนาชุมชนตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

โดย

1. นางสาวทีปประพิน สุขเขียว	หัวหน้าโครงการ (นักวิชาการ)
2. นางสาวรัชฎาภรณ์ ไชยเสน	หัวหน้าโครงการ (ชุมชน)
3. นางสาวปรีญาภรณ์ งามชื่น	ผู้ร่วมวิจัย
4. ผศ.ดร.พีรณัฐ ลาเซอร์	ผู้ร่วมวิจัย
5. ผศ.ดร.รุ่งฤดี วงศ์ชุม	ผู้ร่วมวิจัย
6. นายทิม ปิยาโน	ผู้ร่วมวิจัย
7. นางชนทอง กันทาตง	ผู้ร่วมวิจัย
8. นายวิรัตน์ จินาอิ	ผู้ร่วมวิจัย
9. นายเสาร์ ประสาทสุวรรณ	ผู้ร่วมวิจัย
10. นายพลสิทธิ์ สุขสวัสดิ์	ผู้ร่วมวิจัย
11. นายประเวท ใจเงี้ยวคำ	ผู้ร่วมวิจัย
12. นายดอน อังกลสิทธิ์	ผู้ร่วมวิจัย
13. นายประยงค์ หลวงเหล็ก	ผู้ร่วมวิจัย
14. นางสาวมาลี บุญธรรม	ผู้ร่วมวิจัย
15. นายสอน ยะท่าตุ้ม	ผู้ร่วมวิจัย
16. นายอนันต์ เทพชัย	ผู้ร่วมวิจัย
17. นางชนะดา สมสิงห์คำ	ผู้ร่วมวิจัย
18. นางวรรณา คงมี	ผู้ร่วมวิจัย
19. นายสุพจน์ วังเวียง	ผู้ร่วมวิจัย
20. นางกนกพร เดชมณี	ผู้ร่วมวิจัย
21. นางเตือนใจ คำดี	ผู้ร่วมวิจัย
22. นางรัตติกาล จุฬกาล	ผู้ร่วมวิจัย

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

มหาวิทยาลัยพายัพ และเทศบาลตำบลวังผาง

บอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นกระบวนการที่คนในชุมชนได้มาร่วมคิดทบทวนสถานการณ์ ตั้งคำถาม วางแผน หาข้อมูล ทดลองทำ วิเคราะห์ สรุปผลการทำงานและหาคำตอบเพื่อปรับปรุงงานต่อไป” กล่าวคือ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือหนึ่งที่เน้นการให้ “คน” ในชุมชนเข้ามาร่วมในกระบวนการวิจัย ตั้งแต่การเริ่มคิด การตั้งคำถาม การวางแผน และค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบเป็นรูปธรรม โดยเรียนรู้จากการปฏิบัติการจริง (Action Research) อันทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ สร้างผลงาน มีความเข้มแข็งในการแก้ปัญหาของตนเอง และสามารถใช้กระบวนการนี้ในการแก้ไขปัญหาอื่น ๆ ในท้องถิ่น โดยมีกระบวนการศึกษาเรียนรู้อย่างเป็นเหตุเป็นผล ดังนั้นจุดเน้นของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงอยู่ที่ “กระบวนการ” มากกว่า “ผลลัพธ์” เพื่อให้ชาวบ้านได้ประโยชน์จากงานวิจัยโดยตรง และให้งานวิจัยมีส่วนในการแก้ปัญหของชาวบ้าน รวมทั้งเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นจริงในชุมชน ซึ่งจะต้องอาศัย “เวที” (การประชุม เสวนา พูดคุยถกเถียง) เป็นวิธีการเพื่อให้คนในชุมชน ทั้งชาวบ้าน ครู นักพัฒนา สมาชิกอบต. กรรมการสหกรณ์ ข้าราชการ หรือกลุ่มคนอื่นๆ เข้ามาร่วมหา ร่วมใช้ “ปัญญา” ในกระบวนการวิจัย

“กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น” หมายถึง การทำงานอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อตอบ “คำถาม” หรือ “ความสงสัย” บางอย่าง ดังนั้นสิ่งสำคัญคือประเด็น “คำถาม” ต้องคมชัด โดยมีการแยกแยะประเด็นว่า ข้อสงสัยอยู่ตรงไหน มีการหา “ข้อมูล” ก่อนทำ มีการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล มีการ “วางแผน” การทำงานบนฐานข้อมูลที่มีอยู่ และในระหว่างลงมือทำมีการ “บันทึก” มีการ “ทบทวน” ความก้าวหน้า “วิเคราะห์” ความสำเร็จและอุปสรรคอย่างสม่ำเสมอ เพื่อ “ถอด” กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นออกมาให้ชัดเจน ในที่สุดก็จะสามารถ “สรุปบทเรียน” ตอบคำถามที่ตั้งไว้ แล้วอาจจะทำใหม่ให้ดีขึ้น ตลอดจนสามารถนำไปใช้เป็นบทเรียนสำหรับเรื่องอื่นๆ หรือพื้นที่อื่นๆ ต่อไป ซึ่งทั้งหมดนี้กระทำโดย “ผู้ที่สงสัย” ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นนั่นเอง ดังนั้นกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงเป็นงานวิจัยอีกแบบหนึ่งที่ไม่ยึดติดกับระเบียบแบบแผนทางวิชาการมากนัก แต่เป็นการสร้างความรู้ในตัวตนท้องถิ่น โดยคนท้องถิ่น เพื่อคนท้องถิ่น โดยมุ่งแก้ไขปัญหาด้วยการทดลองทำจริง และมีการบันทึกและวิเคราะห์อย่างเป็นระเบียบ การวิจัยแบบนี้จึงไม่ใช่เครื่องมือทางวิชาการ ไม่ใช่ของศักดิ์สิทธิ์ที่ผูกขาดอยู่กับครูบาอาจารย์ แต่เป็นเครื่องมือธรรมดาที่ชาวบ้านก็ใช้เป็น เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้ใช้วิธีการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นตามแนวคิดและหลักการดังกล่าวมาแล้วในระยะเวลาหนึ่ง พบว่า ชาวบ้านหรือทีมวิจัยส่วนใหญ่สามารถสะท้อนการดำเนินงานด้วยการบอกเล่าได้เป็นอย่างดี ในขณะเดียวกันก็พบว่า การเขียนรายงาน เป็นปัญหาที่สร้างความหนักใจให้แก่นักวิจัยเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นด้วยความตระหนักถึงสถานการณ์ปัญหาดังกล่าว สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงได้ปรับรูปแบบการเขียนรายงานวิจัย ให้มีความยืดหยุ่น และมีความง่ายต่อการนำเสนองานออกมาในรูปแบบที่นักวิจัยถนัด โดยไม่ยึดติดในเรื่องของภาษาและรูปแบบที่เป็นวิชาการ

มากเกินไป ซึ่งเป้าหมายสำคัญของรายงานวิจัยยังคงมุ่งเน้นการนำเสนอให้เห็นภาพของกระบวนการวิจัยมากกว่าผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัย โดยกลไกสำคัญที่จะช่วยให้นักวิจัยให้มีความสามารถเขียนรายงานที่นำเสนอกระบวนการวิจัยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น คือ ศูนย์ประสานงานวิจัย (Node) ในพื้นที่ ซึ่งทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงโครงการวิจัยมาตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจบการทำงานวิจัย ดังนั้น Node จะรับรู้พัฒนาการของโครงการวิจัยมาโดยตลอด บทบาทการวิเคราะห์เนื้อหาหรือกิจกรรมของโครงการจึงเป็นการทำงานร่วมกันระหว่าง Node และนักวิจัย ซึ่งความร่วมมือดังกล่าวได้นำมาซึ่งการถอดบทเรียนโครงการวิจัย สู่อการเขียนมาเป็นรายงานวิจัยที่มีคุณค่าในที่สุด

อย่างไรก็ตาม รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น อาจไม่สมบูรณ์แบบดังเช่นรายงานวิจัยเชิงวิชาการโดยทั่วไป หากแต่ได้คำตอบและเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัย ซึ่งท่านสามารถเข้าไปค้นหา ศึกษาและเรียนรู้เพิ่มเติมได้จากพื้นที่

สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

บทคัดย่อ

การศึกษารูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุโดยบูรณาการวิถีการดำเนินชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพึ่งพาตนเองและพัฒนาชุมชน ตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสถานการณ์ของผู้สูงอายุกระบวนการขับเคลื่อน แผนงาน วิธีการของชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุ รวมทั้งศึกษาและทดลองรูปแบบการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุให้สามารถพึ่งพาตนเองได้โดยบูรณาการวิถีการดำเนินชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลวังผางอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้สูงอายุในตำบลวังผาง 11 หมู่บ้านจำนวน 150 คนเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ “ภูมิปัญญาท้องถิ่นผู้สูงอายุตำบลวังผาง”เป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ และร้อยละ

ผลการวิจัย พบว่า ผู้สูงอายุในตำบลวังผาง ร้อยละ 80เป็นผู้สูงอายุที่ยังสามารถทำงานและมีรายได้ อาชีพของผู้สูงอายุส่วนใหญ่ 3 อันดับแรก คือ การรับจ้างแกะลำไย ค้าขาย เกษตรกร ร้อยละ 82 ช่วยตัวเองได้ดี สามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้โดยอิสระ

รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุโดยบูรณาการวิถีการดำเนินชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบไปด้วยขั้นตอนที่ 1 ประเมินการรับรู้ศักยภาพของตนเอง มีการทบทวนความรู้และประสบการณ์เดิม การรับรู้ความรู้ความสามารถของผู้สูงอายุ ขั้นตอนที่ 2 การฝึกปฏิบัติการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการดำเนินชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมุ่งให้ผู้สูงอายุที่มีความรู้และมีความสามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่กลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน โดยใช้กิจกรรมการถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุโดยมีเป้าหมายการถ่ายทอดไปสู่คนรุ่นหลัง และขั้นตอนที่ 3 พัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน ให้ผู้สูงอายุสามารถพึ่งพาตนเองได้โดยบูรณาการวิถีการดำเนินชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องโดยการแนะนำให้มีการผสานแนวทางการเสริมสร้างศักยภาพให้เข้ากับวิถีการดำเนินชีวิตประจำวัน

ข้อเสนอแนะ ควรมีการจัดกิจกรรมถ่ายทอดภูมิปัญญาอย่างสม่ำเสมอ โดยอาจจะมีการหมุนเวียนกันเป็นผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญา ทำกิจกรรมในแต่ละเดือน ซึ่งควรจะเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมในโรงเรียนผู้สูงอายุ ให้ทางเทศบาลฯ เป็นพี่เลี้ยงในการจัดกิจกรรม โดยมีแกนนำที่สำคัญคือ สมาชิกของโรงเรียนผู้สูงอายุ ทั้งนี้ควรสัมพันธ์กับช่วงเวลาที่มีประเพณีหรือเทศกาลต่าง ๆ ด้วย ผู้สูงอายุต้องการให้มีโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นศูนย์กลางในจัดกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งการถ่ายทอดภูมิปัญญา

ABSTRACT

This research attempted to explore and examine a model to enhance independence and develop community among elderly in Tambon Wang-Phang, Wiang Nong Long District, Lamphun Province. The local lifestyle and wisdom were integrated in the process of independence enhancement. The objectives of this research were to study the situation of the elderly in the area, creating and implementing a strategic plan, as well as community and local organization participation. Subjects were 150 elderly who lived in 11 villages located in Tambon Wang-Phang. Questionnaires were used for gathering data related to the situation of the elderly. Semi-structured interview questions were used to collect data pertaining to the wisdom of the elderly in the community.

Results showed that eighty percent of the elderly in Tambon Wang-Phang were employed and receiving income. The three most common jobs were peeling Long-gan (a local fruit), selling handicrafts, and other additional agricultural work. Eighty-two percent of the elderly were independent and able to participate in community activities.

A model to enhance independence and develop community among elderly in Tambon Wang-Phang consisted of three steps. First, the elderly were asked about their knowledge and wisdom. Second, the elderly transferred their knowledge and wisdom to the younger generation by teaching and through demonstration. Third, encouraging the elderly to maintain their potential by continuing to share their knowledge and wisdom as part of their daily lifestyle.

Suggestions for future research include rotating leadership roles in knowledge sharing on a monthly basis. These activities could be integrated into the elderly school program. Moreover, the Wang-Phang Municipality staff should serve as mentors for the elderly and promote active participants to be the leader of the activities. The elderly suggested that the school should be the center for these activities. In addition, the activities should be arranged according to community customs and local events.

สารบัญ

	หน้า
บอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน	ก
บทคัดย่อ	ค
สารบัญ	จ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญภาพ	ซ
บทที่ 1 บทนำ	
หลักการและเหตุผล	1
คำถามวิจัย	3
วัตถุประสงค์	3
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	4
นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	5
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
การพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ	6
การสร้างทางเลือกในการพึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุ	8
การดูแลผู้สูงอายุในชุมชน	10
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	12
กรอบแนวคิดการวิจัย	15
บทที่ 3 กระบวนการวิจัย	
ลักษณะการวิจัย	17
ขอบเขตการวิจัย	17
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	18
วิธีการดำเนินการวิจัย	19
บทที่ 4 ผลการดำเนินงานและวิเคราะห์วิจารณ์	
สถานการณ์ของผู้สูงอายุตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน	34
กระบวนการขับเคลื่อน แผนงาน วิธีการของชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการ	44
เสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุ ตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน	
รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุตำบลวังผางให้สามารถพึ่งพาตนเองได้โดย	50
บูรณาการวิถีการดำเนินชีวิต และภูมิปัญญาท้องถิ่น	

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ	
สรุป	53
อภิปรายผลการวิจัย	61
บทเรียนที่ได้จากการทำวิจัยและการเรียนรู้	64
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป	65
บรรณานุกรม	66
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์	69
ภาคผนวก ข รูปภาพการดำเนินงาน	72
ภาคผนวก ค ประวัติทีมวิจัย	110

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
3-1 รายละเอียดการดำเนินงานวิจัย	22
4-1 ผู้สูงอายุที่มีความรู้ความสามารถในด้านภูมิปัญญา	36
4-2 กิจกรรมที่จัดขึ้นตามเทศกาลประจำปี	40
5-1 กิจกรรมที่จัดตามเทศกาล ชุมชนเทศบาลตำบลวังผาง	55

สารบัญภาพ

ภาพ		หน้า
2-1	กรอบแนวคิดงานวิจัย	16
5-1	รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน	60

บทที่ 1

บทนำ

หลักการและเหตุผล

ตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน ประกอบด้วย 11 หมู่บ้าน มีประชากรประมาณ 8,146 คน โดยเป็นผู้สูงอายุประมาณ 1,689 คน คิดเป็นร้อยละ 20.73 ของประชากรในตำบลวังผาง และพบว่า จำนวนผู้สูงอายุมีเพิ่มขึ้นทุกปี จัดว่าเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ตามคำจำกัดความขององค์การอนามัยโลก เมื่อพิจารณาถึงลักษณะของชุมชน พบว่าท้องที่อำเภอเวียงหนองล่องเดิมเป็นส่วนหนึ่งของอำเภอป่าซาง ทางราชการได้แบ่งพื้นที่การปกครองออกมาตั้งเป็น กิ่งอำเภอเวียงหนองล่อง ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ 7 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2538 และต่อมาได้มีพระราชกฤษฎีกายกฐานะขึ้นเป็น อำเภอเวียงหนองล่อง ในวันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2550 แบ่งเขตการปกครองเป็น 3 ตำบล 21 หมู่บ้าน ได้แก่ ตำบลวังผาง จำนวน 11 หมู่บ้าน รองลงมา คือ ตำบลหนองล่อง จำนวน 9 หมู่บ้าน และตำบลหนองยวง จำนวน 5 หมู่บ้าน ตามลำดับ ในตำบลเวียงหนองล่องถือเป็นตำบลที่มีจำนวนหมู่บ้านและจำนวนประชากรมากที่สุด มีหน่วยบริการสุขภาพ ได้แก่ โรงพยาบาลเวียงหนองล่อง และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล 2 แห่ง คือ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพบ้านดงหลวง และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพบ้านกลางทุ่ง และมีคลินิก 1 แห่ง คือ คลินิกวังผาง ส่วนสถานศึกษามี 1 แห่ง คือ โรงเรียนวัดบ้านดง ตั้งอยู่หมู่ที่ 5 ตำบลวังผาง

ในด้านวิถีชีวิตการดำเนินของประชาชนในตำบลวังผาง แต่เดิมประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม คนวัยทำงานส่วนน้อยที่ออกไปทำงานนอกเขตชุมชน มีการประกอบอาชีพเสริมตามภูมิปัญญา ท้องถิ่น เช่น ทำไม้กวาดทางมะพร้าว ดอกไม้จันทน์ ทอผ้า และเครื่องประกอบงานประเพณีของท้องถิ่น เป็นต้น การอยู่ร่วมกันในครอบครัวเป็นลักษณะของครอบครัวขยายที่มีประกอบด้วยคนหลายรุ่น แต่ในปัจจุบันคนวัยทำงานออกไปทำงานนอกบ้านหรือนอกเขตพื้นที่ชุมชนเป็นส่วนใหญ่ มีเพียงผู้สูงอายุเท่านั้นที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ปลูกพืชผักประจำท้องถิ่น หรือรับจ้างต่างๆ ภายในชุมชน โดยเฉพาะรับจ้างเก็บลำไยและแกะลำไยตามฤดูกาล ดังนั้นพื้นที่ของตำบลวังผางจึงจัดเป็นสังคมผู้สูงอายุ และพบว่าผู้สูงอายุ ร้อยละ 97.7 เป็น “active aging” หรือผู้สูงอายุที่มีศักยภาพในการดำเนินชีวิต สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ในชุมชนมีวิถีการดำเนินชีวิตแบบชนบท มีผู้สูงอายุเป็นคลังแห่งภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการสนับสนุนทุนทางสังคมที่เข้มแข็งของภาคีเครือข่ายในตำบลวังผาง ได้แก่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลวังผาง โรงพยาบาลเวียงหนองล่อง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลบ้านดงหลวง และเทศบาลตำบลวังผาง

ในระยะ 10 ปีตั้งแต่ได้รับการยกระดับเป็นอำเภอ ทั้งอำเภอเวียงหนองล่องและเทศบาลตำบลวังผาง ได้พัฒนาระบบและกลไกการดำเนินพัฒนาชุมชนด้านผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งมีการจัดโครงการที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตและเสริมสร้างศักยภาพของผู้สูงอายุ เช่น โครงการโรงเรียนผู้สูงอายุ จัดขึ้นโดยกองสวัสดิการสังคม โครงการหลานสอนอัย (ครอบครัวยุคใหม่) จัดขึ้นโดย

กองวิชาการและแผนงาน โครงการตำบลต้นแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาว โดยความร่วมมือของโรงพยาบาลเวียงหนองล่อง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลวังผาง และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านดงหลวง เป็นต้น แสดงให้เห็นว่า ตำบลเวียงหนองล่องมีหน่วยงานภาครัฐทั้งระดับอำเภอและตำบล ที่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุในชุมชนมาโดยตลอด

จากการที่คณะพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยพายัพ มีนักวิจัยที่ได้รับทุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้มีโอกาสเข้าร่วมประชุมร่วมกับนักวิจัยที่ได้รับทุน ลงพื้นที่เพื่อศึกษาปัญหาและเรียนรู้การทำวิจัยชุมชน ซึ่งตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน เป็นพื้นที่ที่ได้ลงนามในบันทึกข้อตกลงความร่วมมือกับ สกว. เพื่อพัฒนางานวิจัยท้องถิ่น โดยการจัดเวทีระดมความคิดเห็นโดยการประชุมตัวแทนผู้สูงอายุจากแต่ละหมู่บ้าน จำนวน 3 ครั้ง เพื่อศึกษาเกี่ยวกับปัญหาของผู้สูงอายุในชุมชน โดยพบประเด็นที่ผู้สูงอายุให้ความสนใจ 4 ประเด็น คือ ประเด็นที่หนึ่ง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นในชุมชนทำให้ลักษณะครอบครัวเปลี่ยนไปเนื่องจากคนวัยทำงานและวัยเรียนย้ายถิ่นฐานหรือออกไปอยู่นอกชุมชน ทำให้ผู้สูงอายุส่วนใหญ่อยู่ตามลำพัง หลายคนมีความรู้สึกเหงา ซึมเศร้า การเปลี่ยนแปลงของลักษณะครอบครัวและวิถีชีวิตที่เกิดขึ้นนี้ ทำให้ผู้สูงอายุมีความสุขน้อยลง นอกจากนี้ ยังพบว่า มีการเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้สูงอายุที่อายุมากกว่า 80 ปี ผู้สูงอายุที่อยู่ในกลุ่มติดบ้านติดเตียง รวมทั้งผู้สูงอายุที่ขาดลูกหลานดูแลมีจำนวนมากขึ้นเช่นกัน ประเด็นที่สอง กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุที่ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดีมีไม่เพียงพอกับความต้องการของผู้สูงอายุ กิจกรรมที่จัดขึ้นเป็นการจัดตามเทศกาลประเพณีท้องถิ่นหรือตามนโยบายของภาครัฐและองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น และเป็นการดำเนินงานโดยเจ้าหน้าที่หรือเป็นการทำงานแบบรณรงค์สั่งจากหน่วยงานของรัฐเพียงอย่างเดียว (Top-down) ผู้สูงอายุเป็นเพียงผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรมเท่านั้น ไม่ได้เป็นผู้ริเริ่มและดำเนินกิจกรรมเอง จึงทำให้กิจกรรมต่างๆ ไม่มีความต่อเนื่องและยั่งยืน รวมทั้งไม่ตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุ และประเด็นที่สาม ผู้สูงอายุต้องการมีบทบาทในการสืบทอดประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เริ่มสูญหายไป ได้แก่ การบายศรี การย่ำขาง เป็นต้น เนื่องจากไม่มีผู้สืบทอดหรือขาดระบบกลไกในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่บุตรหลาน นอกจากนี้ผู้สูงอายุได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการพัฒนาศักยภาพของตนเอง โดยเริ่มตระหนักถึงความสำคัญของการที่ผู้สูงอายุควรมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา นอกเหนือจากการได้รับความช่วยเหลือจากท้องถิ่นหรือหน่วยงานภาครัฐเพียงอย่างเดียว

จากการถอดบทเรียนการดำเนินงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุของในตำบลวังผาง พบว่ามีการรวมกลุ่มจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุ และโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนความรู้ พบปะสังสรรค์และทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งจากการประเมินผล พบว่า ผู้สูงอายุมีความสุข และรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง แต่ในการดำเนินงานกิจกรรมต่างๆ ยังไม่เป็นระบบ ขาดเป้าหมายที่ชัดเจน ขาดผู้นำและผู้รับผิดชอบ ขาดกลไกในการขับเคลื่อนให้มีความต่อเนื่องและยั่งยืน ขาดศูนย์รวมในการพัฒนาตนเองให้เป็นผู้สูงอายุที่มีสุขภาพดีและมีประโยชน์ต่อสังคม ขาดความเข้มแข็งในสังคมผู้สูงอายุ จะเห็นได้จากการที่ในชุมชนมีชมรมผู้สูงอายุและมีกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุที่จัดขึ้นโดยองค์กรส่วนท้องถิ่นและหน่วยงาน

ภาครัฐ รวมทั้งเคยมีการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ แต่ทั้งชมรม กิจกรรม และโรงเรียน ยังขาดระบบและกลไกในการดำเนินงาน ขาดผู้รับผิดชอบที่ชัดเจน ทำให้กิจกรรมและโครงการต่างๆ ไม่มีความต่อเนื่องและยั่งยืน

อย่างไรก็ตามชุมชนวังผางมีลักษณะเด่นของผู้สูงอายุตำบลวังผาง คือ ผู้สูงอายุมีความต้องการที่จะพัฒนา และพึ่งพาตนเองในการจัดกิจกรรมสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ และตระหนักถึงศักยภาพของตนเองในการดำเนินงาน และมีความต้องการที่จะบูรณาการวิถีการดำเนินชีวิต และภูมิปัญญาท้องถิ่น กับโครงการและกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน รวมทั้งผลักดันให้เอกลักษณ์ของชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ปรากฏเป็นหลักฐานในเชิงรูปธรรมอย่างชัดเจน สามารถสืบค้น และเข้าถึงข้อมูลได้หลายช่องทาง และสามารถถ่ายทอดต่อคนรุ่นหลังได้ต่อไป

ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงเห็นว่าความสำคัญของการศึกษารูปแบบการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุตำบลวังผางให้สามารถพึ่งพาตนเองได้โดยบูรณาการวิถีการดำเนินชีวิต และภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามแนวคิดการสร้างทางเลือกในการพึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุของ มนตรี ประเสริฐรุ่งเรือง และดุขฎิ อายวัฒน์ (2559) ที่กล่าวว่า การพึ่งพาตนเองอย่างมีคุณค่าของผู้สูงอายุ เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างการใช้ความสามารถของผู้สูงอายุ ร่วมกับการใช้ประโยชน์จากโครงสร้างทางสังคม และการสร้างทางเลือกในการพึ่งพาตนเองอย่างมีคุณค่าของผู้สูงอายุเป็นกระบวนการจัดสรรทรัพยากรภายใต้เงื่อนไขทางสังคมให้เกิดประสิทธิภาพ ซึ่งในตำบลวังผางมีการสนับสนุนทุนทางสังคมที่เข้มแข็งของภาคีเครือข่ายในตำบลวังผาง ได้แก่ เทศบาลตำบลวังผาง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลบ้านดงหลวง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลวังผาง โรงพยาบาลเวียงหนองล่อง โรงเรียนเทศบาลตำบลวังผาง และเครือข่ายนอกพื้นที่ ได้แก่ คณะพยาบาลศาสตร์แมคคอร์มิค มหาวิทยาลัยพายัพ การขับเคลื่อนที่เกิดจากผู้สูงอายุในชุมชน เพื่อให้ผู้สูงอายุเกิดการพึ่งพาตนเองและนำศักยภาพของตนร่วมพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน รวมทั้งเพื่อให้ตำบลวังผางเป็นแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

คำถามวิจัย

รูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ โดยบูรณาการวิถีการดำเนินชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพึ่งพาตนเองและพัฒนาชุมชน ตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน ควรเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ของผู้สูงอายุตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน
2. เพื่อศึกษากระบวนการขับเคลื่อน แผนงาน วิธีการของชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุ ตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน
3. เพื่อศึกษาและทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุตำบลวังผางให้สามารถพึ่งพาตนเองได้โดยบูรณาการวิถีการดำเนินชีวิต และภูมิปัญญาท้องถิ่น

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ผลเชิงวิจัย

1. องค์ความรู้เกี่ยวกับเอกลักษณ์ของชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน ที่ได้จากการวิจัย สามารถนำไปต่อยอดทำฐานข้อมูลเพื่อการค้นคว้าให้ปรากฏเป็นหลักฐานเชิงรูปธรรมอย่างชัดเจน เพื่อให้สามารถสืบค้น และเข้าถึงข้อมูลได้หลายช่องทาง รวมทั้งสามารถถ่ายทอดต่อคนรุ่นหลังได้ต่อไป
2. ข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ของผู้สูงอายุและสถานการณ์ที่มีผลต่อวิถีการดำเนินชีวิต สุขภาพ การแสดงบทบาทหน้าที่ และคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ และการบริหารจัดการกิจกรรม ของผู้สูงอายุในชุมชนตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

ผลเชิงพัฒนา

1. เอกลักษณ์ของชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน ที่ได้จากการวิจัย สามารถเป็นข้อมูลสำหรับองค์กรส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาจุดเด่นของชุมชน ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาและแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่อไป
2. วิธีการดำเนินงานของโครงการวิจัย และความสำเร็จของการดำเนินงาน สามารถนำไป ข้อมูลสำหรับการพิจารณาจัดทำนโยบายการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการดำเนินโครงการ/กิจกรรม ในชุมชนและการพัฒนาชุมชนในด้านที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุแบบที่มี จุดเด่น คือ การการบูรณาการวิถี การดำเนินชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. ผู้สูงอายุตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน ได้รูปแบบการพัฒนา ศักยภาพของผู้สูงอายุที่มีจุดเด่น คือ มีการบูรณาการวิถีการดำเนินชีวิต และภูมิปัญญาท้องถิ่น
4. ผู้สูงอายุตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน ได้รับการเสริมสร้างศักยภาพ เพื่อการพึ่งพาตนเองและพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน
5. ตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน มีแนวทางในการสืบทอดเอกลักษณ์ ของชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้ปรากฏเป็นหลักฐานเชิงรูปธรรมอย่างชัดเจน เพื่อให้สามารถ สืบค้น และเข้าถึงข้อมูลได้หลายช่องทาง รวมทั้งสามารถถ่ายทอดต่อคนรุ่นหลังได้ต่อไป
6. ชุมชนมีเครือข่ายความร่วมมือในการดูแลสุขภาพ คือ คณะพยาบาลศาสตร์แมคคอร์มิค มหาวิทยาลัยพายัพ ที่จะทำงานร่วมกันเพื่อขยายการพัฒนาสุขภาพของประชากรในชุมชน
7. คณะพยาบาลศาสตร์แมคคอร์มิค มหาวิทยาลัยพายัพ มีพื้นที่สำหรับการบูรณาการ การจัดการเรียนการสอน การวิจัย การบริการวิชาการสู่สังคม และการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม เพื่อการ พัฒนาการจัดการเรียนการสอน และพัฒนาการดำเนินงานตามตัวชี้วัดขององค์กร รวมทั้งแสดงการมี ส่วนร่วมในการบริการเพื่อรับใช้สังคมตามปณิธานของคณะพยาบาลศาสตร์แมคคอร์มิค และ มหาวิทยาลัยพายัพ

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

การบูรณาการ หมายถึง การดำเนินการเพื่อให้เกิดการประสานกันอย่างกลมกลืนกันของวิถีการดำเนินชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

วิถีการดำเนินชีวิต หมายถึง กิจกรรมหรือพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตจนเป็นกิจวัตรประจำวันของผู้สูงอายุตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้ ความสามารถ ความเชื่อ และวิธีปฏิบัติของตัวของผู้สูงอายุตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูนที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ

การพึ่งพาตนเอง หมายถึง การที่ผู้สูงอายุสามารถเป็นผู้ริเริ่ม ดำเนินการ บริหารจัดการ และขับเคลื่อนกิจกรรม หรือโครงการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุได้ โดยมีโครงสร้างการบริหารงานและผู้ดำเนินการที่เป็นผู้สูงอายุ โดยได้รับความช่วยเหลือจากภาคีเครือข่ายตามความจำเป็น

ผู้สูงอายุ หมายถึง ผู้ที่อายุ 60 ปีขึ้นไป ทั้งเพศชายและเพศหญิง อาศัยอยู่ในชุมชนตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน ที่สามารถพึ่งพาตนเอง เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนได้

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษารูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ โดยบูรณาการวิธีการดำเนินชีวิตและ
ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพึ่งพาตนเองและพัฒนาชุมชน ตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัด
ลำพูน ผู้วิจัยได้ค้นคว้าเอกสาร ตำรา วารสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องครอบคลุมหัวข้อ ดังต่อไปนี้

- 2.1 การพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ
- 2.2 การสร้างทางเลือกในการพึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุ
- 2.3 การดูแลผู้สูงอายุในชุมชน
- 2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.5 กรอบแนวคิดงานวิจัย

2.1 การพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเสริมศักยภาพให้กับผู้สูงอายุ มีดังนี้

1) แนวคิดพหุพลัง (Active Ageing) เป็นแนวคิดที่แสดงถึงภาวะสุขสมบูรณ์ของผู้สูงอายุ และเป็นเป้าหมายของผู้สูงอายุทั่วโลก และคาดว่าแนวคิดพหุพลังเป็นทางออกที่จะแก้ไขปัญหที่เกิดจากการเพิ่มจำนวนของผู้สูงอายุ โดยภาวะพหุพลังมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ 1) การส่งเสริมให้ มีสุขภาพที่ดี(Healthy) 2) การส่งเสริมให้มีความมั่นคงหรือการมี หลักประกันในชีวิต (Security) และ 3) การส่งเสริมการมีส่วนร่วม (Participation) (World Health Organization, 2002) ซึ่งแนวคิดทั้ง 3 ประการนี้สามารถนำมาประยุกต์แนวทางในการวางแผนเพื่อช่วย พัฒนา ศักยภาพให้กับผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ตามล ำพังได้

2) ทฤษฎีกิจกรรม (Activity theory) Havighurst และ Albrecht ได้เสนอว่าการที่ ผู้สูงอายุจะ ประสบความสำเร็จได้ (Successful ageing) ผู้สูงอายุต้องมีทำกิจกรรมอยู่เสมอ โดย กิจกรรมนี้ หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่นอกเหนือจากกิจกรรมที่บุคคลกระทำต่อตนเอง จึงเป็นกิจกรรม ที่กระทำร่วมกับบุคคลอื่น ได้แก่ เพื่อน ครอบครัว สังคม โดยกิจกรรม เหล่านี้จะช่วยส่งเสริมให้ ผู้สูงอายุมีอัตมโนทัศน์ที่ดีมีความพึงพอใจใน ชีวิต ทำให้รู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและ สามารถดำเนินชีวิต อยู่ในสังคมอย่างมีความสุขได้อย่างไรก็ตามในการจัดกิจกรรมให้กับ ผู้สูงอายุควร จะเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุแต่ละคน ตามทฤษฎีกิจกรรม กิจกรรมที่จัดให้ผู้สูงอายุควรจัด ให้ ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงกิจกรรมได้อย่างสะดวก และเลือกเข้าร่วม กิจกรรมที่สนใจได้รวมถึง กิจกรรมนั้นจะต้องตอบสนองต่อความ ต้องการของผู้สูงอายุ ทั้งกิจกรรมระยะสั้นและระยะยาว กิจกรรมระยะสั้น เช่น กิจกรรมการเพิ่มศักยภาพการดูแลตนเองให้สอดคล้องกับโรคประจำตัว การใช้ อินเทอร์เน็ตเพื่อเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและกลุ่มต่างๆ ในสังคม ส่วนกิจกรรมระยะยาวควรเป็นกิจกรรม

ที่ผู้สูงอายุมีความสนใจพอที่จะ ยึดในการสร้างรายได้ให้เพิ่มขึ้นได้ตลอดจนต้องมีพื้นที่ให้ผู้สูงอายุได้มาร่วมทำกิจกรรมกันได้โดยง่าย

3) ทฤษฎีความต่อเนื่อง (Continuity Theory) จากการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมที่ซับซ้อนในปัจจุบัน ใน ด้านผู้สูงอายุก็ยังคงต้องดำเนินชีวิตต่อไปอย่างต่อเนื่อง แต่การดำเนินชีวิตได้อย่างต่อเนื่องหรือแสดงออกถึงพฤติกรรมต่างๆ นั้น เกิดจาก ปัจจัยหลายๆ ด้านทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ดังนั้น ทฤษฎีความ ต่อเนื่องจะเน้นให้พิจารณาถึงความเป็นปัจเจกของผู้สูงอายุแต่ละคน โดยพิจารณาถึงแรงจูงใจ สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม บุคลิกภาพ ตลอดจนลักษณะนิสัยความ ยึดหยุ่นและการปรับตัว ในช่วงชีวิตความเป็นอยู่ที่ผ่านมาของผู้สูงอายุซึ่งผู้สูงอายุจะเป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จ ในชีวิตหรือล้มเหลวในบั้นปลายชีวิต มักมีส่วนสัมพันธ์กับปัจจัยต่างๆ จะต้องพิจารณา ถึง ภูมิหลังของผู้สูงอายุในแต่ละคน และอาจมีการเสริมแรงเพื่อให้ผู้สูงอายุได้นำศักยภาพของตนเองที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่น องค์ ความรู้ด้านหมอพื้นบ้านให้แก่คนรุ่นต่อไป

4) ทฤษฎีความทันสมัย (Modernization Theory) เป็นทฤษฎีที่กล่าวถึงสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง มีการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยมากขึ้น มีลักษณะการเป็นเมืองมากกว่าชนบท จนทำให้ ผู้สูงอายุอาจรู้สึกก้าวตามเทคโนโลยีไม่ทัน จนอาจถูกมองว่าเป็นผู้ที่ไม่มีความรู้ค่า แต่ในทฤษฎีความ ทันสมัยนี้ก็มีบางประเทศที่เป็นประเทศที่มีความเจริญทางเทคโนโลยี และในด้านของการยอมรับเคารพ นับถือผู้สูงอายุก็ยังคงให้ความเคารพนับถืออยู่ ดังนั้นในทฤษฎีนี้อาจเป็นการที่ทำให้ผู้สูงอายุนั้นสามารถ อยู่ในสังคมปัจจุบันก้าวหน้าทันโลกได้ รวมถึงคนรุ่นใหม่ต้องปรับทัศนคติที่มีต่อตัวผู้สูงอายุว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ มีคุณค่า มีประสบการณ์ที่สั่งสมมาทั้งชีวิต

รูปแบบการพัฒนาศักยภาพตนเองของผู้สูงอายุในชุมชน

การพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุในแต่ละชุมชน มีหลายรูปแบบแตกต่างกันตามบริบททางสังคม และสิ่งแวดล้อม การจัดทำโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุที่มีองค์กรของรัฐเป็นผู้รับผิดชอบ เช่น กองทุนหลักประกันสุขภาพมีการจัดโครงการในระดับจังหวัดโดยให้ ตัวแทนจากชมรมผู้สูงอายุ หรือตัวแทนผู้สูงอายุเข้ารับการอบรมความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคและการดูแลสุขภาพตนเองแล้วนำไปถ่ายทอดให้แก่ผู้สูงอายุในชุมชนหรือตำบลของตน ซึ่งยังไม่ครอบคลุม กับประชากรสูงอายุทั้งหมด ในส่วนของชุมชนมีผู้รับผิดชอบในการจัดโครงการหรือกิจกรรมที่แตกต่าง กันขึ้นอยู่กับนโยบายและแผนของผู้มีอำนาจในการบริหารจัดการงบประมาณ เช่น กองทุนสุขภาพ ประจำตำบล สำนักงานปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล กองสวัสดิการสังคมของเทศบาลตำบล กอง สาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม ฝ่ายส่งเสริมสุขภาพของโรงพยาบาลระดับชุมชน โครงการที่จัดทำส่วนใหญ่เป็นโครงการระยะสั้นทำ 1-2 วันสำหรับผู้สูงอายุ หลายชุมชนมีการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุ โดยใช้กิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุ หรือ โรงเรียนผู้สูงอายุเป็นสื่อ กิจกรรมที่ได้แก่ การให้บริการเชิง รุกเพื่อนำไปสู่การป้องกันโรคที่ก่อให้เกิดภาวะทุพพลภาพในผู้สูงอายุ กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์การดูแลสุขภาพ กิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุที่ทำให้ผู้สูงอายุได้แสดงออก

สนุกสนาน เพลิดเพลิน กิจกรรมที่ส่งเสริมรายได้และการออม กิจกรรมที่ส่งเสริมความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ

2.2 การสร้างทางเลือกในการพึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุ

มนตรี ประเสริฐรุ่งเรือง และ ดุษฎี อายุวัฒน์ (2559) กล่าวว่า ผู้สูงอายุสามารถพึ่งพาตนเอง โดยการใช้ความสามารถที่ตนมีร่วมกับการใช้ประโยชน์จากโครงสร้างทางสังคม การพึ่งพาตนเองอย่างมีคุณค่าของผู้สูงอายุ เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างการใช้ความสามารถของผู้สูงอายุ ร่วมกับการใช้ประโยชน์จากโครงสร้างทางสังคม ภายใต้การใกล้เคียงเชิงคุณค่าระหว่างค่านิยมทางสังคมและคุณค่าของผู้สูงอายุ และการสร้างทางเลือกในการพึ่งพาตนเองอย่างมีคุณค่าของผู้สูงอายุเป็นกระบวนการจัดสรรทรัพยากรภายใต้เงื่อนไขทางสังคมให้เกิดประสิทธิภาพด้วยการสร้างหน่วยปฏิสัมพันธ์ย่อย

ผู้มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป เมื่อเข้าสู่การเกษียณ จึงกลายเป็นผู้ไม่มีงานทำหรือมีรายได้ลดลง ซึ่งแม้แต่ผู้สูงอายุที่ยังคงทำงานในภาคการเกษตรก็ถือได้ว่าเป็นผู้มีรายได้น้อย จึงพบได้ว่ามีผู้สูงอายุจำนวนมากที่มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจน (Foundation for Older's Development 2011) นอกจากปัญหาในด้านรายได้ ภาวะความสูงอายุก่อให้เกิดความเสื่อมถอยทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ และสถานภาพทางสังคม ซึ่ง เป็นสิ่งกีดกันกดดันให้ผู้สูงอายุต้องกลายมาเป็นผู้ต้องการพึ่งพิงสถาบันทางสังคมต่างๆ อาทิ รัฐ ชุมชน ครอบครัว องค์กรอิสระ และองค์กรภาคเอกชน ทั้งในด้านสินค้าและบริการทางสังคม (ศศิพัฒน์, 2544) แต่ด้วยข้อจำกัดด้านงบประมาณและทรัพยากรของสถาบันทางสังคม ประกอบกับค่านิยมทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ส่งผลให้ผู้สูงอายุในอนาคตจะไม่สามารถพึ่งพิงสถาบันได้อย่างในปัจจุบัน (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย 2556) ความยั่งยืนในการพัฒนา ด้านผู้สูงอายุจึงต้องเปลี่ยนจากการมองผู้สูงอายุเป็นผู้รับประโยชน์ทางสังคม มาให้ความสำคัญในการส่งเสริมให้

ผู้สูงอายุมีบทบาทเป็นผู้กระทำการในการพึ่งพาตนเอง สามารถสร้างประโยชน์ในฐานะทรัพยากรสำคัญทางสังคม (สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ 2555) ภายใต้สังคมผู้สูงอายุในอนาคต ที่มีบริบทแตกต่างจากในปัจจุบัน (ปราโมทย์ 2555) โดยเมื่อผู้สูงอายุสามารถพึ่งพาตนเองได้ย่อมทำให้ผู้สูงอายุมีอิสรภาพในการกำหนดชีวิตในแบบของตนเอง (World Health Organization, 2014) ผู้สูงอายุมีแบบแผนการพึ่งพาตนเองแตกต่างกันเพราะมีเป้าหมายหรือนิยามคุณค่าของชีวิตแตกต่างกัน มนุษย์เป็นผู้กระทำการที่มีความสามารถในการลิขิตชีวิตในแบบของตนเอง แต่ที่มนุษย์ยังไม่สามารถบรรลุคุณค่าของตนเองได้เพราะมีสิ่งกีดกันการใช้ความสามารถ (Sen 1981) โดย Nussbaum et al. (1993) อ้างถึงใน มนตรี ประเสริฐรุ่งเรือง และ ดุษฎี อายุวัฒน์ (2559) เสนอว่าสถาบันทางสังคม ควรเป็นผู้สร้างทางเลือกทางสังคม ด้วยการกำจัดสิ่งกีดกันทางสังคมและให้การเกื้อหนุนการใช้ความสามารถให้กับปัจเจกบุคคล

การพึ่งพาตนเองอย่างมีคุณค่าของผู้สูงอายุ พื้นฐานสำคัญที่สุด คือ การช่วยเหลือตนเองได้ทางกายภาพ ซึ่งในทางสาธารณสุขนิยมใช้แบบประเมินผู้สูงอายุตามกลุ่มศักยภาพตามความสามารถ

ในการประกอบกิจวัตรประจำวัน (Activities of Daily Living: ADL) ในการคัดกรองกลุ่มผู้สูงอายุ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มติดเตียง กลุ่มติดบ้าน และกลุ่มติดสังคมตามคำแนะนำกิจกรรมที่ผู้สูงอายุสามารถช่วยเหลือตนเองได้ หรือในทางพัฒนาสังคมนิยมใช้เกณฑ์อายุของผู้สูงอายุเป็นเกณฑ์ในการประเมิน อาทิ ผู้สูงอายุวัยต้น ผู้สูงอายุวัยกลาง และผู้สูงอายุวัยปลาย ซึ่งใช้เกณฑ์อายุเป็นตัวแบ่งความสามารถในการพึ่งพาตนเอง โดยแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มช่วยเหลือตัวเองได้ กลุ่มช่วยเหลือตนเองได้ปานกลาง และกลุ่มช่วยเหลือตนเองได้น้อย การประเมินความสามารถในการพึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุไม่ควรผูกติดกับคุณลักษณะทางกายภาพเพียงอย่างเดียว หากผู้สูงอายุยังสามารถเป็นผู้สร้างสรรค์ประโยชน์ให้แก่สังคมและผู้อื่นในรูปแบบการแลกเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้

เมื่อวัยแรงงานเข้าสู่วัยสูงอายุ เกือบทั้งหมดจะต้องเกษียณหรือออกจากงานประจำ หลายคนต้องเปลี่ยนบทบาทจากผู้ผลิตมาเป็นผู้บริโภค โดยสมบูรณ์ มีเพียงผู้สูงอายุในภาคการเกษตรเท่านั้น ที่ยังคงทำงาน จึงเห็นได้ว่า หากผู้สูงอายุขาดการเตรียมการสะสมทรัพยากรทางเศรษฐกิจสังคมไว้อย่างเพียงพอ คนเหล่านี้จะกลายเป็นผู้ต้องการพึ่งพิง หรือขาดความสามารถในการพึ่งพาตนเอง ทรัพยากรทางเศรษฐกิจสังคมที่จำเป็นสำหรับผู้สูงอายุในการพึ่งพาตนเองในระดับปัจเจกบุคคล จำแนกออกได้เป็น 7 มิติ ประกอบด้วย

1. มิติสุขภาพ ได้แก่ 1) สุขภาพร่างกาย และ 2) สุขภาพจิตใจ
 2. มิติความรู้ ได้แก่ 1) การศึกษา 2) สมรรถนะของผู้สูงอายุ และ 3) ความสามารถในการจัดสรรเวลา
 3. มิติเครือข่ายทางสังคม ได้แก่ 1) เครือข่ายกับสถาบันทางสังคม 2) การรวมกลุ่ม
 4. บทบาททางสังคม 4) การเชื่อมโยงกับเครือข่ายหรือกลุ่มทางสังคม และ 5) ภาระการดูแลผู้สูงอายุของเครือข่ายทางสังคม
 5. มิติสิ่งแวดล้อม ได้แก่ 1) สภาพแวดล้อมในการอยู่อาศัย 2) ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
 6. สิ่งเกื้อหนุนในท้องถิ่น
 7. มิติเศรษฐกิจ ได้แก่ ทรัพย์สินทางการเงิน
 8. มิติกายภาพ ได้แก่ ทรัพย์สินทางกายภาพ
 9. มิติวัฒนธรรม ได้แก่ 1) สถานภาพทางสังคม และ 2) บทบาททางสังคม การพึ่งพาตนเอง
- โดยการใช้ประโยชน์จากโครงสร้างทางสังคม ภาวะการสูงอายุทำให้เกิดความเสื่อมถอยทางร่างกาย จิตใจ และสถานภาพทางสังคม ถือเป็นสิ่งกีดขวางการใช้ความสามารถในการพึ่งพาตนเอง ทำให้ผู้สูงอายุจำเป็นต้องอาศัยสิ่งสนับสนุนการทากิจวัตรประจำวัน รวมถึงกฎระเบียบทางสังคมควรถูกปรับปรุงให้เอื้ออำนวยต่อการลดช่องว่างทางสังคม

2.3 การดูแลผู้สูงอายุในชุมชน

การดูแลผู้สูงอายุในชุมชน แบ่งตามลักษณะและเป้าหมายการจัดบริการสำหรับผู้สูงอายุกลุ่มต่างตามลักษณะทางสุขภาพและสังคมที่ต่างกันของผู้สูงอายุ โดยจำแนกผู้สูงอายุออกเป็นสามกลุ่ม คือ กลุ่มที่ช่วยตนเองได้ดี (Well elder) หรือกลุ่มติดสังคม กลุ่มติดบ้าน (Home bound elder) และกลุ่มติดเตียง (Bed bound elder) บริการสำหรับผู้สูงอายุทั้งสามกลุ่มนั้นย่อมมีเป้าหมายที่แตกต่าง การส่งเสริมสุขภาพและการชะลอความเสื่อมจากความสูงอายุเป็นเป้าหมายสำคัญในกลุ่มผู้สูงอายุช่วยตนเองได้ดีหรือกลุ่มติดสังคม การควบคุมโรค การป้องกันภาวะแทรกซ้อนและภาวะทุพพลภาพเป็นเป้าหมายเด่นของกลุ่มติดบ้าน และสำหรับกลุ่มติดเตียงเป้าหมายที่ต้องการ คือ การควบคุมอาการ การประคับประคองและการดูแลระยะสุดท้าย โดยในชุมชนจะมีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลซึ่งมีภารกิจในการให้บริการผู้สูงอายุ 3 ด้าน คือ ภารกิจบริการสุขภาพ ภารกิจพัฒนาศักยภาพ และภารกิจประสานบริการ ซึ่งการให้บริการตามภารกิจทั้งสามด้านมีความแตกต่างกันเพื่อตอบสนองความต้องการเฉพาะของแต่ละกลุ่ม โดยเป้าหมายของบริการสำหรับผู้สูงอายุ คือ การส่งเสริมสุขภาพ (Health promotion) การป้องกันภาวะทุพพลภาพ (Prevent disability) และการส่งเสริมความเป็นอิสระมากที่สุด (Enhance independence)

คุณลักษณะสำคัญของผู้สูงอายุแต่ละกลุ่มและเป้าหมายในการดูแลของแต่ละกลุ่ม มีรายละเอียดดังนี้

1. ผู้สูงอายุกลุ่มที่ช่วยตนเองได้ดีหรือกลุ่มติดสังคม (Well elder) ผู้สูงอายุกลุ่มนี้ เป็นกลุ่มที่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ดีดำเนินชีวิตในสังคมได้โดยอิสระ และมักเข้าร่วมกิจกรรมในสังคม

ในด้านสุขภาพ สามารถทำกิจวัตรพื้นฐานประจำวัน (activity of daily living : ADL) และกิจวัตรประจำวันต่อเนื่อง (instrumental activity of daily living: IADL) ได้เป็นผู้ที่มีสุขภาพทั่วไปดี ไม่มีโรคเรื้อรัง หรือเป็นเพียงผู้ที่มีภาวะเสี่ยงต่อการเกิดโรคหรือเป็นผู้ที่มีโรคเรื้อรัง 1-2 โรค แต่ควบคุมได้

ในด้านสังคม กลุ่มนี้จะเป็นผู้สูงอายุที่สามารถและประสงค์เข้าร่วมกิจกรรมในสังคม สามารถช่วยเหลือครอบครัว-ผู้อื่น-สังคมได้ อาจมีปัญหา/ทุกข์ยาก/เดือดร้อนด้วยหรือไม่ก็ได้

เป้าหมายของการจัดบริการ คือ การคงภาวะสุขภาพและความสามารถในการทำหน้าที่อย่างต่อเนื่อง พัฒนาความสามารถในการใช้ศักยภาพและภูมิปัญญาให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัวชุมชน และสังคมอย่างสูงสุด

2. ผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้าน (Home bound elder) เป็นผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตนเองได้หรือต้องการความช่วยเหลือบางส่วน มีความจำกัดในการดำเนินชีวิตในสังคม และเป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่มีโรคเรื้อรังที่ควบคุมไม่ได้หรือมีภาวะแทรกซ้อนมีหลายโรค และมีกลุ่มอาการสำคัญของผู้สูงอายุที่มีผลต่อการไปมาได้โดยอิสระ

ในด้านสุขภาพ ผู้สูงอายุกลุ่มนี้ จะมีความจำกัดในการดำเนินชีวิตในสังคมชัดเจน และอาจมีความจำกัดในการทำกิจวัตรประจำวันพื้นฐานหรือต่อเนื่องบางประการ ทำให้ต้องการความ

ช่วยเหลือจากผู้อื่นบ้างบางส่วน เช่น ในการเคลื่อนไหว ผู้สูงอายุกลุ่มนี้ไม่สามารถเดินตามลำพังบนทางเรียบได้ ต้องใช้อุปกรณ์ช่วยเหลือหรือผู้ช่วยเหลือ รวมทั้งมีโรคเรื้อรังที่ควบคุมไม่ได้หรือมีภาวะแทรกซ้อน มีกลุ่มอาการของผู้สูงอายุ (Geriatric syndrome) ที่มีผลต่อการเคลื่อนที่และการเข้าสังคม มีอาการทางด้านร่างกาย เช่น การมีความยากลำบากในการเคลื่อนที่ (Instability & impair mobility) อาการทางด้านจิตใจ เช่น มีภาวะซึมเศร้า อาการทางด้านสติปัญญา-การคิดรู้ เช่น ภาวะหลงลืมและสมองเสื่อม

ในด้านสังคม ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมทั้งกับสังคมน้อย ลักษณะของผู้สูงอายุกลุ่มนี้ รวมถึงผู้สูงอายุที่ไปมานอกบ้านได้โดยอิสระแต่ไม่ชอบออกสังคม และกลุ่มที่ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมสังคมได้เนื่องจากติดภาระทางบ้าน เช่น ต้องดูแลหลาน ผู้สูงอายุกลุ่มนี้อาจมีหรือไม่มีศักยภาพในการช่วยเหลือครอบครัวและสังคมได้ การเสริมพลังอำนาจให้กับผู้สูงอายุกลุ่มนี้จะช่วยเสริมสุขภาพและเสริมศักยภาพชุมชนผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้านอาจเป็นผู้ที่มีหรือไม่มีปัญหา ทุกข์ยากเดือดร้อน การที่ผู้สูงอายุมีปัญหาทางสังคมด้านนี้จำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือเกื้อกูลจากหน่วยงานด้านสังคม โดยการประสานงานของทีมสุขภาพ ทั้งนี้เพื่อสร้างสุขภาวะให้ผู้สูงอายุกลุ่มนี้

เป้าหมายของการจัดบริการ คือ การดำรงการมีสุขภาพที่ดี การป้องกันภาวะแทรกซ้อน การป้องกันการเสื่อมถอยของการทำหน้าที่และภาวะทุพพลภาพแต่เริ่มต้น และป้องกันการเกิดโรค(ใหม่) รวมถึงการพัฒนาศักยภาพในการมีส่วนร่วมในสังคมหรือใช้ภูมิปัญญาเพื่อสร้างสรรค์สังคม

3. ผู้สูงอายุกลุ่มติดเตียง (Bed bound elder) ผู้สูงอายุในกลุ่มติดเตียงนี้ ข้อมูลจากพื้นที่ศึกษา ยังมีกลุ่มย่อยเป็น กลุ่มติดเตียง (bed bound elder) และกลุ่มระยะสุดท้าย (bed bound elder-end of life)

3.1 ผู้สูงอายุกลุ่มติดเตียง หมายถึง ผู้สูงอายุที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองในการทำกิจวัตรประจำวันได้ ต้องการความช่วยเหลือในการเคลื่อนย้ายและ/หรือการทำกิจวัตรพื้นฐานประจำวันอื่นและเป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่มีโรคเรื้อรังหลายโรคและมีภาวะแทรกซ้อน ภาวะหอบ/เปราะบาง

ในด้านสุขภาพ ผู้สูงอายุกลุ่มติดเตียง เป็นกลุ่มที่มีความจำกัดในการทำกิจวัตรพื้นฐานประจำวัน ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองในการทำกิจวัตรประจำวันได้ ทำให้ต้องการความช่วยเหลือจากผู้อื่น ทั้งในการเคลื่อนย้ายและ/หรือในกิจวัตรพื้นฐานประจำวัน เช่น การ ต้องการความช่วยเหลือในการเคลื่อนย้าย หรือพลิกตะแคงตัว การรับประทานอาหาร ผู้สูงอายุกลุ่มนี้ มีภาวะกลืนลำบาก แม้ว่าผู้ดูแลจะป้อนอาหารให้และผู้สูงอายุอาจได้รับสารอาหารผ่านช่องทางอื่น (จุกกระเพาะอาหาร หรือลำไส้) การขับถ่าย ผู้สูงอายุกลุ่มนี้ ต้องขับถ่ายในท่อนอนหรืออยู่บนเตียง สวมใส่ผ้าอ้อมตลอดเวลาหรือต้องเปลี่ยนผ้าอ้อมเป็นประจำ ผู้สูงอายุกลุ่มนี้ มีโรคประจำตัวหลายโรค (Comorbidity/multimorbidity) ทั้งที่ควบคุมได้และควบคุมไม่ได้ มีการเจ็บป่วยเรื้อรังมายาวนาน

และมีภาวะแทรกซ้อนจากโรคที่เป็นอยู่ รวมถึงผู้สูงอายุที่มีภาวะห่อหุ้ม/เปราะบาง ที่มีผลต่อความต้องการความช่วยเหลือในการดำเนินชีวิตและการเข้าสังคม

ในด้านสังคม ผู้สูงอายุกลุ่มติดเตียงนี้ เป็นกลุ่มที่ไม่สามารถมีส่วนร่วมทางสังคมด้วยตนเองได้ เนื่องจากข้อจำกัดทางด้านร่างกาย ปัญหาสุขภาพที่มีผลต่อความสามารถในการเคลื่อนที่ได้ทำให้ผู้สูงอายุกลุ่มนี้ จำเป็นต้องพึ่งพา ครอบครัว-ผู้อื่น-สังคม ในการมีส่วนร่วมทางสังคม ผู้สูงอายุกลุ่มนี้อาจไม่มีศักยภาพในการช่วยเหลือครอบครัว และสังคมได้ การเสริมพลังอำนาจให้กับผู้สูงอายุและครอบครัว ผู้ดูแล จะช่วยเสริมสุขภาวะของผู้สูงอายุและเสริมศักยภาพของผู้ดูแลผู้สูงอายุ กลุ่มติดเตียง อาจเป็นผู้ที่มีหรือไม่มีปัญหา ทุกข์ยากเดือดร้อนด้วย ที่อาจมีผลต่อความต้องการการดูแลช่วยเหลือ และมีปัญหาทางจิตใจ ซึ่งมักจะเป็นปัญหาด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้านร่วมกัน เช่น การขาดผู้ดูแลช่วยเหลือ ถูกทอดทิ้งอยู่ลำพัง หรือได้รับการดูแลที่ไม่เหมาะสม การเข้าไม่ถึงสิทธิหรือบริการที่พึงได้รับปัญหาความยากจน ไม่มีรายได้ เป็นต้น ซึ่งปัญหาทางสังคมในด้านนี้จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องได้รับการช่วยเหลือเกื้อกูลจากหน่วยงานด้านสังคม โดยการประสานงานของทีมสุขภาพ ทั้งนี้เพื่อสร้างสุขภาวะให้ผู้สูงอายุกลุ่มนี้

เป้าหมายของการจัดบริการ คือ การดำรงไว้ซึ่งภาวะสุขภาพที่เป็นอยู่ ป้องกันภาวะแทรกซ้อนและป้องกันการเกิดภาวะทุพพลภาพเพื่อให้สามารถใช้ชีวิตอยู่ในครอบครัวและชุมชนได้ตามอัตภาพโดยได้รับความช่วยเหลือดูแลหรือมีผู้ดูแลช่วยเหลือจากครอบครัวชุมชน สังคม ตามความต้องการ และไม่เสียชีวิตก่อนวัยอันควร

3.2 ผู้สูงอายุกลุ่มระยะสุดท้าย หมายถึง ผู้สูงอายุที่มีภาวะเจ็บป่วยด้วยโรคที่มีอาการของโรคและการดำเนินโรคที่มีความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆตามความเป็นไปของโรค การตอบสนองต่อการรักษาไม่ดีโรคไม่สามารถรักษาให้หายได้ด้วยความรู้ทางการแพทย์ในปัจจุบัน และโรคนั้นคาดว่าจะเสียชีวิตได้หรือผู้ที่มีการเจ็บป่วยที่มีความรุนแรงและคุกคามต่อชีวิตซึ่งยากต่อการรักษาให้กลับมาเป็นปกติได้ หรือผู้สูงอายุที่ห่อหุ้มหรือมีความชราภาพมากผู้เจ็บป่วยกลุ่มนี้จะมีช่วงเวลาของชีวิตที่เหลืออยู่ บางคนอาจมีระยะเวลาเหลืออยู่สั้น หลายสัปดาห์ หรือหลายเดือน บางคนอาจมีระยะเวลาเหลืออยู่ยาวเป็นปี ดังนั้นผู้สูงอายุกลุ่มนี้จึงอาจประสบกับความเจ็บป่วยหรือความเสื่อมถอยที่ทรุดลงเรื่อยๆ จนเสียชีวิต

เป้าหมายของการจัดบริการ มุ่งสุขประโยชน์ที่พึงเกิดแก่ผู้สูงอายุเป็นหลัก โดยให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีและเสียชีวิตอย่างสงบ สนับสนุนช่วยเหลือครอบครัวให้สามารถดูแลผู้สูงอายุที่บ้านได้อย่างมีประสิทธิภาพ และดูแลครอบครัวต่อเนื่องหลังการเสียชีวิตของผู้สูงอายุ

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า งานวิจัยท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ ศักยภาพ และคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนที่ผ่านมา เป็นงานวิจัยเกี่ยวกับการเสริมสร้างภาวะสุขภาพหรือสุขภาวะ

ดรรรัตน์ จำเกิด และคณะ (2555) สร้างและพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพในกลุ่มผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนาประชากรที่ใช้ในการศึกษาเป็นผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลสุเทพ จำนวน 950 คน จาก 15 หมู่บ้าน ขั้นตอนการดำเนินงานแบ่งเป็น 3 ระยะ ระยะที่ 1 ศึกษาสถานการณ์ สภาพพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ โดยใช้แบบสอบถาม แบบประเมินสภาพการส่งเสริมสุขภาพและข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นส่วนของการศึกษาเชิงปริมาณ และศึกษาเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสนทนากลุ่มและการทำเวทีชุมชน ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพโดยใช้ข้อมูลที่ได้จากระยะที่ 1 ร่วมกับการทบทวนข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นข้อมูลประกอบยกร่างและการพัฒนารูปแบบ ระยะที่ 3 การทดสอบประสิทธิภาพของรูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพ โดยนำไปใช้จริงกับผู้สูงอายุ พบว่า ความรู้พฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ หลังอบรมมีคะแนนสูงขึ้นกว่าก่อนอบรม ค่าคะแนนเฉลี่ยวัดก่อนอยู่ที่ 6.8 ค่าคะแนนเฉลี่ยวัดหลังอบรม 8.68 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ 0.05 และได้แนวทางในการพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมสุขภาพ 4 ขั้นตอน คือ 1. การรับรู้ภาวะสุขภาพของตนเองเป็นการสร้างความตระหนักถึงผลกระทบต่อสุขภาพของตนเองทั้ง 4 มิติ 2. การฝึกปฏิบัติการพฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาพเป็นการฝึกประสบการณ์ด้านพฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาพที่เน้นการบริโภคอาหาร การสร้างเสริมสุขภาพจิต การสร้างเสริมสุขภาพสังคมเน้นการอยู่ร่วมกันของสมาชิกในครอบครัว การสร้างเสริมสุขภาพจิตวิญญาณเน้นการทำบุญ 3. การอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อเพิ่มพูนองค์ความรู้ด้านการสร้างเสริมสุขภาพ 4. การผสานแนวทางการสร้างเสริมสุขภาพเข้ากับวิถีการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ

ฤทธิชัย แกมมาก และสุภัชชา พันเลิศพาณิชย์ (2559) ศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุวัดหัวฝาย ตำบลสันกลาง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย พบว่า ผู้สูงอายุต้องการมีสุขภาพที่ดี แข็งแรง มีสถานที่ออกกำลังกายและทำกิจกรรมร่วมกัน ผู้สูงอายุต้องการความเอาใจใส่จากครอบครัวและคนใกล้ชิดรวมทั้งหน่วยงานที่ดูแลทางด้านสุขภาพ ผู้สูงอายุต้องการมีรายได้เสริม จากการศึกษาทำให้ได้โครงการสร้างเสริมสุขภาพ 6 กิจกรรม คือ กิจกรรมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ กิจกรรมธรรมบำบัด กิจกรรมช่วงฉายา กิจกรรมออกกำลังกาย กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพและกิจกรรมอาชีพเสริมและได้โครงการส่งเสริมและยกระดับศักยภาพการศึกษาของผู้สูงอายุด้วยภูมิปัญญาไทยพื้นบ้านแห่งล้านนา

เยาวลักษณ์ วงษ์ประภารัตน์ (2554) ศึกษากระบวนการสร้างเสริมสุขภาพสู่แนวทางการพัฒนาของกลุ่มผู้สูงอายุ บ้านสันทรายหลวง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ โดยทำการศึกษาในผู้สูงอายุที่เข้าร่วมชมรมออกกำลังกาย जिซซัง ทีมผู้วิจัยมีการสัมภาษณ์ข้อมูลส่วนบุคคล ข้อมูลพฤติกรรมสุขภาพ มีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่มสมาชิกหลายครั้ง จัดประชุมกลุ่มย่อยร่วมกับการศึกษาภาคสนาม จัดเวทีตรวจสุขภาพเบื้องต้น สัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อถอดบทเรียนการทำกิจกรรมที่ผ่านมา พบว่า ด้านสุขภาพโดยรวมของผู้สูงอายุแข็งแรง ผู้สูงอายุมีความรู้ ความเข้าใจในการสร้างเสริม

สุขภาพ ระดับพฤติกรรมสุขภาพพบว่า ผู้สูงอายุมีค่าเฉลี่ยด้านการออกกำลังกาย 3.327 ด้านการปฏิบัติตนในภาวะเจ็บป่วย 3.319 และด้านการจัดการความเครียด 2.822 พฤติกรรมสุขภาพโดยรวมอยู่ในระดับพอใช้ ซึ่งการเสริมสร้างสุขภาพเป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุ

ณอมศักดิ์ บุญสุ (2552) ศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการสร้างเสริมศักยภาพผู้สูงอายุในการสร้างคุณค่าให้กับตนเองและชุมชน บ้านดอนกลางใต้ ตำบลธาตุ อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและศักยภาพของผู้สูงอายุ ค้นหารูปแบบการสร้างเสริมศักยภาพผู้สูงอายุในการสร้างคุณค่าให้กับตนเอง และชุมชน และแสวงหาความร่วมมือของชุมชนในการดูแลและสร้างเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุ โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ระยะเวลาทำการศึกษา 1 ปี 3 เดือน ในกลุ่มผู้สูงอายุและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในด้านผู้สูงอายุทั้งคนในและคนนอกชุมชน ผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุมีปัญหาหรือความทุกข์ 2 ประการ คือ ความทุกข์จากลูกหลาน รองลงมาคือปัญหาเกี่ยวกับตนเอง สำหรับจำนวนผู้สูงอายุที่มีศักยภาพที่สามารถสร้างคุณค่าให้กับตนเองและชุมชน แบ่งได้เป็น 7 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มบายศรีสู่ขวัญ กลุ่มดูแลสุขภาพเมื่อเจ็บป่วย กลุ่มศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มศิลปวัฒนธรรม กลุ่มช่างและการจักสาน กลุ่มตัวอย่างด้านการครองตน และกลุ่มตัวอย่างด้านความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ สำหรับรูปแบบการสร้างเสริมศักยภาพผู้สูงอายุในการสร้างคุณค่าให้กับตนเองและชุมชนที่ได้มีการกำหนดร่วมกันได้แก่ รูปแบบการทางบประมาณ ดำเนินการเกี่ยวกับการเยี่ยมผู้สูงอายุ รูปแบบการจัดงานแสดงศักยภาพผู้สูงอายุ รูปแบบการจัดทีมดูแลผู้สูงอายุ และรูปแบบการจัดทำทำเนียบรายชื่อผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสถ่ายทอดความรู้หรือภูมิปัญญาให้กับนักเรียน นักศึกษา ผู้สนใจทั่วไป

เบญจวรรณ สีสด (2552) ศึกษาแนวทางการพัฒนาผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วม ตำบลป่าสัก อำเภอมือง จังหวัดลำพูน โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาชุมชน เก็บข้อมูลโดยใช้วิธีการสังเกตควบคู่กับการสัมภาษณ์ ประชุมกลุ่มย่อย แลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็นระดับบุคคลอย่างไม่เป็นทางการ รวมทั้งศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่มีความสอดคล้องกับเรื่องที่วิจัย กลุ่มเป้าหมายคือผู้สูงอายุ คณะทำงานวิจัยในพื้นที่ ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่หน่วยงาน องค์กรในพื้นที่ ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมช่วยส่งเสริมให้ผู้สูงอายุตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาตนเองและชุมชน คณะทำงานวิจัยซึ่งเป็นคนในพื้นที่ได้รวบรวมภูมิปัญญาผู้สูงอายุจาก 18 หมู่บ้าน ส่วนในการพัฒนาผู้สูงอายุนั้นได้เกิดเป็นโครงการถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่ลูกหลานในโรงเรียน ทั้ง 4 แห่งของตำบลป่าสักและมีการรวมตัวกันของผู้สูงอายุในการดำเนินการเป็นคณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุและมีการฟื้นฟูกิจกรรมชมรมผู้สูงอายุ

อรุณ ลีทอง (2554) ศึกษารูปแบบการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นและองค์ความรู้ทางแพทย์แผนปัจจุบันในการดูแลสุขภาพ โดยมีผู้เข้าร่วมวิจัยได้แก่ ผู้สูงอายุ ผู้ป่วยเรื้อรัง ญาติ ผู้ดูแล เจ้าหน้าที่สาธารณสุข หมอพื้นบ้าน ในหมู่ 5 ตำบลเชียงยืน อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม จากการศึกษาได้พัฒนาโครงการเพื่อฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการดูแลสุขภาพของชุมชน ผู้สูงอายุ ผู้ป่วยเรื้อรัง

ได้แก่โครงการศูนย์เรียนรู้และอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น โครงการผลิตภัณฑ์ส่งเสริมสุขภาพ โครงการอาหารพื้นบ้านส่งเสริมสุขภาพ โครงการส่งเสริมการใช้สมุนไพรในครัวเรือนและโครงการสวนสมุนไพร

งานวิจัยเหล่านี้ ยังไม่มีการเสริมพลังอำนาจให้ผู้สูงอายุเกิดความมั่นใจในการใช้ศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่ ยังไม่มีการนำวิถีการดำเนินชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น และเอกลักษณ์ของชุมชนมาบูรณาการกับการพัฒนาการศึกษาของผู้สูงอายุ และไม่ได้พัฒนาภูมิปัญญาและเอกลักษณ์ของท้องถิ่นให้เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ที่จะเกิดประโยชน์สำหรับการสืบค้นและการใช้ข้อมูลต่อไป

จากการศึกษาสถานการณ์องค์ความรู้ที่มีอยู่ (State of art) และช่องว่างของความรู้ (Gap of knowledge) เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุในชุมชน การวิจัยครั้งนี้ ได้นำแนวคิดทฤษฎีซึ่งได้แก่ แนวคิดการเสริมพลังอำนาจ และแนวคิดการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ มาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนารูปแบบการพัฒนาและส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุในตำบลวังผาง โดยคำนึงถึงสถานภาพและศักยภาพเดิมของผู้สูงอายุ ซึ่งจะทำให้ผู้สูงอายุได้รับการส่งเสริมศักยภาพตามคุณลักษณะและลักษณะของผู้สูงอายุแต่ละกลุ่ม รวมทั้งมีการนำวิถีชีวิต การดำรงชีวิต วัฒนธรรม เอกลักษณ์ของชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุ มาบูรณาการกับการพัฒนาศักยภาพ ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับผู้สูงอายุ สภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชน รวมทั้งเพื่อให้เอกลักษณ์ของชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ปรากฏเป็นหลักฐานในเชิงรูปธรรม มีความต่อเนื่องและยั่งยืนในอนาคต

2.5 กรอบแนวคิดงานวิจัย

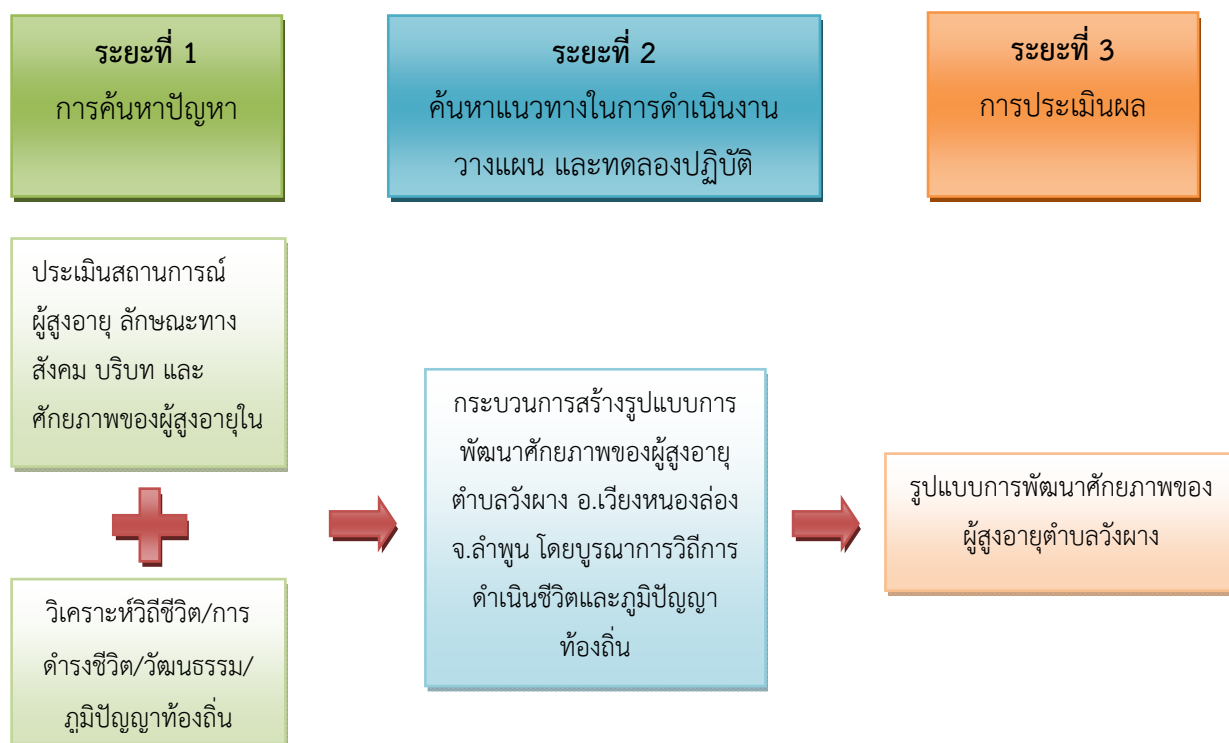
การพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ประกอบด้วย องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ ชุมชน หน่วยงาน และองค์กรที่เกี่ยวข้องในชุมชน กระบวนการมีส่วนร่วมประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ การค้นหาปัญหา กำหนดวัตถุประสงค์ วางแผนการดำเนินงาน ทดลองปฏิบัติ และการประเมินผล

การศึกษารูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ โดยบูรณาการวิถีการดำเนินชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพึ่งพาตนเองและพัฒนาชุมชน ตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน แบ่งเป็น 3 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 การสำรวจ และวิเคราะห์สถานการณ์ของผู้สูงอายุในชุมชน ด้านสถานภาพ บทบาทหน้าที่ ศักยภาพ การบริหารกิจกรรมของผู้สูงอายุ วิถีชีวิต การสืบทอดประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น บทบาทของครอบครัวและสังคมของผู้สูงอายุ และปัจจัยที่ส่งผลต่อสถานการณ์ดังกล่าว

ระยะที่ 2 ค้นหาแนวทางในการดำเนินงาน วางแผน และทดลองปฏิบัติ

ระยะที่ 3 ระยะประเมินเพื่อนำไปพัฒนาให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืน

ภาพที่ 2-1 กรอบแนวคิดงานวิจัย

บทที่ 3

กระบวนการวิจัย

ลักษณะการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพัฒนา (Developmental research) มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสถานการณ์ของผู้สูงอายุ กระบวนการขับเคลื่อน แผนงาน วิธีการของชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุ รวมทั้งศึกษารูปแบบการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุ ตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน ให้ผู้สูงอายุสามารถพึ่งพาตนเองได้โดยบูรณาการวิถีการดำเนินชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย

นักวิจัยชุมชน จำนวน 20 คน ได้แก่

1. ตัวแทนผู้สูงอายุจากแต่ละหมู่บ้าน จำนวน 12 คน
2. พยาบาลจากโรงพยาบาลเวียงหนองล่อง 1 คน
3. พยาบาลจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลวังผาง 1 คน
4. พยาบาลจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลบ้านดงหลวง 1 คน
5. อาสาสมัครสาธารณสุขตำบลวังผาง 4 คน
6. นักวิชาการส่งเสริมสุขภาพ กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลตำบลวังผาง 1 คน

ประชากร

1. ผู้สูงอายุ จำนวน 150 คน
2. เจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล และเทศบาลตำบลตำบลวังผาง
3. พยาบาล/นักวิชาการสาธารณสุข โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลบ้านดงหลวง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลวังผาง และโรงพยาบาลเวียงหนองล่อง
4. ครูและนักเรียนโรงเรียนในเขตเทศบาลตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

ขอบเขตด้านพื้นที่เป้าหมาย

ตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

ขอบเขตด้านเนื้อหา

1. สถานการณ์เกี่ยวกับภาวะสุขภาพ ความต้องการ บริบท บทบาทหน้าที่ การบริหารจัดการกิจกรรมของผู้สูงอายุในชุมชน บทบาทของครอบครัวและสังคมต่อผู้สูงอายุ และศักยภาพของผู้สูงอายุ

ทั้งศักยภาพเดิมที่ควรได้รับการคงไว้และนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมผู้สูงอายุในชุมชน และ ศักยภาพที่ควรส่งเสริมและพัฒนาเพื่อการมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งของผู้สูงอายุในชุมชน

2. สถานการณ์ที่มีผลต่อวิถีการดำเนินชีวิต สุขภาพ การแสดงบทบาทหน้าที่ คุณภาพชีวิต ของผู้สูงอายุ และการบริหารจัดการกิจกรรมของผู้สูงอายุในชุมชนตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

3. สถานการณ์เกี่ยวกับการสืบทอดประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

4. กระบวนการ การขับเคลื่อน แผนงาน และวิธีการของชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องใน การบูรณาการวิถีการดำเนินชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุ ตำบลวัง ผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

5. รูปแบบที่เหมาะสมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ผู้สูงอายุในการดำเนินโครงการ/ กิจกรรมในชุมชนและการพัฒนาชุมชนในด้านที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ รวมทั้งการสืบทอดเอกลักษณ์ และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์ “ภูมิปัญญาท้องถิ่นผู้สูงอายุ ตำบลวังผาง” เป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมี โครงสร้าง ซึ่งทีมวิจัยร่วมกันออกแบบ ผู้สูงอายุที่อยู่ในตำบลวังผาง ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล ชื่อ สกุล อายุ ที่อยู่ อาชีพเดิม อาชีพปัจจุบัน ภาวะ สุขภาพ โรคประจำตัว

ส่วนที่ 2 ข้อมูลด้านภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ โดยเป็นแบบสัมภาษณ์ปลายเปิดให้ระบุ ภูมิปัญญาที่ได้สืบทอดจากบรรพบุรุษ สอบถามเหตุผลหรือประโยชน์ในการทำกิจกรรมเกี่ยวกับภูมิ ปัญญานั้น กิจกรรมนั้นทำในโอกาสใดหรืออย่างไร ระยะเวลาของการทำ ผู้สัมภาษณ์จะต้องสอบถาม รายละเอียดหรือขั้นตอนในการทำให้ได้ข้อมูลละเอียด สอบถามถึงผู้สืบทอดภูมิปัญญา ความยินดีของ ผู้สูงอายุในการถ่ายทอด วิธีการที่จะถ่ายทอด

ส่วน 3 ข้อมูลด้านวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม ความเป็นมาของตระกูล รากเหง้า ภาษา ประวัติของหมู่บ้านตามที่คุณสูงอายุได้รับรู้จากคนรุ่นปู่ย่าตายาย

2. การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ตัวแทนผู้สูงอายุที่อายุ 70 ปีขึ้นไป โดย แนวคำถามของการสนทนากลุ่ม เกี่ยวกับ ความเป็นมาของตระกูล วิถีชีวิตแบบดั้งเดิมและการรับรู้ การเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตในมุมมองของผู้สูงอายุซึ่งเป็นการกระตุ้นให้ผู้สูงอายุได้แสดงความคิดเห็น และทัศนะของตนเองออกมาอย่างเปิดเผยมากกว่าในการประชุมระดมสมอง

วิธีการดำเนินการวิจัย

แผนการดำเนินงานโครงการวิจัย แบ่งเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 วิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของชุมชน

ระยะที่ 2 ค้นหาแนวทางในการดำเนินงาน วางแผน และทดลองปฏิบัติ

ระยะที่ 3 การประเมินผล

ระยะที่ 1 สำรวจ และวิเคราะห์สถานการณ์ของผู้สูงอายุในชุมชน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ของผู้สูงอายุตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน ด้านสถานภาพ บทบาทหน้าที่ ศักยภาพ การบริหารจัดการกิจกรรมของผู้สูงอายุในชุมชน วิถีชีวิต การสืบทอดประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งบทบาทของครอบครัวและสังคมของผู้สูงอายุในชุมชน ตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

2. เพื่อศึกษาสถานการณ์ที่มีผลต่อวิถีการดำเนินชีวิต สุขภาพ การแสดงบทบาทหน้าที่ และการบริหารจัดการกิจกรรมของผู้สูงอายุในชุมชน ตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

วิธีดำเนินการ

1. ประชุมทีมวิจัยเพื่อชี้แจงโครงการกับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2. ประชุมทีมวิจัย ตัวแทนผู้สูงอายุ และครอบครัวของผู้สูงอายุ เพื่อออกแบบเครื่องมือและวิธีเก็บรวบรวมข้อมูล ให้ได้ข้อมูลครอบคลุมเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการสำรวจและการศึกษาสถานการณ์ของผู้สูงอายุ

3. เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผู้สูงอายุด้านสถานภาพ ศักยภาพ กิจกรรมของผู้สูงอายุในชุมชน วิถีชีวิต การสืบทอดประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งสถานการณ์ที่มีผลต่อวิถีการดำเนินชีวิต สุขภาพ และคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ และจัดทำแผนที่บ้านผู้สูงอายุ ทั้งผู้สูงอายุทั่วไป และผู้สูงอายุที่เป็นปราชญ์ชุมชน เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการจำแนกผู้สูงอายุตามคุณลักษณะและเป้าหมายในการจัดกิจกรรม

4. จัดเวทีระดมสมองตัวแทนผู้สูงอายุที่อยู่ในตำบลวังผาง ครอบครัวของผู้สูงอายุ และผู้เกี่ยวข้องในชุมชน ซึ่งประกอบด้วย เจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เทศบาลตำบลวังผาง โรงพยาบาลและนักวิชาการสาธารณสุข โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลบ้านดงหลวง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลวังผาง และโรงพยาบาลเวียงหนองล่อง ครูและนักเรียนโรงเรียนในเขตเทศบาลตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน เพื่อศึกษาสถานการณ์ของผู้สูงอายุตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน ด้านวิถีการดำเนินชีวิต ศักยภาพ บทบาทหน้าที่ บทบาทของครอบครัวและสังคมต่อผู้สูงอายุ รวมทั้งการบริหารจัดการกิจกรรมของผู้สูงอายุในชุมชน วิถีชีวิต การสืบทอดประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น

5. จัดเวทีระดมสมองตัวแทนผู้สูงอายุ ผู้เกี่ยวข้องในชุมชน เพื่อศึกษาสถานการณ์ที่มีผลต่อวิถีการดำเนินชีวิต สุขภาพ การแสดงบทบาทหน้าที่ และการบริหารจัดการกิจกรรมของผู้สูงอายุ ตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน รายละเอียดการดำเนินงานวิจัย

ระยะที่ 2 ค้นหาแนวทางในการดำเนินงาน วางแผน และทดลองปฏิบัติ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษากระบวนการ การขับเคลื่อน แผนงาน และวิธีการของชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุโดยการบูรณาการวิถีการดำเนินชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. เพื่อศึกษารูปแบบที่เหมาะสมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ผู้สูงอายุในการดำเนินโครงการ/กิจกรรมในชุมชนและการพัฒนาชุมชนในด้านที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ รวมทั้งการสืบทอดเอกลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพ ต่อเนื่องและยั่งยืน

วิธีดำเนินการ

1. จัดเวทีระดมสมองตัวแทนผู้สูงอายุ ครอบครัวของผู้สูงอายุ และผู้เกี่ยวข้องในชุมชน เพื่อค้นหาวิธีการดำเนินงานในการเสริมพลังอำนาจ และส่งเสริม/พัฒนาศักยภาพให้เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ ที่ชัดเจน เป็นระบบ ไม่มีความซ้ำซ้อนในแผนการดำเนินงานและวิธีการดำเนินงาน
2. ทีมวิจัยประชุมสรุปการแผนการดำเนินงานที่ได้จากการระดมสมอง วางแผนการประชุมกลุ่มเป้าหมาย และประชาสัมพันธ์กิจกรรม เพื่อชี้แจงและวางแผนแนวทางการเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุ
3. ดำเนินการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุตามวิถีการดำเนินชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยให้ผู้สูงอายุ ครอบครัวของผู้สูงอายุ และผู้ที่เกี่ยวข้องในชุมชน มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม
4. ทีมวิจัยถอดบทเรียน วิเคราะห์รูปแบบกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพตามวิถีดำเนินชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้จากการทดลองใช้
5. ทีมวิจัยสังเคราะห์ผลการใช้รูปแบบการพัฒนาศักยภาพตามวิถีการดำเนินชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นของแต่ละกลุ่ม เพื่อหารูปแบบที่เหมาะสมให้เกิดการปฏิบัติอย่างยั่งยืน สืบทอดให้แก่คนรุ่นหลัง และจัดทำเป็นหลักฐาน

ระยะที่ 3 การประเมินผล

วัตถุประสงค์

1. เพื่อประเมินผลการดำเนินงาน
2. เพื่อสรุปและนำเสนอรูปแบบการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูนตามวิถีการดำเนินชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพ

3. เพื่อจัดทำชุดความรู้ผู้สูงอายุในการดำเนินโครงการ/กิจกรรมในชุมชนและการพัฒนารูปแบบการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูนตามวิถีการดำเนินชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งการสืบทอดเอกลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพ ต่อเนื่องและยั่งยืน

วิธีดำเนินการ

1. ทีมวิจัยประเมินผลการดำเนินงานและคืนข้อมูลให้แก่ผู้สูงอายุ ครอบครัวผู้สูงอายุ และผู้เกี่ยวข้องในชุมชน ครั้งที่ 1
2. จัดทำรายงานความก้าวหน้า
3. ทีมวิจัยประเมินผลการดำเนินงาน และคืนข้อมูลให้แก่ผู้สูงอายุ ครอบครัวผู้สูงอายุ และผู้เกี่ยวข้องในชุมชน ครั้งที่ 2
4. ประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการ ประชุมสรุปผลการดำเนินงาน และจัดทำชุดความรู้
5. จัดทำเอกสารรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

โดยมีรายละเอียดการดำเนินงานวิจัย ดังนี้

ตารางที่ 3-1 รายละเอียดการดำเนินงานวิจัย

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีการดำเนินงาน	ระยะเวลา	ผู้เข้าร่วม	ผลการดำเนินงาน
ระยะที่ 1 สำรวจและวิเคราะห์สถานการณ์ของผู้สูงอายุในชุมชน					
1.1 ประชุมผู้สูงอายุ เจ้าหน้าที่หน่วยงานที่ เกี่ยวข้องพยาบาล นักวิชาการเพื่อชี้แจง โครงการวิจัย	1. เพื่อสร้างความเข้าใจแก่ ชุมชนเกี่ยวกับโครงการวิจัย 2. เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วม ในการวางแผนกิจกรรมของ โครงการ	1. ประสานงานกับ รพสต. เพื่อนัดหมายการประชุม นักวิจัยในชุมชน 2. จัดเวทีประชุมชี้แจง โครงการวิจัยแก่ผู้เกี่ยวข้อง	วันที่ 11 ตุลาคม 2560 ณ ศูนย์การ เรียนรู้หนองปลิง	- ทีมวิจัย 23 คน - ผู้สูงอายุและ ผู้ดูแลผู้สูงอายุ รวม 104	ผู้เข้าร่วมประชุมรับทราบโครงการ แสดงความสนใจ พร้อมแสดงความ คิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์ความรู้ภูมิ ปัญญาที่เริ่มสูญหายและขาดการ ถ่ายทอดอย่างเป็นระบบ รวมทั้ง สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสังคม ทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชนที่มี ผลกระทบต่อภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้ง วางแผนการทำงานร่วมกัน
1.2 ประชุมทีมวิจัย ตัวแทนผู้สูงอายุและ ครอบครัวผู้สูงอายุเพื่อ ออกแบบเครื่องมือและ วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล	1. เพื่อให้ผู้สูงอายุในชุมชน มีส่วนร่วมในการออกแบบ เครื่องมือและวิธีการเก็บ ข้อมูล 2. เพื่อให้ได้เครื่องในการ เก็บรวบรวมข้อมูลที่	1. นัดหมายการจัดประชุม 2. จัดประชุมเพื่อออกแบบ เครื่องมือและวิธีการเก็บ รวบรวมข้อมูล - ผู้เข้าร่วมประชุมเสนอ ความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อมูล	<u>ประชุมครั้งที่ 1</u> วันที่ 11 ตุลาคม 2560 ณ ศูนย์การ เรียนรู้หนองปลิง <u>ประชุมครั้งที่ 2</u> วันที่ 8 พฤศจิกายน	- ทีมวิจัย 23 คน - ตัวแทนจากแต่ ละหมู่บ้าน 11 คน	<u>การประชุมครั้งที่ 1</u> ทีมวิจัยและตัวแทนผู้สูงอายุจากแต่ละ หมู่บ้าน ได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็น ร่วมกันเกี่ยวกับเครื่องมือที่จะใช้ในการ เก็บรวบรวมข้อมูล โดยเสนอเป็น แบบสอบถามแบบกึ่งโครงสร้าง ซึ่งมีแนว

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีการดำเนินงาน	ระยะเวลา	ผู้เข้าร่วม	ผลการดำเนินงาน
	ครอบคลุมวัตถุประสงค์ 3. เพื่อให้ทีมวิจัยเข้าใจเครื่องในการเก็บข้อมูลและมีแนวทางในการใช้เครื่องมืออย่างถูกต้อง	ที่ต้องการเก็บรวบรวมและวิธีการเก็บรวบรวม (ประชุมครั้งที่ 1) - ทำความเข้าใจเครื่องเก็บข้อมูลร่วมกับและปรับให้เหมาะสม ก่อนนำไปใช้จริง (ประชุมครั้งที่ 2)	2560 ณ ห้องประชุม ชั้น 2 เทศบาลวังผาง		ทางการสัมภาษณ์ ซึ่งผู้วิจัยจะนำไปสร้างแบบสอบถามในด้านข้อมูลส่วนบุคคล และด้านภูมิปัญญาของผู้สูงอายุด้านวิถีชีวิตการดำเนินชีวิตแบบดั้งเดิมและเรื่องราวในอดีตของหมู่บ้าน ตลอดจนการทำให้เป็นแบบสอบถามหรือแบบสัมภาษณ์ตัวอย่างเพื่อใช้ทดลองเก็บข้อมูลก่อนที่จะนำไปใช้จริง <u>การประชุมครั้งที่ 2</u> ได้แบบสอบถามซึ่งเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้เข้าร่วมประชุมให้ความสนใจและทำความเข้าใจแบบสอบถาม มีการทดลองสถานการณ์สมมติเพื่อให้สมาชิกในที่ประชุมทดลองตอบคำถาม พบว่า แบบสอบถามใช้ยาก เพราะต้องมีการบันทึกรายละเอียดมาก ซึ่งได้มีการนัดหมายและวางแผนให้ตัวแทนจากแต่ละหมู่บ้านนำ

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีการดำเนินงาน	ระยะเวลา	ผู้เข้าร่วม	ผลการดำเนินงาน
					แบบสอบถามไปทดลองใช้อย่างน้อยหมู่บ้านละ 5 ชุด และกำหนดให้เสร็จภายใน 1 เดือน
1.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ด้านต่างๆ และจัดทำแผนที่ผู้สูงอายุในชุมชน	1. เพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ด้านสถานภาพ ศักยภาพ กิจกรรมของผู้สูงอายุในชุมชน วิถีชีวิต การสืบทอดประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น 2. เพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ที่มีผลต่อวิถีการดำเนินชีวิต สุขภาพ และคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ	1. ทีมวิจัยจากสถาบันการศึกษา พร้อมกับผู้สูงอายุซึ่งเป็นผู้สูงอายุ นักวิจัยส่วนหนึ่งซึ่งเป็น อสม. ร่วมเก็บข้อมูลกับเยาวชนในพื้นที่ โดยการสัมภาษณ์ 2. จัดประชุมกลุ่มย่อยโดยมีตัวแทนผู้สูงอายุจากหมู่บ้าน โดยมีแนวคำถามเกี่ยวกับ ศักยภาพ กิจกรรมของผู้สูงอายุในชุมชน วิถีชีวิต การสืบทอดประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น	ระหว่างเดือนตุลาคม ถึงธันวาคม 2560	- ทีมวิจัย จำนวน 13 คน - ตัวแทนผู้สูงอายุ 11 หมู่บ้าน - กลุ่มตัวอย่าง ผู้สูงอายุ จำนวน 118 คน	ได้ข้อมูลเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ด้านสถานภาพ ศักยภาพ กิจกรรมของผู้สูงอายุในชุมชน วิถีชีวิต การสืบทอดประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น
1.4 เวทีระดมสมอง	1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ที่	1. จัดเวทีระดมสมองตัวแทน	วันที่ 19 มกราคม	- ทีมวิจัย 15 คน	ได้ข้อมูลสถานการณ์ที่มีผลต่อวิถีการ

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีการดำเนินงาน	ระยะเวลา	ผู้เข้าร่วม	ผลการดำเนินงาน
ตัวแทนผู้สูงอายุ ครอบครัวผู้สูงอายุและ ผู้เกี่ยวข้องในชุมชน	มีผลต่อวิถีการดำเนินชีวิต ของผู้สูงอายุ	ผู้สูงอายุ ครอบครัวผู้สูงอายุ และผู้เกี่ยวข้องในชุมชน	2561 ณ ห้องประชุม เทศบาลตำบลวังผาง	- ตัวแทนจากแต่ละหมู่บ้าน 11 คน	ดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ จากทีมวิจัยซึ่ง เป็นผู้สูงอายุ อสม. พยาบาลจาก โรงพยาบาลเวียงหนองล่องและตัวแทน ผู้สูงอายุจากแต่ละหมู่บ้าน 11 คน ซึ่ง พบว่า โครงสร้างของประชากร การ พัฒนาด้านสาธารณสุข โภค รูปแบบการ กระจายอำนาจการปกครอง รัฐ สวัสดิการที่เปลี่ยนแปลงไป การรวมกลุ่ม ของคนในชุมชน มีผลต่อวิถีการดำเนิน ชีวิตของผู้สูงอายุ
ระยะที่ 2 ค้นหาแนวทางในการดำเนินงาน วางแผนและทดลองปฏิบัติ					
2.1 จัดเวทีระดมสมอง ตัว แทน ผู้ สูง อ า ย ครอบครัวผู้สูงอายุและ ผู้เกี่ยวข้องในชุมชน	1. เพื่อตรวจสอบความ ถูกต้องของข้อมูลที่ได้จาก การเก็บรวบรวมข้อมูล 2. เพื่อค้นหารูปแบบการ ดำเนินงานเพื่อเสริมพลัง อำนาจ ส่งเสริมและพัฒนา ศักยภาพให้เหมาะสม	1. จัดประชุมระดมสมอง ตัวแทนผู้สูงอายุ ครอบครัว ผู้สูงอายุและผู้เกี่ยวข้องใน ชุมชน เข้าร่วมแลกเปลี่ยน แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับ เสริมพลังอำนาจ ส่งเสริม และพัฒนาศักยภาพ	วันที่ 5 เมษายน 2561 ณ ห้องประชุม เทศบาลตำบลวังผาง	- ทีมวิจัย จำนวน 17 คน - ตัวแทนผู้สูงอายุ ครอบครัว ผู้สูงอายุและ ผู้เกี่ยวข้องใน ชุมชน จำนวน	ได้แผนโครงการถ่ายทอดความรู้ภูมิ ปัญญาผู้สูงอายุวังผาง โดยให้ผู้สูงอายุได้ มีส่วนร่วมในการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ หรือเป็นผู้สอน ในหัวข้อการสอนควร สัมพันธ์กับเทศกาลหรือกิจกรรมของ หมู่บ้าน เช่น ช่วงสงกรานต์ควรสอน เกี่ยวกับการทำขนม หรืออาหารที่

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีการดำเนินงาน	ระยะเวลา	ผู้เข้าร่วม	ผลการดำเนินงาน
	สำหรับผู้สูงอายุแต่ละกลุ่ม			19 คน	รับทราบเพื่อความเป็นศิริมงคล การทำตุงที่ใช้ปักกองทราย การสอนวิธีการให้ศีลให้พรแก่ผู้สูงอายุโดยเฉพาะคนที่เพิ่งก้าวเข้าสู่วัยสูงอายุ ซึ่งผู้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญา ควรเป็นคนที่อยู่ในตำบลวังผาง เนื่องจากเน้นการสืบทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญา ที่ประชุมพิจารณาร่วมกันและเสนอว่า ผู้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญา ประกอบด้วยคน 3 กลุ่มวัย ได้แก่ กลุ่มเยาวชน กลุ่มวัยทำงาน กลุ่มผู้สูงอายุ
2.2 ประชุมและประชาสัมพันธ์กลุ่มเป้าหมาย	1. เพื่อชี้แจงและวางแผนแนวทางการสร้างพื้นที่ในการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ	1. ประชุมวางแผนการทดลองปฏิบัติกิจกรรมถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาจากรูปแบบกิจกรรมที่ได้จากกิจกรรม 2.1 2. ทีมวิจัยแจ้งโครงการให้แก่ตัวแทนผู้สูงอายุแต่ละ	วันที่ 1 มิถุนายน 2561 ณ กองงานสาธารณสุขเทศบาลตำบลวังผาง	- ทีมวิจัย จำนวน 13 คน	ได้รูปแบบการจัดกิจกรรม กลุ่มเป้าหมาย ระยะเวลา และสถานที่ ในการทดลองกิจกรรมถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญา 6 กิจกรรม

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีการดำเนินงาน	ระยะเวลา	ผู้เข้าร่วม	ผลการดำเนินงาน
		หมู่บ้านเพื่อประชาสัมพันธ์ โครงการถ่ายทอดความรู้ภูมิ ปัญญาผู้สูงอายุวังผางแก่ ประชาชนในตำบล สำหรับ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่ 3 และ 4 นักวิจัยท้องถิ่นซึ่งเป็น อสม. จะเป็นผู้ประสานงานและ ประชาสัมพันธ์ในกลุ่ม แม่บ้านของแต่ละหมู่บ้าน สำหรับผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่ 5 และ 6 ทางเทศบาลตำบลวัง ผางจะประสานงานกับ โรงเรียนที่อยู่ในเขตเทศบาล ตำบลวังผางให้จัดนักเรียน เข้าร่วมกิจกรรม			
2.3 ทดลองปฏิบัติการ โครงการถ่ายทอด ความรู้ภูมิปัญญา	1. เพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีส่วน ร่วมใน กระบวนการ ขับเคลื่อนแผนงาน วิธีการ	ทดลองปฏิบัติการเพื่อ ถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญา 6 กิจกรรม ดังนี้	1. กิจกรรมที่ 1 วันที่ 31 กรกฎาคม 2561 เวลา 9.00-	1. กิจกรรมที่ 1 ผู้สูงอายุ จำนวน 132 คน	ผู้สูงอายุได้ร่วมกันคิดโครงการพัฒนา ศักยภาพของผู้สูงอายุโดยจัดทำเป็น โครงการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญา

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีการดำเนินงาน	ระยะเวลา	ผู้เข้าร่วม	ผลการดำเนินงาน
ผู้สูงอายุวังผาง มีกำหนดการดังนี้	ของชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ 2. เพื่อค้นหารูปแบบที่เหมาะสมในการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุ รวมทั้งสืบทอดเอกลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพ ต่อเนื่องและยั่งยืน	1) การทำไม้กวาดทางมะพร้าว โดยถ่ายทอดให้กับผู้สูงอายุ 2) การสานกวยตื้นข้าง โดยถ่ายทอดให้กับผู้สูงอายุ 3) การเตรียมขันตั้ง โดยถ่ายทอดให้กับคนวัยทำงาน 4) การเตรียมของสำหรับขึ้นท้าวทั้ง 4 โดยผู้ถ่ายทอดให้กับคนวัยทำงาน 5) การทำสวยดอกและปักดอกไม้จากใบเตย โดยถ่ายทอดให้กับนักเรียนชั้น ป. 5, ป. 6 6) การทำตุ่งไส้หมู โดยถ่ายทอดให้กับนักเรียนชั้น ป. 5, ป. 6	15.00 น. ณ ศาลาเอนกประสงค์วัดร่องธาร หมู่ 3 2. กิจกรรมที่ 2 วันที่ 1 สิงหาคม 2561 เวลา 8.30-15.00 น. ณ หอประชุมเทศบาลตำบลวังผาง 3. กิจกรรมที่ 3 วันที่ 2 สิงหาคม 2561 เวลา 8.30-15.00 น. ณ หอประชุมเทศบาลตำบลวังผาง 4. กิจกรรมที่ 4 วันที่ 3 สิงหาคม 2561 เวลา 8.30-15.00 น. ณ หอประชุมเทศบาลตำบลวังผาง	2. กิจกรรมที่ 2 ผู้สูงอายุ จำนวน 108 คน 3. กิจกรรมที่ 3 คนวัยทำงาน จำนวน 123 คน 4. กิจกรรมที่ 4 คนวัยทำงาน จำนวน 127 คน 5. กิจกรรมที่ 5 นักเรียน ป. 5, ป. 6 จำนวน 138 คน 6. กิจกรรมที่ 6 นักเรียนชั้น ป. 5, ป. 6 จำนวน 137 คน หมายเหตุ: มีผู้ จำนวนผู้เข้าร่วม	ผู้สูงอายุวังผาง ซึ่งทีมวิจัยได้ประชุมเพื่อเลือกผู้สูงอายุที่สามารถสอนหรือยินดีถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญา โดยทีมวิจัยนำข้อมูลพื้นฐานที่ได้จากการสัมภาษณ์มาเป็นส่วนหนึ่งของการเลือกผู้สูงอายุที่สอนรวมทั้งสิ้น 6 กิจกรรม

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีการดำเนินงาน	ระยะเวลา	ผู้เข้าร่วม	ผลการดำเนินงาน
			5. กิจกรรมที่ 5 วันที่ 4 สิงหาคม 2561 เวลา 9.00-15.00 น. ณ หอประชุม เทศบาลตำบลวังผาง 6. กิจกรรมที่ 6 วันที่ 5 สิงหาคม 2561 เวลา 9.00-15.00 น. ณ หอประชุม เทศบาลตำบลวังผาง	มากกว่าเป้าหมายที่โครงการกำหนดไว้ คือ ผู้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาจำนวน 100 คน ต่อการจัดกิจกรรม เนื่องจากมีการประชาสัมพันธ์และขอความร่วมมือในแต่ละหมู่บ้าน ในบางหมู่บ้านมีบริการรถรับ-ส่ง	
2.4 ถอดบทเรียน วิเคราะห์รูปแบบ กิจกรรมการพัฒนา ศักยภาพตามวิถีการ ดำเนินชีวิตและภูมิ ปัญญาท้องถิ่นโดย	1. เพื่อค้นหาจุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหาและ อุปสรรคในการดำเนินงาน รวมทั้งวางแผนสำหรับการ แก้ไขปัญหาและประเมินผล การดำเนินงาน	1. ประชุมเพื่อถอดบทเรียน วิเคราะห์รูปแบบกิจกรรม การพัฒนาศักยภาพตามวิถี การดำเนินชีวิตและภูมิ ปัญญาท้องถิ่น	วันที่ 10 ตุลาคม 2561 ณ ห้องประชุมเล็ก ชั้น 1 เทศบาลตำบล วังผาง	ผู้เข้าร่วมประชุม จำนวน 26 คน	ได้บทเรียนและรูปแบบกิจกรรมการพัฒนา ศักยภาพตามวิถีการดำเนินชีวิต และภูมิปัญญาท้องถิ่น

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีการดำเนินงาน	ระยะเวลา	ผู้เข้าร่วม	ผลการดำเนินงาน
ผู้สูงอายุ					
2.5 สังเคราะห์ผลการใช้รูปแบบการพัฒนา ศักยภาพตามวิธีการ ดำเนินชีวิตและภูมิ ปัญญาท้องถิ่น เพื่อหา รูปแบบที่เหมาะสมให้ เกิดการปฏิบัติอย่าง ยั่งยืน	1. เพื่อสังเคราะห์รูปแบบ การพัฒนาศักยภาพรวมทั้ง การสืบทอดเอกลักษณ์และ ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มี ประสิทธิภาพต่อเนื่องและ ยั่งยืน	1. ประชุมสังเคราะห์ผลการ ใช้รูปแบบการพัฒนา ศักยภาพตามวิธีการดำเนิน ชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อหารูปแบบที่เหมาะสมให้ เกิดการปฏิบัติอย่างยั่งยืน	วันที่ 8 พฤศจิกายน 2561 ณ ห้องประชุมชั้น 2 เทศบาลตำบลวังผาง	- ทีมวิจัย จำนวน 22 คน	ทีมวิจัยสังเคราะห์ผลการใช้รูปแบบ การพัฒนาศักยภาพตามวิธีการดำเนิน ชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้รูปแบบ การพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุโดยผ่าน กิจกรรมการสอน หรือการถ่ายทอด ความรู้ภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ และการ เรียนรู้ภูมิปัญญา ซึ่งผู้สูงอายุที่ได้เข้าร่วม กิจกรรมเสนอให้มีการจัดทำองค์กรเพื่อ เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดความรู้ภูมิ ปัญญา โดยเสนอว่าควรทำเป็นโรงเรียน ผู้สูงอายุที่มีการมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน เป็นประจำ ผู้สอนเป็นผู้สูงอายุที่อยู่ ภายในชุมชน โดยตัวแทนผู้สูงอายุในแต่ละ หมู่บ้านผลัดเปลี่ยนกันทำหน้าที่เป็น ผู้สอน หรืออาจมีความรู้ที่มาจาก บุคคลภายนอก โดยให้ผู้สูงอายุเป็น ผู้เรียนโดยอาจมีการบูรณาการให้

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีการดำเนินงาน	ระยะเวลา	ผู้เข้าร่วม	ผลการดำเนินงาน
					เหมาะสมกับวิธีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน เพื่อให้เกิดการปฏิบัติอย่างยั่งยืน
ระยะที่ 3 การประเมินผล					
3.1 ทีมวิจัยประเมินผลการดำเนินงานและคืนข้อมูลให้แก่ผู้สูงอายุ ครอบครัวและผู้เกี่ยวข้องในชุมชน ครั้งที่ 1	1. เพื่อให้ผู้สูงอายุได้ทราบผลการดำเนินงาน จุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน รวมทั้งวางแผนสำหรับการแก้ไขปัญหาและประเมินผลการดำเนินงานสำหรับครั้งต่อไป 2. เพื่อให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการดำเนินงาน จุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานรวมทั้งวางแผนสำหรับการแก้ไขปัญหาและ	1. ประสานผู้เกี่ยวข้องเพื่อเข้าร่วมการประชุม 2. จัดประชุมคืนข้อมูลให้แก่ผู้สูงอายุ ครอบครัวและผู้เกี่ยวข้องในชุมชน ครั้งที่ 1 โดยให้ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมได้ให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อการดำเนินงานครั้งต่อไป	วันที่ 19 ตุลาคม 2561 ณ วัดเวียงหนองล่อง	ผู้สูงอายุ ครอบครัวและผู้เกี่ยวข้องในชุมชน รวม 149 คน	ผู้สูงอายุได้ทราบผลการดำเนินงาน จุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน รวมทั้งมีส่วนร่วมในการวางแผนสำหรับการแก้ไขปัญหาและประเมินผลการดำเนินงานสำหรับครั้งต่อไป

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีการดำเนินงาน	ระยะเวลา	ผู้เข้าร่วม	ผลการดำเนินงาน
	ประเมินผลการดำเนินงาน สำหรับครั้งต่อไป				
3.2 ทีมวิจัยประเมินผล การดำเนินงานและคืน ข้อมูลให้แก่ผู้สูงอายุ ครอบครัวและ ผู้เกี่ยวข้องในชุมชน ครั้งที่ 2	1. เพื่อนำเสนอการสรุปผล การดำเนินงาน 2. เพื่อให้ชุมชนได้ทราบผล การดำเนินงาน จุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหาและ อุปสรรคในการดำเนินงาน 3. เพื่อให้ชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการ วิเคราะห์ผลการจัด โครงการ และโอกาสในการ พัฒนาให้เกิดความต่อเนื่อง และยั่งยืน	1. ประสานผู้เกี่ยวข้องเพื่อ เข้าร่วมการประชุม 2. จัดประชุมผู้สูงอายุ ผู้เกี่ยวข้อง เพื่อประเมินผล การดำเนินงานและคืนข้อมูล ให้แก่ผู้สูงอายุ ครอบครัวและ ผู้เกี่ยวข้องในชุมชน ครั้งที่ 2	วันที่ 30 พฤศจิกายน 2561 ณ หอประชุม เทศบาลตำบลวังผาง	- ทีมวิจัย 20 คน - ตัวแทน เทศบาลตำบล วังผาง 6 คน - ตัวแทน มหาวิทยาลัย พายัพ 2 คน - ตัวแทน สกว. 1 คน - ผู้สูงอายุ และ ผู้เกี่ยวข้อง 120 คน	ชุมชนได้ทราบผลการดำเนินงาน จุด แข็ง จุดอ่อน ปัญหาและอุปสรรคในการ ดำเนินงาน และผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม ในการวิเคราะห์ผลการจัดโครงการ และ โอกาสในการพัฒนาให้เกิดความต่อเนื่อง และยั่งยืน
3.3 ประเมินผลสัมฤทธิ์ ของโครงการ ประชุม สรุปผลการดำเนินงาน	1. เพื่อให้ทราบผลการ ดำเนินงาน จุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหา อุปสรรค โอกาสใน	ประชุมสรุปผลการ ดำเนินงานและจัดทำชุด ความรู้ เป้าหมาย ผลการ	วันที่ 20 ธันวาคม 2561 ณ กองสาธารณสุข	- ทีมวิจัย 10 คน	1. ได้ข้อมูลผลการดำเนินงาน จุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหา อุปสรรค โอกาสในการ พัฒนา แนวทางในการแก้ไขปัญหา

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีการดำเนินงาน	ระยะเวลา	ผู้เข้าร่วม	ผลการดำเนินงาน
และจัดทำชุดความรู้ เป้าหมาย ผลการ ดำเนินงาน	การพัฒนา แนวทางในการ แก้ไขปัญหา 2. เพื่อหาแนวทางในการนำ ความรู้ไปต่อยอดให้มีความ ต่อเนื่องยั่งยืน	ดำเนินงาน	เทศบาลตำบลวังผาง		รูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ ตำบลวังผาง 2. ได้ชุดความรู้ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการ เตรียมขั้นตั้งและการขึ้นท้าวทั้งสี่

บทที่ 4

ผลการดำเนินงาน

โครงการวิจัย รูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุโดยบูรณาการวิถีการดำเนินชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อการพึ่งพาตนเองและพัฒนาชุมชน ตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน มีผลการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ของโครงการ ดังนี้

1. สถานการณ์ของผู้สูงอายุตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน
2. กระบวนการขับเคลื่อน แผนงาน วิธีการของชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุ ตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน
3. รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุตำบลวังผางให้สามารถพึ่งพาตนเองได้โดยบูรณาการวิถีการดำเนินชีวิต และภูมิปัญญาท้องถิ่น

1. สถานการณ์ของผู้สูงอายุตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

สถานการณ์ของผู้สูงอายุตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน ด้านสถานภาพ บทบาทหน้าที่ ศักยภาพ การบริหารจัดการของผู้สูงอายุในชุมชน วิถีชีวิต การสืบทอดประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งบทบาทของครอบครัวและสังคมของผู้สูงอายุในชุมชน ตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

1.1 ด้านสถานภาพของผู้สูงอายุ

1.1.1 สถานภาพของผู้สูงอายุ ด้านอายุ อาชีพ พบว่า ผู้สูงอายุในตำบลวังผาง ใน 11 หมู่ มีจำนวน 1,640 คน คิดเป็นร้อยละ 20.73 ของประชากรทั้งหมด แบ่งเป็น ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ (ร้อยละ 80) อายุระหว่าง 60-69 ปี หรือผู้สูงอายุวัยต้น ผู้สูงอายุที่ยังสามารถทำงานและมีรายได้ ผู้สูงอายุที่รับเบี้ยยังชีพ จำนวนร้อยละ 20.73 อาชีพของผู้สูงอายุส่วนใหญ่ คือ การรับจ้างแกะลำไย ค้าขาย เกษตรกร รับจ้าง ซึ่งเป็นอาชีพที่ทำในท้องถิ่น

1.1.2 ภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุของผู้สูงอายุตำบลวังผาง แบ่งตามความสามารถของผู้สูงอายุในด้านการทำกิจกรรม แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 ผู้สูงอายุที่ยังมีความสามารถในการทำกิจกรรมต่างๆ และสามารถเข้าร่วมงานต่างๆ ในชุมชน หรือผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตัวเองได้ดี สามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้โดยอิสระ มีจำนวน 1,359 คน

กลุ่มที่ 2 ผู้สูงอายุที่มีความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวันต่างๆ ได้ แต่มีข้อจำกัดในการเดินทางหรือการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน มีจำนวน 19 คน

กลุ่มที่ 3 ผู้สูงอายุที่ต้องได้รับการดูแล ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองในการทำกิจวัตรประจำวันขั้นพื้นฐาน เนื่องจากพยาธิสภาพของโรคหรือด้วยความชรา มีจำนวน 18 คน

1.1.3 ภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุตำบลวังผาง แบ่งตามโรคและความเจ็บป่วยของผู้สูงอายุ มีรายละเอียด ดังนี้

โรคและความเจ็บป่วยของผู้สูงอายุจากสถิติปี 2559 ของโรงพยาบาลเวียงหนองล่อง พบว่าโรคที่พบบ่อย 5 อันดับแรก ได้แก่ โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน ภาวะไขมันในเลือดสูง โรคถุงลมโป่งพอง และโรคข้อเข่าเสื่อม จากสถิติปี 2560 พบว่า อันดับ 1 และ 2 ยังคงเป็น โรคความดันโลหิตสูง และโรคเบาหวาน อันดับ 3 ได้แก่ อาการปวดตึงกล้ามเนื้อ อันดับ 4 ภาวะไขมันในเลือดสูง และอันดับ 5 โรคถุงลมโป่งพอง

1.2 ด้านบทบาทหน้าที่และการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม

1.2.1 บทบาทหน้าที่ของผู้สูงอายุในชุมชน พบว่า ในชุมชนประกอบไปด้วยผู้สูงอายุที่เป็นผู้นำชุมชนแบบเป็นทาง และไม่เป็นทางการ ได้แก่

1) ผู้สูงอายุที่เป็นผู้นำชุมชนแบบเป็นทางการ ที่ได้รับการเลือกตั้งและ/หรือแต่งตั้งภายใต้ นโยบายจากหน่วยงานราชการ เช่น กรมผู้สูงอายุ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้แก่ ประธานชมรมผู้สูงอายุ สภาวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม ประกอบด้วย

- ประธานชมรมผู้สูงอายุอำเภอเวียงหนองล่อง คือ นายประยงค์ หลวงเหล็ก
- ประธานชมรมผู้สูงอายุตำบลวังผาง คือ นายสุข ไชยเสน
- ประธานชมรมคลังปัญญา คือ นายทิม ปิยาโน
- ที่ปรึกษาวัฒนธรรมตำบลวังผาง คือ นายดอน อังกะสิทธิ์ และนายประยงค์ หลวงเหล็ก
- กรรมการวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน คือ นายประเวท ใจเงี้ยวคำ

2) ผู้สูงอายุที่เป็นผู้นำชุมชนแบบไม่เป็นทางการ

- มัคทายก (ภาษาท้องถิ่นภาคเหนือ เรียกว่า “อาจ่านวัด”) คือ พ่อหนานสอน ยะท่าตุ้ม พ่อหนานรส จาคาย และพ่อหนานแก้ว นันปา มัคทายก หมายถึง ผู้นำฝ่ายฆราวาสในศาสนพิธีของศาสนาพุทธ ทำหน้าที่ประสานงานระหว่างฆราวาสกับพระสงฆ์เกี่ยวกับพิธีกรรม มัคทายกแบ่งหน้าและความรับผิดชอบเขตที่อยู่อาศัย หรือการเป็นศรัทธาวัด (“ศรัทธาวัด” เป็นภาษาท้องถิ่นภาคเหนือ หมายถึง บุคคลที่เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาในวัดใดวันหนึ่งเป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ ด้วยความศรัทธาในศาสนาพุทธและความเลื่อมใสศรัทธาในพระที่เป็นเจ้าอาวาส พระผู้อาวุโสในวัด หรือพระสงฆ์)
- ปราชญ์ชุมชน หรือ ปราชญ์ชาวบ้าน คือ บุคคลที่มีความรู้ภูมิปัญญาและนำความรู้ นั้นไปใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างสอดคล้องกับยุคสมัย ได้แก่ ผู้ที่ได้รับการยอมรับ และยกย่องให้เป็นผู้มีความรู้ความชำนาญเกี่ยวกับการจัดเตรียมพิธีการหรือพิธีกรรมของประกอบด้วย พ่อหนานสอน ยะท่าตุ้ม นายเฉลิม ปัญญาตง นายเชษฐา ป่าไร่ ผู้

ที่ได้รับการยอมรับ และยกย่องให้เป็นผู้มีความรู้ความชำนาญเกี่ยวกับการแพทย์
พื้นบ้าน ได้แก่ นายทิม ปิยาโน นายประเสริฐ รัตนผาบ นายทา ไชยเสน นายสุพจน์
วังเวียง ผู้ที่ได้รับการยอมรับ และยกย่องให้เป็นผู้มีความรู้ความชำนาญเกี่ยวกับ
การเกษตร ได้แก่ นายสุข ไชยเสน และนายสมบูรณ์ ต้อยคง

1.2.2 การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม

การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุตำบลวังผาง แบ่งตามสมรรถภาพทางด้านร่างกาย
แบ่งเป็น ผู้สูงอายุที่อายุระหว่าง 60-69 ปี เป็นผู้สูงอายุที่ยังทำงานและมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ
ของทางชุมชน ผู้สูงอายุที่อายุระหว่าง 70-79 ปี หรือผู้สูงอายุวัยกลาง ซึ่งเริ่มเข้าสู่วัยที่มีความเสื่อม
ของร่างกาย หรือโรคประจำตัวที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวันหรือการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม
บางรายต้องการความช่วยเหลือในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันขั้นพื้นฐาน ผู้สูงอายุกลุ่มนี้ส่วนใหญ่
ไม่ได้ทำงานเพื่อหารายได้หรือประกอบอาชีพ เป็นกลุ่มที่เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อทำประโยชน์แก่สังคม
ส่วนผู้ที่มีอายุ 80 ปีขึ้นไป หรือผู้สูงอายุวัยปลาย เป็นผู้สูงอายุที่เข้าสู่วัยเสื่อม เจ็บป่วยบ่อยขึ้น บาง
รายมีภาวะทุพพลภาพ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มักอยู่บ้านเนื่องจากมีข้อจำกัดในการเดินทางไปเข้าร่วม
กิจกรรม แต่ยังคงมีความต้องการในการเข้าร่วมกิจกรรม หรือมีสัมพันธภาพกับคนในชุมชน หากคนใน
ชุมชนเอื้ออำนวยความสะดวกในการเข้าร่วมกิจกรรม เช่น มีคนรับ-ส่ง หรือมีการเยี่ยมบ้าน เพื่อคงไว้
ซึ่งสัมพันธภาพทางสังคม และส่งเสริมสุขภาพจิต

1.3 ศักยภาพ การบริหารกิจกรรมของผู้สูงอายุในชุมชน วิถีชีวิต

งานวิจัยครั้งนี้ เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลด้านสถานภาพ บทบาทหน้าที่ ศักยภาพ
การบริหารกิจกรรมของผู้สูงอายุในชุมชน วิถีชีวิต การสืบทอดประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญา
ท้องถิ่น รวมทั้งบทบาทของครอบครัวและสังคมของผู้สูงอายุในชุมชน โดยการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ
จำนวน 118 คน แบ่งเป็น เพศหญิง 74 คน เพศชาย 44 คน อายุ 60-69 ปี (ผู้สูงอายุวัยต้น) 66 คน
อายุ 70-79 ปี (ผู้สูงอายุวัยกลาง) 32 คน และอายุ 80 ปี ขึ้นไป (ผู้สูงอายุวัยปลาย) 20 คน ได้ข้อมูล
และจากการประชุมตัวแทนผู้สูงอายุจากแต่ละหมู่บ้าน สรุปได้ดังนี้

1.3.1 ศักยภาพของผู้สูงอายุในตำบลวังผาง ผู้วิจัยได้สอบถามความสามารถและการร่วม
กิจกรรมทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นจุดเด่นของชุมชน
ตำบลวังผาง และผู้สูงอายุที่มีความรู้ความสามารถในด้านภูมิปัญญาที่เป็นลักษณะเฉพาะของตำบล
วังผาง แบ่งตามหมู่ ดังนี้

ตารางที่ 4-1 ผู้สูงอายุที่มีความรู้ความสามารถในด้านภูมิปัญญา

ลำดับ	หมู่ที่	ชื่อ-นามสกุล	อายุ (ปี)	ภูมิปัญญา
1.	1	นายทิม ปิยาโน	73	หมอพื้นบ้าน
2.	1	นายสุข ไชยเสน	66	การเกษตร
3.	1	นายทา ไชยเสน	78	สมุนไพร

ลำดับ	หมู่ที่	ชื่อ-นามสกุล	อายุ (ปี)	ภูมิปัญญา
4.	1	นางสมบุรณ์ ศิริมะตะ	61	นวดแผนไทย
5.	2	นายรส จาคาย	78	ย่ำขา
6.	2	นายสอน ยะท่าตุ้ม	77	พิธีกรรม
7.	3	นายประยงค์ หลวงเหล็ก	65	วัฒนธรรม พิธีกรรม
8.	3	นายประเสริฐ รุณผาบ	74	สมุนไพร
9.	3	นางสาวอนงค์ สมอ้อ	68	ทำบายศรี สวยดอก
10.	4	นายณรงค์ บุญตาชัย	70	จักสาน
11.	5	นางขันทอง กันทาตง	70	บายศรี ตัดตุง
12.	5	นายวิรัตน์ จินะอิ	80	จักสาน
13.	7	นายสมบุรณ์ ต้อยดง	66	การเกษตร
14.	7	นางพิมพ์า บุญมา	68	การถนอมอาหาร
15.	7	นายตีบ คุณตะศรี	69	การเกษตร
16.	8	นางอนงค์ ตาจุมปา	61	การถนอมอาหาร
17.	8	นายพินิจ ทองหลวง	69	จักสาน
18.	8	นายรอด อุดดง	75	จักสาน
19.	8	นางคำปืด พุทธิมา	83	พิธีกรรม
20.	8	นางสาวแปง คำเพียง	70	ตัดตุง
21.	8	นายคำ ปินตาตง	85	จักสาน
22.	9	นายดอน อังกะสิทธิ์	66	วัฒนธรรม

นอกจากนี้ ยังมีภูมิปัญญาท้องถิ่นอื่นๆ ได้แก่ การทำอาหารพื้นเมือง การทำขนมไทย การทำมิด การนำสมุนไพรมาใช้ในการรักษา

*การทำอาหารพื้นเมืองในงานวิจัยครั้งนี้ หมายถึง ความสามารถในการทำอาหาร ซึ่งผู้สูงอายุสามารถช่วยเหลือในการประกอบอาหารสำหรับกิจกรรมในชุมชนสำหรับบุคคลจำนวนมาก ที่ไม่ใช่เพียงแค่ประกอบอาหารในครัวเรือนเท่านั้น

1.3.2 การบริหารกิจกรรมและวิถีชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชน

กิจกรรมในชุมชนมีทุกเดือนตามเทศกาลและนโยบายของรัฐบาล ผู้เข้าร่วมกิจกรรมหลักเป็นกลุ่มผู้สูงอายุและแม่บ้าน

1) กิจกรรมในแต่ละชุมชนที่ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมทั้งในด้านการเป็นผู้นำในการทำกิจกรรม และเป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวิถีการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชน และเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น มีดังนี้

หมู่ 1 เหล่าแมว จำนวนผู้สูงอายุ 217 คน กิจกรรม ได้แก่ การร่ายย่อนยุคเพื่อการออกกำลังกาย ทำดอกไม้จันทน์ จักสานกระบุง หมอสมุนไพร

หมู่ 2 เหล่าปงเสือ มีเพียง 184 คน กิจกรรมที่เป็นจุดเด่นของชุมชน คือ พิธีกรรมบ่าบัดเทียนบูชา ชมรมหมอฟันบ้าน

หมู่ 3 ร้องธาร-ท่าลี จำนวนผู้สูงอายุ 63 คน กิจกรรม ได้แก่ การกายบริหารด้วยไม้พลอง การปลูก ทำยาสมุนไพร ตอกเส้น ยาหาง

หมู่ 4 วังผาง จำนวนผู้สูงอายุ 166 คน กิจกรรม ได้แก่ การจักสานแข่ง และกล่อไม้ไผ่

หมู่ 5 ดงหลวง จำนวนผู้สูงอายุ 280 คน กิจกรรม ได้แก่ การปั่นฝ้าย ทำไม้กวาดทางมะพร้าว ทำปลาส้ม หมู่ 5 มีจุดเด่น คือ ศรัทธาวัดบ้านดง มีงานประเพณีสำคัญ

หมู่ 6 เวียงหนองล่อง จำนวนผู้สูงอายุ 330 คน กิจกรรมที่ทำเป็นประจำคือ รำมวยจีน กิจกรรมการทำอาหารพื้นบ้าน

หมู่ 7 วังหมื่น จำนวนผู้สูงอายุ 58 คน จุดเด่นและกิจกรรมที่สนใจคือ การทำขนมปาดขนมเทศกาล

หมู่ 8 ดงเหนือ จำนวนผู้สูงอายุ 79 คน มีจำนวนผู้สูงอายุในชุมชนค่อนข้างน้อย จุดเด่นและกิจกรรมที่สนใจคือ การถนอมอาหาร การจักสาน

หมู่ 9 กลางทุ่ง จำนวนผู้สูงอายุ 78 คน จุดเด่นและกิจกรรมที่สนใจ คือ การทำอาหารพื้นบ้าน

หมู่ 10 ดงเจริญ จำนวนผู้สูงอายุ 130 คน จุดเด่นและกิจกรรมที่สนใจ คือ ช้างมอชิง

หมู่ 11 ดงใต้พัฒนา จำนวนผู้สูงอายุ 104 คน จุดเด่นและกิจกรรมที่สนใจ คือ การฟ้อนต่างๆ โดยเฉพาะฟ้อนเจิง

นอกจากนี้ยังพบว่า หมู่ 1 และหมู่ 6 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังคงทำอาชีพค้าขายอยู่ หมู่ที่มีกิจกรรมสม่ำเสมอได้แก่ หมู่ 1 หมู่ 2 หมู่ 5 หมู่ 6

2) การเข้าร่วมกิจกรรมและการดำเนินการ

จากการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่ผ่านมาของเทศบาลวังผาง พบว่า จำนวนผู้สูงอายุที่มาเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ มีจำนวนประมาณ 100-150 คน ซึ่งเป็นผู้สูงอายุที่มีอายุระหว่าง 60-69 ปี และอายุ 70-75 ปี

3) สถานที่ในการจัดกิจกรรมของชุมชน

สถานที่ในการจัดกิจกรรมระดับตำบล ซึ่งที่ผู้สูงอายุหรือประชาชนทั่วไปสามารถใช้เป็นจุดศูนย์กลางในการประชุม เป็นจุดศูนย์กลางที่ประชากรในแต่ละหมู่บ้านสามารถเดินทางมาได้สะดวก ได้แก่

- หอประชุมเทศบาลตำบลวังผาง ตั้งอยู่ที่หมู่ 1 ศูนย์การเรียนรู้หนองปลิง ตั้งอยู่ที่หมู่ 1 โดยกิจกรรมที่จัดที่หอประชุมและศูนย์การเรียนรู้ ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่มีลักษณะที่ต้องใช้พื้นที่มาก

เป็นการประชุมที่มีผู้เข้าร่วมมากกว่า 100 คน เช่น ประชุมประชาคม ประชุมเตรียมงานใหญ่ของตำบล

- วัดเวียงหนองล่อง (วัดบ้านเวียง) ซึ่งตั้งอยู่ในหมู่ที่ 6 โดยกิจกรรมซึ่งจัดที่วัดส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมทางศาสนา

- โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลวังผาง ซึ่งตั้งอยู่ในหมู่ 9 และโรงพยาบาลเวียงหนองล่อง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับสุขภาพ เช่น การนวด การประคบด้วยสมุนไพร

ส่วนสถานที่ในการจัดกิจกรรมระดับหมู่บ้าน ได้แก่ วัดที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้าน ดังนี้ ได้แก่ หมู่ 2 วัดเหล่าปงเสื่อ หมู่ 3 วัดร้องธาร หมู่ 4 วัดวังผาง หมู่ 5 วัดบ้านดงหลวง หมู่ 6 วัดเวียงหนองล่อง และหมู่ 7 วัดบ้านดง (เหนือ) รวมทั้งศาลาอเนกประสงค์ของแต่ละหมู่บ้าน

4) การเดินทางภายในชุมชน

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ใช้ รถจักรยาน จักรยานยนต์ บริการรถพ่วง มีส่วนน้อยที่ขับรถยนต์ การเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน ผู้สูงอายุมักเดินมาร่วมกิจกรรมด้วยตัวเองโดยใช้ยานพาหนะข้างต้น มีเพียงส่วนน้อยที่มีลูกหลานรับ-ส่ง ทั้งนี้ เนื่องจากกิจกรรมในชุมชนส่วนใหญ่จัดขึ้นในวันจันทร์-ศุกร์ ซึ่งเป็นเวลาที่ลูกหลานทำงานประจำนอกบ้าน โดยเฉพาะในตัวเมืองจังหวัดลำพูนหรือจังหวัดเชียงใหม่ จึงไม่สามารถรับ-ส่งผู้สูงอายุได้

ลักษณะทางภูมิศาสตร์ของชุมชน ที่เกี่ยวข้องกับการคมนาคมในตำบลวังผาง คือ มีทางหลวงหมายเลข 1010 ผ่าน สามารถเดินทางไปจังหวัดเชียงใหม่ โดยเชื่อมต่อกับทางหลวงหมายเลข 108 และเดินทางไปตัวจังหวัดลำพูน ได้สะดวกเนื่องจากเชื่อมต่อกับทางหลวงหมายเลข 1156 ระยะทางประมาณ 30 กิโลเมตร เป็นพื้นที่ซึ่งคนในตำบลจากหมู่บ้านต่างๆ ต้องเดินทางผ่านเพื่อเข้าและออกจากชุมชน มีแม่น้ำปิงไหลผ่าน ทำให้พื้นที่บริเวณนี้มีความเจริญและเป็นศูนย์กลางของชุมชน

5) การติดต่อสื่อสารภายในชุมชน

ข้อมูลข่าวสารทางราชการและกิจกรรมทางสังคม มีการประกาศเสียงตามสายในแต่ละหมู่บ้าน หากเป็นข้อมูลข่าวสารสุขภาพจะผ่านมายังตัวแทนอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน นอกจากนี้ ในการขอความร่วมมือต่างๆ สามารถติดต่อผ่านทางอาสาสมัครสาธารณสุขเพื่อการประชาสัมพันธ์ได้เช่นกัน

6) อาหารพื้นบ้าน

อาหารพื้นบ้านแบ่งเป็น อาหารคาว และอาหารหวาน โดยอาหารที่รับประทานในชีวิตประจำวัน มีลักษณะอาหารพื้นบ้าน ผู้สูงอายุเล่าว่า อาหารพื้นบ้านทางเหนือกระบวนการทำไม่ซับซ้อน ส่วนใหญ่เป็นผักที่หาได้ในท้องถิ่นปลูกตามบ้าน หรือปลูกริมรั้ว เช่น ผักเชียงดา ผักหวานบ้าน หยวก ขนุน มะรุ้ม ผักฮั้ว ผักเหือด ผักแว่น ผักแค (ใบชะพลู) ผักขี้ขวง สะเดา แคนนา (ดอกแคนา มีลักษณะสีขาวเหมือนลำไย) ผักปิ้ง (ผักปลัง) เป็นต้น ซึ่งใช้ทำแกงผักใส่เนื้อพริกที่ตำเองในบ้าน ซึ่งประกอบด้วย พริกแห้ง หอมแดง กะปิ และใส่หมูเล็กน้อย หรือรับประทานสดหรือลวกจิ้มรับประทานกับพริก ซึ่งเป็นอาหารที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ

ส่วนอาหารหวานหรือขนม ที่ใช้เมื่อมีกิจกรรมทางศาสนา ได้แก่ ขนมปาด ข้าวแต่น ข้าวควบ ข้าวแคบ ข้าวหนุกงา (ข้าวเหนียวคลุกงา แบ่งเป็น งาดำ งาม้อน) ข้าวเหนียวน้ำอ้อย และ ขนมจ็อก (ขนมเทียน) ซึ่งขนมเหล่านี้ทำมาจากข้าวเหนียว หรือข้าวเหนียวไม่เป็นแป้งแล้วนำมาผสมน้ำ

- ขนมปาด ทำจากข้าวเหนียวหนึ่ง กวนกับน้ำตาลอ้อยซึ่งเป็นน้ำตาลที่ทำจากอ้อย น้ำตาลชนิดนี้มีลักษณะเป็นก้อนสีเหลือง เมื่อนำไปผสมกับข้าวแล้วกวน ทำให้ข้าวมีสีน้ำตาล
- ข้าวแต่น
- ข้าวควบ
- ข้าวแคบ
- ข้าวหนุกงา
- ขนมจ็อก (ขนมเทียน)

7) การบริหารกิจกรรมของผู้สูงอายุในชุมชน (คน เวลา งบประมาณ)

กิจกรรมในชุมชนของตำบลวังผางที่เกี่ยวกับความเชื่อ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น แบ่งเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นตามเทศกาลประจำปีหรือวันสำคัญทางศาสนา และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีการดำเนินชีวิตในชุมชน ซึ่งมีการบริหารกิจกรรมโดยการจัดสรรคนหรือผู้รับผิดชอบในการจัดกิจกรรม เวลาและแหล่งงบประมาณ ดังนี้

7.1) กิจกรรมที่จัดขึ้นตามเทศกาลประจำปี

ตารางที่ 4-2 กิจกรรมที่จัดขึ้นตามเทศกาลประจำปี

เดือน	กิจกรรม	ผู้รับผิดชอบหลักหรือผู้นำ
มกราคม	ตานข้าวใหม่	ศรัทธาวัดต่างๆ ในหมู่บ้าน
กุมภาพันธ์	มาฆบูชา	ศรัทธาวัดต่างๆ ในหมู่บ้าน
มีนาคม	-	
เมษายน	ก่อกองทราย แห่ไม้ค้ำโพธิ์ ทำตุง ดำหัวผู้สูงอายุ เป็นกิจกรรมที่ทำในช่วงเทศกาลสงกรานต์	ชมรมผู้สูงอายุ ชาวบ้านในคุ้มต่างๆ วัฒนธรรมจังหวัด เทศบาลตำบลวังผาง
พฤษภาคม	ทำบุญและเวียนเทียนวิสาขบูชา	ศรัทธาวัดต่างๆ ในหมู่บ้าน
มิถุนายน	ช่วงมิถุนายนหรือกรกฎาคม เป็นช่วงเวลาที่การประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภูมิปัญญาของอำเภอ โดยมีตัวแทนผู้สูงอายุจากแต่ละหมู่บ้านไปร่วมกิจกรรม	ชมรมผู้สูงอายุ
กรกฎาคม	ถวายเทียนเข้าพรรษา ทำบุญเข้าพรรษา	ศรัทธาวัดต่างๆ ในหมู่บ้าน
สิงหาคม	วันแม่แห่งชาติ	เทศบาลตำบลวังผาง

เดือน	กิจกรรม	ผู้รับผิดชอบหลักหรือผู้นำ
กันยายน	ตานก้วยสลา	ศรัทธาวัดต่างๆ ในหมู่บ้าน
ตุลาคม	ออกพรรษา เทศน์มหาชาติ ตานก้วยสลา	ศรัทธาวัดต่างๆ ในหมู่บ้าน
พฤศจิกายน	ประเพณียี่เป็ง ทำวาวลม ประกวคระทง ก่อกองทราย จุลกฐินวัดดงหลวง มีการจัดช่วงฉายาเพื่อเป็นการแสดงภูมิปัญญาของตำบลที่น่าสนใจ	วัฒนธรรมจังหวัด ศรัทธาวัดดงหลวง ชมรมผู้สูงอายุตำบล
ธันวาคม	สวดมนต์ข้ามปีที่วัด	เทศบาลตำบลวังผาง ชมรมผู้สูงอายุตำบล

7.2) กิจกรรมที่เกี่ยวข้องวิถีชีวิตการดำเนินชีวิตในชุมชน แบ่งเป็น

- กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเกิด แก่ เจ็บ ตาย ได้แก่ การทำขันตงน้อย ขันตงหลวงการสะเดาะเคราะห์
- กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานมงคล ได้แก่ งานแต่งงาน งานบวช งานขึ้นบ้านใหม่
- กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ ขวัญกำลังใจ เช่น การทำขวัญข้าว ตักบาตรเป็งปุด พิธีส่ง การสืบชะตา การร้องขวัญ การทำขวัญข้าว การทำบายศรี การทำขันครู การแต่งดา มองเซิง การใช้คาถาต่างๆ ในการรักษาโรค
- กิจกรรมอื่นๆ เช่น การปลูกและใช้สมุนไพร การทำอาหารพื้นบ้าน การจักสานตอก การทอผ้า

8) การดูแลสุขภาพ การรักษาโรค และการใช้สมุนไพรพื้นบ้าน

ผู้สูงอายุในตำบลวังผางที่มีโรคประจำตัว เช่น โรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง ส่วนใหญ่ได้รับการรักษาที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหรือโรงพยาบาลวังผาง หากเป็นโรคหรืออาการที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพหรือโรงพยาบาลวังผางไม่สามารถรักษาได้ จึงส่งต่อไปรักษาที่โรงพยาบาลลำพูนตามลำดับ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ ไม่มีโรคประจำตัวเนื่องจาก พฤติกรรมการรับประทานอาหารส่วนใหญ่ เป็นอาหารพื้นบ้านประเภทผักในท้องถิ่นเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้ ยังได้รับการอบรมจากหน่วยงานของรัฐและเป็นพื้นที่วิจัยของคณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ที่ให้การสนับสนุน และส่งเสริมการปลูกผักปลอดสารพิษอีกด้วย

ตำบลวังผางยังเป็นพื้นที่ได้รับการส่งเสริมให้มีการปลูกผักเชียงดา (ภาษาท้องถิ่นเรียก “ผักเชียงดา”) ซึ่งเป็นสมุนไพรพื้นบ้านที่ช่วยลดน้ำตาลในเลือดในผู้ป่วยโรคเบาหวาน เพื่อนำไปทำชา ผักเชียงดา และขายต้นกล้า เพื่อทั้งในชุมชนและส่งออกขายนอกชุมชน เพื่อเป็นรายได้สำหรับประชาชนในชุมชนอีกด้วย อย่างไรก็ตาม การใช้ผักเชียงดาของประชาชนในหมู่บ้าน มักใช้ในทำเป็นอาหารสำหรับรับประทานมากกว่าการใช้เป็นเครื่องดื่มในรูปแบบของชาเพื่อลดน้ำตาลในเลือด

สมุนไพรพื้นบ้านที่ใช้ในตำบลง้วนผางที่ผู้สูงอายุกล่าวถึง ได้แก่ ป่าช้าเหงา หรือที่รู้จักทั่วไปในชื่อ หนานเฉาเหว่ย เป็นสมุนไพรที่ลดระดับน้ำตาลในเลือด โดยทั่วไปใช้เป็นผักกินกับลาบมากกว่าที่จะนำมาเป็นสมุนไพรรักษาโรค หนุมนั่งแท่น ซึ่งปลูกไว้ทุกบ้าน เป็นพืชสมุนไพรที่ใช้อย่างของกำนัลทางลงบนบาตแดลเพื่อห้ามเลือด และใบสาบเสือ เป็นสมุนไพรที่ใช้ห้ามเลือดด้วยเช่นกัน โดยใช้ใบสดตำ แล้วพอกที่แผลสดเพื่อห้ามเลือด

นอกจากนี้ ตำบลง้วนผางมีการรักษาพื้นบ้าน ได้แก่ คาถาป้องกันตาแดง คาถาแก้ปวดเข่า โดยผู้ที่เป็นผู้บริกรรมคาถา คือ ผู้บริกรรมคาถาจะกล่าวคาถาออกเสียง แล้วเป่าลมจากปากไปยังบริเวณที่มีอาการ คือ ตาข้างที่แดง หรือเข่าที่ปวด ซึ่งจะใช้การรักษาจนกว่าอาการจะดีขึ้นหรือหายไป คำกล่าวคาถานี้เป็นความรู้ที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ

1.4 สถานการณ์การสืบทอดประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.4.1 การสืบทอดภายในครอบครัว

1) จากบรรพบุรุษของผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุเป็นกลุ่มคนในชุมชนที่มีการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานความเชื่อและวิถีชีวิตของชุมชนตั้งแต่บรรพบุรุษ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับดีประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเองอย่างดี เป็นลักษณะของความรู้ที่ฝังลึกอยู่ในตัวคน (Tacit knowledge) ความรู้นี้ไม่ได้มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร แต่เป็นการเรียนรู้จากบรรพบุรุษตั้งแต่ผู้สูงอายุยังอยู่ในวัยเด็ก โดยการเรียนรู้และปฏิบัติตามประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นจากการสังเกตและปฏิบัติตาม

2) จากผู้สูงอายุสู่รุ่นลูก

ในรุ่นลูกของผู้สูงอายุ คนรุ่นนี้ได้เรียนรู้จากบิดา-มารดาซึ่งเป็นผู้สูงอายุในปัจจุบัน แต่เนื่องจากวิถีชีวิตในปัจจุบันแตกต่างไปจากอดีต เช่น คนวัยทำงานในบางครอบครัวในปัจจุบันออกไปทำงานนอกบ้าน จะกลับมาในท้องถิ่นตอนเย็น และร่วมกิจกรรมของชุมชนเฉพาะที่เป็นกิจกรรมสำคัญ หรือกิจกรรมที่ตรงกับวันหยุดเท่านั้น คนวัยทำงานไม่เวลาในการเรียนรู้วิถีประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น เนื่องจากต้องทำงาน ทำให้การเรียนรู้และถ่ายทอดไม่ได้เคร่งครัดเท่ากับภูมิปัญญาที่เป็นความรู้ดั้งเดิมของผู้สูงอายุ

3) จากรุ่นลูก สู่รุ่นหลาน

ปัจจุบันระบบและรูปแบบการศึกษามีการเปลี่ยนแปลงไปจากในอดีตมาก รวมทั้งทางเลือกในการศึกษามีมากขึ้น รุ่นหลานของผู้สูงอายุซึ่งอยู่วัยเรียนจำนวนมากออกไปเรียนนอกชุมชน

1.4.2 การสืบทอดในบุคคลที่สนใจเรียนรู้ประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น

ลักษณะการถ่ายทอดแบบนี้ไม่ได้สืบทอดตามระบบครอบครัว แต่จะเกิดจากการที่บุคคลมีความสนใจในเรื่องนั้นแล้วเข้าร่วมกิจกรรมหรืองานพิธี บุคคลที่สนใจมักอยู่ในวัยกลางคนหรือเริ่มก้าวสู่วัยสูงอายุ เรียนรู้จากการสังเกต สอบถามและปฏิบัติตามผู้ที่เคยปฏิบัติมาก่อน ไม่มีการ

จดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร แต่ใช้วิธีการบอกต่อและจดจำ ซึ่งบางพิธีกรรมในแต่ละหมู่บ้านมีขั้นตอนหรือมีการจัดเตรียมอุปกรณ์ที่แตกต่างกันบ้าง ซึ่งผู้สูงอายุถือว่าเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละหมู่บ้านและไม่จำเป็นต้องทำให้เป็นแบบแผนเดียวกัน เช่น การเตรียมของสำหรับการขึ้นท้าวทั้ง 4 รูปแบบการทำสวดดอก การจัดวางของในเสตวง

1.4.3 ความตระหนักถึงปัญหาการถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ

เนื่องจากการสืบทอดการสืบทอดประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น เกิดจากความสนใจ ไม่มีการระบุบุคคลที่ต้องเรียนรู้ที่ชัดเจน และไม่มีแบบแผนการถ่ายทอดที่แน่นอนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ผู้สูงอายุจึงมีความกังวลว่า ในอนาคตพิธีกรรมอาจขาดผู้สืบทอด เพราะจนถึงบัดนี้ ยังไม่มีบุคคลที่สนใจที่จะเรียนรู้และสืบทอด ปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นปัญหาทั้งด้านกระบวนการถ่ายทอดและเนื้อหาของภูมิปัญญา ซึ่งเป็นผลมาจากระบบโครงสร้างทางครอบครัวที่เปลี่ยนแปลงไป ประชากรในวัยทำงานและวัยรุ่น ส่วนใหญ่ทำงานและเรียนในตัวเมือง มีความสนใจในประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นของตำบลน้อยลง และรับวัฒนธรรมจากภายนอกท้องถิ่นที่ผูกมัดกับการหารายได้ ทำให้มีโอกาสร่วมกิจกรรมในท้องถิ่นลดลง และมีโอกาสลดลงในการเรียนรู้ประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น เมื่อเทียบกับในอดีตในช่วงที่ผู้สูงอายุในปัจจุบันอยู่ในวัยหนุ่มสาว ซึ่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและอาศัยอยู่ในท้องถิ่นเป็นส่วนใหญ่ ด้วยเหตุนี้คนในวัยกลางคน และวัยรุ่นในปัจจุบัน จึงอาจไม่รู้ถึงต้นตอหรือรากเหง้าที่แท้จริงของประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นการแต่งกายแบบพื้นเมืองดั้งเดิม หรือแบบประยุกต์ ภาษา พิธีกรรมต่างๆ โดยเฉพาะพิธีกรรมหลายอย่างที่ยังไม่มีผู้สืบทอด มีแต่ผู้ว่าจ้างหรือร้องขอให้ทำเมื่อจำเป็นต้องใช้ในการประกอบพิธีต่างๆ หรือขอความร่วมมือให้ทำเพื่อเป็นการแสดงภูมิปัญญาในกิจกรรมของชุมชนทั้งในระดับตำบลหรือหมู่บ้าน ซึ่งไม่ใช่การถ่ายทอดที่ไม่ทำให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืน

1.5 ความต้องการของผู้สูงอายุการสืบทอดประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น

ผู้สูงอายุแต่ละกลุ่มมีความต้องการในการสืบทอดประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น แบ่งตามความลักษณะของผู้สูงอายุ ดังนี้

1.5.1 กลุ่มที่ 1 กลุ่มที่มีศักยภาพในการถ่ายทอดและเรียนรู้การสืบทอดประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยอิสระและไม่ต้องการการพึ่งพา

กลุ่มนี้เป็นผู้สูงอายุที่ยังมีความสามารถในการทำกิจกรรมต่างๆ ต้องการให้จัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ และมีความเห็นว่าการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ จะเป็นแนวทางในการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีกิจกรรมร่วมกันและเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ รวมทั้งเป็นแหล่งเรียนรู้และถ่ายทอดประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้แก่คนรุ่นหลังได้อีกด้วย ทั้งนี้ ควรมีสถานที่ในการทำกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุที่เป็นสัดส่วน มีวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในการเรียนรู้อย่างเพียงพอ ที่ไม่ใช่หอประชุมใหญ่ของเทศบาล หรือศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง (หนองปลิง) ซึ่งเป็นที่โล่ง มีหลังคา และใช้ประกอบกิจกรรมในชุมชนหลายกิจกรรม มีผู้เสนอให้ใช้อาคารโรงเรียนวัดร่องธาร ซึ่งนักเรียนมี

จำนวนน้อย มีห้องว่างที่สามารถใช้ได้ ผู้สูงอายุยังมีความต้องการให้จัดกิจกรรมทั้งที่เป็นประโยชน์ต่อผู้สูงอายุเอง เช่น พบปะสังสรรค์ระหว่างผู้สูงอายุ และกิจกรรมที่เกิดประโยชน์ต่อผู้อื่น เช่น การนำสิ่งของไปเยี่ยมให้กำลังใจแก่ผู้สูงอายุที่อยู่ในกลุ่มที่ 2 และ 3 ที่เจ็บป่วยหรือมีข้อจำกัดทางด้านร่างกายที่ทำให้ไม่สามารถมาเข้าร่วมกิจกรรมในสถานที่ที่กำหนดได้

1.5.2 กลุ่มที่ 2 กลุ่มที่มีศักยภาพในการถ่ายทอดและเรียนรู้การสืบทอดประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่ต้องการการพึ่งพาหรือต้องการความช่วยเหลือ

กลุ่มนี้เป็นผู้สูงอายุที่มีความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวันได้ แต่มีข้อจำกัดในการการเดินทางหรือการเข้าร่วมกิจกรรม มีความต้องการ คือ การได้รับการเยี่ยม กำลังใจจากทีมสุขภาพหรือจากผู้สูงอายุด้วยกัน อยากให้มีคนเข้าไปทำกิจกรรมต่างๆ ให้ที่บ้านเนื่องจากตนมีข้อจำกัดในการเดินทาง อยากจะถ่ายทอดความรู้ต่างๆ ให้คนรุ่นหลัง อยากมีงานทำคลายเหงาและมีรายได้

1.5.3 กลุ่มที่ 3 ผู้สูงอายุที่ไม่สามารถถ่ายทอดหรือเรียนรู้การสืบทอดประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น

กลุ่มนี้เป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่ต้องได้รับการดูแลเนื่องจากไม่สามารถช่วยเหลือตนเองในการทำกิจวัตรประจำวันขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้เพราะภาวะสุขภาพไม่เอื้ออำนวยจากโรค ความเจ็บป่วย หรือความสูงอายุ กลุ่มนี้ต้องการได้รับการเยี่ยม กำลังใจจากทีมสุขภาพ การดูแลช่วยเหลือจากผู้ดูแลโดยอาจเป็นผู้ดูแลนอกครอบครัว

2. กระบวนการขับเคลื่อน แผนงาน วิธีการของชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุ ตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

กระบวนการ การขับเคลื่อน แผนงาน และวิธีการของชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุโดยการบูรณาการวิถีการดำเนินชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น มีรายละเอียดดังนี้

2.1 กระบวนการ (Process) ถ่ายทอดภูมิปัญญา

2.1.1 ขั้นการเตรียมความพร้อมด้านบุคคล เป็นการเตรียมบุคคล (Man) ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้พร้อมในการดำเนินงาน โดยการเตรียมบุคคล ได้แก่

- 1) ผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญา ได้แก่ ผู้สูงอายุที่มีองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 2) ผู้เรียน หมายถึง บุคคลที่จะได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญา ได้แก่ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มวัยผู้ใหญ่ วัยสูงอายุ และวัยเรียน
- 3) ผู้ประสานงาน ได้แก่ ผู้สูงอายุและอาสาสมัครสาธารณสุขในทีมวิจัยที่จะทำหน้าที่ประสานสัมพันธ์ประสานงาน การจัดเตรียมสถานที่ รวมทั้งวัสดุ อุปกรณ์ที่ใช้ในการอบรม

2.1.2 ขั้นการติดต่อประสานกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง ที่จะสนับสนุนให้เกิดความสำเร็จของโครงการตามวัตถุประสงค์ ได้แก่ เจ้าหน้าที่เทศบาล ครู เจ้าอาวาส ผู้เข้าร่วมกิจกรรมทีมผู้ดำเนินการจัดกิจกรรม

วิธีการดำเนินงาน:

1) ผู้สูงอายุที่เป็นผู้ประสานงานติดต่อกับประธานชมรมผู้สูงอายุเพื่อจัดเตรียมผู้เรียน และติดต่อกับผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญา และเจ้าอาวาสเพื่อขอใช้สถานที่ในการจัดกิจกรรม เจ้าหน้าที่เทศบาลจะประสานงานกับผู้อำนวยการโรงเรียนเพื่อเตรียมผู้เรียนที่เป็นนักเรียน และประสานงานกับอาสาสมัครสาธารณสุข และกลุ่มแม่บ้าน เพื่อเตรียมผู้เรียนที่เป็นกลุ่มแม่บ้าน

2) ผู้สูงอายุในทีมวิจัยที่ทำหน้าที่ประสานงานกับผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญา ชี้แจงกิจกรรมและการวางแผนการถ่ายทอด โดยสิ่งสำคัญที่ต้องย้ำให้แก่ผู้ถ่ายทอด ได้แก่

2.1) การแบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่มย่อย จำนวนกลุ่มละ 5-8 คน ซึ่งเป็นกลุ่มที่เหมาะสมในการเรียนรู้

2.2) การจัดหาทีมผู้สอนเพื่อเป็นวิทยากรกลุ่มย่อย ที่ทำหน้าที่ดูแลให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้ตามที่ผู้ถ่ายทอดได้นำเสนอ

2.3) ก่อนเข้าสู่บทเรียนให้อธิบายถึงความสำคัญของภูมิปัญญาที่จะนำมาถ่ายทอด แนะนำอุปกรณ์ คำสำคัญและความหมายของอุปกรณ์ที่ใช้

2.4) วิธีการถ่ายทอด ให้อธิบายแต่ละขั้นตอนตามลำดับ โดยอธิบายและการสาธิตทีละขั้นตอน พร้อมทั้งสังเกตและประเมินการปฏิบัติของผู้รับการถ่ายทอด ให้สามารถทำได้สำเร็จก่อนที่จะอธิบายและสาธิตในแต่ละขั้นตอนต่อไป

2.5) การเตรียมอุปกรณ์สำหรับการอบรม ซึ่งจะจัดเตรียมโดยผู้ถ่ายเองหรือโดยทีมผู้ประสานงาน ทั้งนี้ ต้องเตรียมให้เพียงพอกับจำนวนผู้เข้าร่วมรับการถ่ายทอด และเพียงพอในกรณีที่ต้องทำซ้ำ

2.1.3 ขั้นตอนการถ่ายทอดภูมิปัญญา

วิธีการดำเนินงานมีขั้นตอน ดังนี้

1) ขั้นการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ โดยผู้สูงอายุในทีมวิจัยบอกถึงที่มาและวัตถุประสงค์ของโครงการ และแนะนำผู้สูงอายุที่จะเป็นวิทยากร

2) ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ผู้สูงอายุที่เป็นวิทยากรอธิบายถึงประวัติความเป็นมาและความสำคัญของภูมิปัญญาที่จะนำมาถ่ายทอด สอบถามพื้นฐานความรู้และทักษะเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น การปฏิบัติในครอบครัว และความตระหนักของผู้เรียนเกี่ยวกับความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น

3) ขั้นสอน

3.1) ผู้สอนแนะนำวัสดุอุปกรณ์ ความหมายของวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ รวมทั้งให้แสดงตัวอย่างของจริงที่เป็นผลลัพธ์จากกิจกรรม เช่น ไม้กวาด ชันตั้ง ที่ทำเสร็จเรียบร้อยแล้ว

3.2) ผู้สอนอธิบายและสาธิตการทำแต่ละขั้นตอน และสังเกตการปฏิบัติของผู้รับการถ่ายทอด และเปิดโอกาสให้ซักถาม

3.3) ผู้เข้ารับการถ่ายทอดฝึกปฏิบัติตามขั้นตอน

3.4) ทีมผู้ดำเนินการจัดกิจกรรม/พิธีกร สร้างบรรยากาศ กล่าวชื่นชม ให้กำลังใจ

4) ชั้นประเมินผลการสอน

4.1) ผู้สอนและทีมผู้ดำเนินการจัดกิจกรรม ประเมินผลงานโดยการตั้งคำถามให้ทบทวนสิ่งที่สอน และแสดงผลงานที่ทดลองทำด้านความถูกต้องและสวยงาม และจัดประกวดผลงาน

4.2) ผู้รับการถ่ายทอด แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมที่ได้รับการถ่ายทอดและให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกิจกรรมควรจัดในครั้งต่อไป

2.1.4 ชั้นประเมินผลการดำเนินงาน

ผู้ถ่ายทอดและผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมประชุมนำผลการประเมินการจัดกิจกรรมที่ได้จากผู้เรียน ปัญหาอุปสรรค และปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จมาใช้ในการวางแผนการจัดกิจกรรมครั้งต่อไป

2.2 การขับเคลื่อน ระบบ และกลไกในการดำเนินงานให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืน

การขับเคลื่อนการดำเนินการถ่ายทอดภูมิปัญญาให้มีความต่อเนื่องและยั่งยืน มีระบบและกลไกในการขับเคลื่อนการ ประกอบด้วย

2.2.1 กำหนดบุคคลและบทบาทหน้าที่ในการรับผิดชอบ

กำหนดกลุ่มผู้รับผิดชอบงานด้านการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งในงานวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ทีมวิจัยนักวิชาการและทีมวิจัยท้องถิ่น

2.1.1.1 บทบาทหน้าที่ของทีมนักวิชาการ

เป็นพี่เลี้ยงให้คำแนะนำเกี่ยวกับการวางแผนกิจกรรม การกำหนดวัตถุประสงค์ แนวทางการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่าง

2.1.1.2 บทบาทหน้าที่ของทีมนักวิจัยท้องถิ่น

1) ประชุมปรึกษาหารือคณะกรรมการดำเนินงานเพื่อวางแผนกิจกรรมถ่ายทอดภูมิปัญญา และจัดทำโครงการเพื่อเสนอของบประมาณสนับสนุนจากเทศบาล

2) ดำเนินการจัดกิจกรรมและบริหารงบประมาณให้เป็นไปตามแผน

3) กำหนดตำแหน่ง บทบาท และหน้าที่ความรับผิดชอบของคณะกรรมการดำเนินงาน ดังนี้

3.1) ที่ปรึกษาคณะกรรมการดำเนินงาน ได้แก่ นายก เทศมนตรี ตำบลวังผาง

หน้าที่ ให้คำปรึกษาในการจัดทำโครงการให้สอดคล้องนโยบายและงบประมาณของตำบลวังผาง และสนับสนุนการดำเนินงาน

3.2) แกนนำผู้สูงอายุ ที่ได้รับการยอมรับจากผู้สูงอายุที่เป็นทีมวิจัยและผู้สูงอายุในชุมชน ได้แก่ นางสาวชนทอง กันทาตง หมู่ 5 นายดอน อังกะสิทธิ์ หมู่ 9 นายประเวท ใจเงี้ยวคำ หมู่ 2 และนายประยงค์ หลวงเหล็ก หมู่ 3

หน้าที่ ปฏิบัติงานร่วมกับทีมวิจัยนักวิชาการ

- 1) วางแผนการจัดประชุมคณะกรรมการดำเนินงาน
- 2) เป็นตัวแทนผู้สูงอายุในการประชุมวางแผนกิจกรรมและงบประมาณประจำปีของเทศบาล

3.3) ตัวแทนผู้สูงอายุจากแต่ละหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 1-2 คน

หน้าที่

- 1) ประชุมวางแผนการดำเนินงานร่วมกับแกนนำผู้สูงอายุ
- 2) ให้ข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนผู้สูงอายุ ภาวะสุขภาพ ความต้องการของผู้สูงอายุในหมู่บ้าน ความสามารถของผู้สูงอายุในด้านการทำกิจกรรม และการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม
- 3) กำหนดและ/หรือคัดเลือกผู้เข้ารับการถ่ายทอดภูมิปัญญา
- 4) ประสานงานและประชาสัมพันธ์กิจกรรมแก่ผู้สูงอายุในชุมชน
- 5) ประสานงานกับเจ้าอาวาสวัด เพื่อขอใช้สถานที่ในการจัดกิจกรรม และจัดเตรียมสถานที่ในการจัดกิจกรรม
- 6) อำนวยความสะดวกในการเดินทางสำหรับผู้สูงอายุที่มาร่วมกิจกรรม
- 7) ดำเนินการจัดกิจกรรมการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นตามแผนการดำเนินงาน

3.4) ตัวแทนเจ้าหน้าที่จากเทศบาลตำบลวังผาง จำนวน 1 คน

หน้าที่

- 1) ประสานกับคณะกรรมการดำเนินงานเพื่อให้การจัดกิจกรรมเป็นไปตามกำหนดการและวัตถุประสงค์
- 2) ชี้แจงนโยบายของเทศบาลและให้คำปรึกษาในการจัดทำแผนการดำเนินงานให้เป็นไปตามนโยบาย
- 3) รวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้เข้าร่วมประชุม เบิกจ่ายงบประมาณ ทำจดหมายเชิญผู้ที่เกี่ยวข้อง
- 4) ดำเนินการเบิกจ่ายงบประมาณตามขั้นตอนหรือระเบียบราชการ
- 5) ประสานงานกับโรงเรียนในเขตเทศบาล เพื่อจัดกิจกรรมถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่นักเรียน

- 6) อำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรม เช่น ประสานการจองสถานที่ การจัดสถานที่ในกรณีที่ใช้สถานที่ของเทศบาล
- 7) เป็นพี่เลี้ยงให้แก่คณะกรรมการดำเนินงานในการเขียนโครงการ การเสนอของบประมาณ การทำแผนปฏิบัติการ และการจัดกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายของโครงการ

3.5) ตัวแทนเจ้าหน้าที่จากโรงพยาบาลเวียงหนองล่อง จำนวน 1 คน

หน้าที่

- 1) ให้ข้อมูลเกี่ยวกับภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุ และนโยบายการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุของโรงพยาบาล
- 2) ให้การสนับสนุนการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ

3.6) ตัวแทนเจ้าหน้าที่จากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) 2 แห่ง (รพ.สต. วังผาง จำนวน 1 คน และ รพ.สต. บ้านดงหลวง จำนวน 1 คน)

หน้าที่

- 1) ให้ข้อมูลเกี่ยวกับภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุ และนโยบายการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุของโรงพยาบาล
- 2) ให้การสนับสนุนการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ
- 3) ตัวแทนอาสาสมัครสาธารณสุขแต่ละหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 1 คน
- 4) ประสานกับคณะกรรมการดำเนินงานและผู้สูงอายุในชุมชนเพื่อประชาสัมพันธ์ ให้การจัดกิจกรรมเป็นไปตามกำหนดการและวัตถุประสงค์

2.2.2 กำหนดแผนการและงบประมาณการดำเนินงาน:

2.2.2.1 แผนการดำเนินงานรายปี

ประชุมคณะกรรมการดำเนินงาน เพื่อวางแผนกิจกรรมแต่ละเดือนให้สอดคล้องกับวันสำคัญทางศาสนา ความเชื่อ วัฒนธรรม และประเพณีของชุมชน และผู้รับผิดชอบในการจัดกิจกรรม รวมทั้งระยะเวลาที่ได้รับงบประมาณในการจัดกิจกรรมสำหรับชุมชน โดยให้บุคลากรของเทศบาลตำบลวังผาง เป็นที่ปรึกษา หรือ พี่เลี้ยง เนื่องจากต้องมีการใช้งบประมาณจากเทศบาล เช่น เดือนเมษายนมีกิจกรรมเกี่ยวกับประเพณีสงกรานต์และวันผู้สูงอายุ อาจมีกิจกรรมถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับประเพณีปีใหม่เมือง กองสวัสดิการเป็นที่ปรึกษาในการทำกิจกรรม ประมาณเดือนสิงหาคม ถึงเดือนตุลาคม เป็นช่วงที่ได้รับงบประมาณจากสำนักงานประกันสุขภาพแห่งชาติ อาจมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสุขภาพจิตของผู้สูงอายุ เช่น การฟังเทศน์ การถือศีลที่วัด กอง

สาธารณสุขเป็นที่ปรึกษาการทำกิจกรรม เดือนพฤศจิกายนมีประเพณีลอยกระทง อาจมีกิจกรรมถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับประเพณีนี้ กองการศึกษาเป็นที่ปรึกษาในการทำกิจกรรม

2.2.2.2 แผนการดำเนินงานรายกิจกรรม

การดำเนินการรายกิจกรรมมีการวางแผน ดังนี้

- 1) กำหนดบุคคลผู้รับผิดชอบเป็นแกนนำในการจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรมตามความเหมาะสม โดยพิจารณาจากความถนัดด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 2) แกนนำมอบหมายงานให้แก่คณะกรรมการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ที่กำหนดไว้
- 3) แกนนำติดตามผลการดำเนินงานในแต่ละระยะ ตั้งแต่ ขั้นตอนเตรียมการ การจัดกิจกรรม และการประเมินผล
- 4) คณะกรรมการประชุมถอดบทเรียน เพื่อประเมินผลการดำเนินงาน

2.2.3 แหล่งสนับสนุนงบประมาณ

เทศบาลตำบลวังผางสนับสนุนสถานที่และงบประมาณในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น งบประมาณที่ทางเทศบาลได้จากสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) งบประมาณจากสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สามารถกำหนดช่วงเวลาที่ประชาชนในตำบลสามารถเข้าร่วมกิจกรรม/งานได้ โดยมีผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมเป็นส่วนใหญ่ มีการประชาสัมพันธ์ผ่านตัวแทนผู้สูงอายุ อาสาสมัครสาธารณสุข เลี้ยงตามสายของหมู่บ้าน พบว่า ผู้สูงอายุที่อยู่ในวัย 65-75 ปี เป็นกำลังหลักในการขับเคลื่อนกิจกรรมทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาต่าง ๆ การรวมตัวกันในการจัดเตรียมงานต่าง ๆ มักเป็นตัวแทนจากชมรมผู้สูงอายุในแต่ละหมู่ เข้าร่วมแสดงความคิดเห็น วัด โรงเรียนยังคงเป็น สถาบันหลักในการส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ สิ่งที่จะเพิ่มเติมคือ ชมรมผู้สูงอายุ ที่ต้องการพลังจากผู้สูงอายุในหมู่บ้านต่าง ๆ เพื่อมารวมตัวกัน โดยไม่มีการแบ่งแยกหมู่บ้าน เป็นโรงเรียนผู้สูงอายุวังผาง เพื่อให้เกิดพลังในการขับเคลื่อน ต้องการมีการพบปะกันอย่างสม่ำเสมอ โดยอาจมีบุคลากรจากเทศบาลและหน่วยงานต่าง ๆ ในตำบล เป็น พี่เลี้ยงในการจัดทำโครงการ เขียนของบประมาณ จากการศึกษาและทดลองรูปแบบพบว่า บุคลากรฝ่ายปกครอง(กำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน) ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรม พบว่า ผู้ที่มีพลังช่วยสนับสนุนงานต่าง ๆ ได้แก่ กลุ่มแม่บ้าน และอาสาสมัครสาธารณสุข

2.3 รูปแบบที่เหมาะสมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ผู้สูงอายุในการดำเนินโครงการ/กิจกรรมในชุมชนและการพัฒนาชุมชนในด้านที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ รวมทั้งการสืบทอดเอกลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพ ต่อเนื่องและยั่งยืน

รูปแบบที่เหมาะสม คือ ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการแสดงความคิดเห็นตั้งแต่การวางแผน การใช้งบประมาณ และการจัดกิจกรรมโดยผู้สูงอายุเป็นผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาในแต่ละช่วงอายุ วัยผู้ใหญ่ (รุ่นลูก) วัยเรียน (รุ่นหลาน)

รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ผู้สูงอายุในการดำเนินโครงการ/กิจกรรมในชุมชน และการพัฒนาชุมชนในด้านที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ รวมทั้งการสืบทอดเอกลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพ ต่อเนื่องและยั่งยืน มีรูปแบบการดำเนินงานโดยผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นการพัฒนาศักยภาพในการทำงานของผู้สูงอายุที่เป็นคณะกรรมการดำเนินงานและผู้สูงอายุที่เป็นผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาให้แก่ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ผู้สูงอายุที่เป็นคณะกรรมการดำเนินงาน เป็นกลุ่มที่ยังมีความสามารถในการทำกิจกรรมต่างๆ และสามารถเข้าร่วมงานต่างๆ ในชุมชน หรือผู้สูงอายุที่ช่วยตัวเองได้ดี สามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้ โดยอิสระ ให้มีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ให้แก่สังคมและชุมชนท้องถิ่นของตนเองได้ โดยการเป็นผู้นำด้านการสืบทอดเอกลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความกระตือรือร้น ตื่นตัว รู้สึกภาคภูมิใจในการมีส่วนร่วม รวมทั้งเกิดทักษะทางสังคมในการติดต่อสื่อสารกับคนหลายรุ่นทั้งวัยเรียน วัยผู้ใหญ่ และวัยสูงอายุด้วยกัน สามารถประสานสัมพันธ์ภาพระหว่างช่วงวัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุตำบลวังผางให้สามารถพึ่งพาตนเองได้โดยบูรณาการวิถีการดำเนินชีวิต และภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.1 รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุในการจัดกิจกรรมถ่ายทอดภูมิปัญญา

3.1.1 การถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่วัยเรียน

ลักษณะของการถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่วัยเรียน (7-12 ปี) ผู้เข้าร่วมการถ่ายทอด คือ นักเรียนในแต่ละชั้นที่มีความสนใจและ/หรือได้รับการคัดเลือก ให้เหมาะสมกับกิจกรรมที่ต้องการถ่ายทอด คือ ช่วงชั้นตั้งแต่ ประถมศึกษาปีที่ 5 ขึ้นไป เนื่องจากเริ่มเข้าสู่วัยรุ่นที่เริ่มมีความเป็นตัวของตัวเองสูง หาเอกลักษณ์แห่งตน ค้นหากิจกรรมที่สนใจ ทั้งนี้ การถ่ายทอดภูมิปัญญาโดยการสอน เป็นการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุที่เป็นผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการพัฒนากลยุทธ์ในการสื่อสารกับเด็กวัยเรียนให้มีประสิทธิภาพ

เนื่องจากโรงเรียนมีพันธกิจด้านการส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมทางประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นและให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ รวมทั้งวัยเรียนเป็นวัยที่ต้องเติบโตเป็นผู้ใหญ่และเป็นกำลังสำคัญในชุมชนต่อไป การปลูกฝังในเยาวชนได้เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นหัวใจสำคัญในการส่งเสริมการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น กำหนดการจัดกิจกรรม ให้สอดคล้องกับกิจกรรมของโรงเรียน โดยจัดกิจกรรมในวันธรรมดา ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับการเรียนการสอนการสอน

ภูมิปัญญาที่ผู้สูงอายุนำเสนอเพื่อถ่ายทอดให้แก่เยาวชน ผู้สูงอายุเลือกกิจกรรมที่ใช้เวลาทำไม่นาน เกิดการเรียนรู้ได้ในระยะเวลาสั้นๆ ขั้นตอนไม่ยุ่งยากซับซ้อน วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้หาง่าย ไม่เกิดอันตรายเหมาะกับวัยของผู้เรียน และเป็นชิ้นงานที่นำไปใช้ในเทศกาลสำคัญ เช่น การทำสวดยดอก การทำตุ้งไส้หมู การทำดอกไม้จากใบเตย โดยจัดให้ผู้เรียนแบ่งเป็นกลุ่มเล็กๆ เพื่อง่ายต่อการเรียนสอน

3.1.2 รูปแบบการถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่วัยทำงาน

ลักษณะของการถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่วัยทำงาน ผู้เข้าร่วมการถ่ายทอด คือ กลุ่มแม่บ้านที่มีความสนใจในภูมิปัญญาที่คัดสรรมาถ่ายทอด ซึ่งในวัยนี้มีบางคนที่สนใจภูมิปัญญาท้องถิ่น ต้องการมีความรู้และสามารถปฏิบัติได้ แต่เนื่องจากบิดา มารดา ไม่ได้เป็นผู้ที่มีองค์ความรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงต้องแสวงหาการเรียนรู้จากเพื่อนบ้าน หรือจากผู้สูงอายุในชุมชนในโอกาสต่างๆ

ภูมิปัญญาที่ผู้สูงอายุนำเสนอเพื่อถ่ายทอดให้แก่วัยทำงาน ผู้สูงอายุเลือกกิจกรรมที่ใช้เวลาบางอย่างอาจต้องมีทักษะในการทำและต้องอาศัยความร่วมมือในการช่วยเหลือกัน และเป็นชิ้นงานที่นำไปใช้ในพิธีกรรมต่างๆ ซึ่งเป็นวิถีชีวิตของชาวล้านนา เช่น การจัดเตรียมขันตั้ง การเตรียมของสำหรับขึ้นท้าวทั้ง 4 ซึ่งจะต้องมีการจัดเตรียมสิ่งของหลายอย่างที่ต้องใช้การร่วมแรงร่วมใจในการทำงาน ทำให้เกิดสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน เกิดความสามัคคี

3.1.3 รูปแบบการถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่ผู้สูงอายุ

ลักษณะของการถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่วัยเรียน ผู้เข้าร่วมการถ่ายทอด คือ ผู้สูงอายุที่มีความสนใจในภูมิปัญญาที่คัดสรรมาถ่ายทอด เป็นการทบทวนความรู้ กระบวนการคิดของผู้สูงอายุ

รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุในการจัดกิจกรรมถ่ายทอดภูมิปัญญาของตำบลวังผางจึงเป็นรูปแบบที่ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมตั้งแต่การคิดวิธีการในการจัดกิจกรรม กำหนดกลุ่มเป้าหมาย ภูมิปัญญาที่ต้องการถ่ายทอดโดยมีการคำนึงถึงทรัพยากรที่มีอยู่ทั้งงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ ความพร้อมของผู้ถ่ายทอด ความพร้อมของผู้เรียน โดยภูมิปัญญาที่ถูกนำเสนอเพื่อถ่ายทอดให้แก่วัยผู้สูงอายุด้วยกัน ผู้สูงอายุเลือกกิจกรรมที่ใช้ฝีมือและเวลาในการทำ ซึ่งเป็นการทำงานที่ตนถนัด เน้นการฟื้นฟูความรู้เดิมของผู้สูงอายุซึ่งส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรมทักษะในการจักสาน เพื่อนำมาใช้ในการครัวเรือน เช่น การทำก๋วยตีนช้าง ซึ่งจะต้องมีทักษะในการทำก๋วยแบบทั่วไปที่ใช้ใส่พืชผลทางการเกษตร เศษตอกที่เหลือจากการทำก๋วย ผู้สูงอายุที่เข้าเรียนบางคนนำมาสอนทำตะแหว (เฉลว) หรือเครื่องรางที่ใช้ป้องกันสิ่งชั่วร้าย การทำไม้กวาดทางมะพร้าว นอกจากจะทบทวนความรู้เดิมแล้วยังเป็นการบริหารนิ้วมือ มีการพูดคุยกันขณะทดลองทำ หากนำไปทำต่อจะเป็นสิ่งที่สร้างรายได้ให้กับชุมชนต่อไป

3.2 ประเมินผลการพัฒนา

ด้านการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ จากการสังเกต และการสนทนากลุ่มหลังการทำกิจกรรมในโครงการถ่ายทอดภูมิปัญญาผู้สูงอายุวังผาง พบว่า ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมโครงการมีการพัฒนาสมรรถภาพทางกายจากการฝึกทำไม้กวาดทางมะพร้าว และการสานก๋วยตีนช้าง ได้มีการทบทวนความรู้เดิม พูดคุยซักถาม แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ผู้สูงอายุที่ไม่มีทักษะจักสานได้ทบทวนความสามารถในด้านอื่นเช่น การทำอาหาร การทำสวยดอก และอยากมีส่วนร่วมในการเป็นผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาในด้านที่ตนถนัดหรือมีความสามารถ ด้านผู้สอนหรือผู้ถ่ายทอด รู้สึกมีคุณค่าในตนเอง เกิดความภาคภูมิใจ ซึ่งเป็นการส่งเสริมสุขภาพจิตของผู้สูงอายุ จากการทำโครงการผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการ

ดำเนินงานในกิจกรรมเพื่อพัฒนาสังคมผู้สูงอายุในชุมชน ผู้สูงอายุที่มีโอกาสได้ทดลองเป็นผู้ถ่ายทอด ภูมิปัญญานำศักยภาพของตนเองที่มีอยู่มาทำให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน

ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา/ส่งเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุ ชุมชนมีการรับรู้ ศักยภาพของผู้สูงอายุ ผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มแม่บ้านซึ่งเป็นวัยทำงาน และการเข้าร่วม กิจกรรมของเยาวชนที่เป็นนักเรียนของโรงเรียนเทศบาลในตำบลวังผาง ทั้งกลุ่มแม่บ้านและครู ต้องการให้ผู้สูงอายุถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

เอกลักษณ์ของชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้ปรากฏเป็นหลักฐานได้แก่ การทำขันตั้ง การเตรียมของในการขึ้นท้าวทั้งสี่ การสืบทอดเอกลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่นหลายอย่างยังคงต้องมีการสืบสานต่อ หากผู้สูงอายุมีการสานต่อกิจกรรมการถ่ายทอดภูมิปัญญาและได้รับการสนับสนุนจาก เทศบาลตำบลวังผางและคนในชุมชนที่รับรู้ถึงความสำคัญของภูมิปัญญา จึงจะทำให้เกิดความต่อเนื่อง และยั่งยืน

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพัฒนา (Developmental research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์ของผู้สูงอายุ กระบวนการขับเคลื่อน แผนงาน วิธีการของชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุ รวมทั้งศึกษารูปแบบการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุ ตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน ให้ผู้สูงอายุสามารถพึ่งพาตนเองได้โดยบูรณาการวิถีการดำเนินชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น คณะผู้วิจัยขอเสนอเนื้อหาออกเป็นสองส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

- สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์โครงการ
- อภิปรายผลการวิจัย
- ข้อจำกัดในการศึกษา

ส่วนที่ 2 บทเรียนการดำเนินงาน ข้อเสนอแนะ

- บทเรียนการดำเนินงาน
- ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้
- ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ส่วนที่ 1 สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์โครงการ

1. สถานการณ์ของผู้สูงอายุตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

1.1 สถานการณ์ของผู้สูงอายุ

1.1.1 ด้านสถานภาพและบทบาทหน้าที่ในชุมชน ผู้สูงอายุในตำบลวังผาง ใน 11 หมู่บ้าน มีจำนวน 1,640 คน แบ่งเป็นผู้สูงอายุที่ยังสามารถทำงานและมีรายได้ ร้อยละ 80 ผู้สูงอายุที่รับเบี้ยยังชีพ ร้อยละ 20.73 อาชีพของผู้สูงอายุส่วนใหญ่ 3 อันดับแรก คือ การรับจ้างแกะลำไย ค้าขาย เกษตรกร

1.1.2 ความต้องการของผู้สูงอายุแต่ละกลุ่ม จำแนกตามกลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ต้องการสถานที่ในการทำกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ และอยากให้มิกิจกรรมพบปะสังสรรค์ระหว่างผู้สูงอายุด้วยกัน อยากให้มีกิจกรรมที่เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น

กลุ่มที่ 2 ต้องการได้รับการเยี่ยม ต้องการกำลังใจจากทีมสุขภาพหรือจากผู้สูงอายุด้วยกัน อยากให้มีคนเข้าไปทำกิจกรรมต่างๆ ให้ที่บ้าน เนื่องจากมีข้อจำกัดในการเดินทาง อยากถ่ายทอดความรู้ต่างๆ ให้คนรุ่นหลัง อย่างไรก็ตามผู้สูงอายุกลุ่มนี้ยังต้องการทำงาน เพื่อคลายเหงาและมีรายได้

กลุ่มที่ 3 ต้องการได้รับการเยี่ยม กำลังใจจากทีมสุขภาพ การดูแลช่วยเหลือจากผู้ดูแลที่เป็นบุคคลในครอบครัว หรืออาจเป็นบุคคลนอกครอบครัวก็ได้

1.1.3 ภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุ

1.1.3.1 ภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุตำบลวังผาง แบ่งตามคุณลักษณะของผู้สูงอายุ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 ผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตัวเองได้ดี สามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้โดยอิสระ ผู้สูงอายุกลุ่มนี้จะมีความสามารถในการทำกิจกรรมต่างๆ และสามารถเข้าร่วมงานต่างๆ ในชุมชน จำนวน 1,359 คน

กลุ่มที่ 2 ผู้สูงอายุที่มีความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวันต่างๆ ได้ แต่มีข้อจำกัดในการเดินทางหรือการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน จำนวน 19 คน

กลุ่มที่ 3 ผู้สูงอายุไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองในการทำกิจวัตรประจำวัน กลุ่มนี้ต้องได้รับการดูแล ขั้นพื้นฐาน เนื่องจากพยาธิสภาพของโรคหรือความชรา จำนวน 18 คน

1.1.3.2 โรคและความเจ็บป่วยของผู้สูงอายุ

จากสถิติของโรงพยาบาลเวียงหนองล่อง ปี 2559 พบโรคและความเจ็บป่วยของผู้สูงอายุ 3 อันดับแรกคือ โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน และไขมันในเลือดสูง และปี 2560 พบว่า โรคและความเจ็บป่วยของผู้สูงอายุ อันดับ 1 และ 2 ยังเป็นโรคความดันโลหิตสูงและโรคเบาหวาน ส่วนอันดับ 3 คือ โรคเกี่ยวกับกระดูกและกล้ามเนื้อ

1.2 กิจกรรมและวิถีชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชน

1.2.1 กิจกรรมในแต่ละชุมชนที่ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมทั้งในด้านการเป็นผู้นำในการทำกิจกรรม และเป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวิถีการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชน และเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น มีดังนี้

หมู่ 1 บ้านเหล่าแมว	กิจกรรมที่ผู้สูงอายุมีส่วนร่วม ได้แก่ การร่ายย่อนยุคเพื่อการออกกำลังกาย ทำดอกไม้จันทน์ จักสานกระบุง หมอสมุนไพร
หมู่ 2 บ้านเหล่าปางเสือ	กิจกรรมที่ผู้สูงอายุมีส่วนร่วม ได้แก่ พิธีกรรมบำบัด เทียนบูชา
	ชมรม
	หมอพื้นบ้าน
หมู่ 3 บ้านร้องธาร-ท่าลี่	กิจกรรมที่ผู้สูงอายุมีส่วนร่วม ได้แก่ การกายบริหารด้วยไม้พลอง การปลูก ทำยาสมุนไพร ตอกเส้น ย่ำขา
หมู่ 4 บ้านวังผาง	กิจกรรมที่ผู้สูงอายุมีส่วนร่วม ได้แก่ การจักสานเข่ง และกล่อไม้ไผ่
หมู่ 5 บ้านดงหลวง	กิจกรรมที่ผู้สูงอายุมีส่วนร่วม ได้แก่ การปั่นฝ้าย ทำไม้กวาดทางมะพร้าว ทำปลาสาม
หมู่ 6 บ้านเวียงหนองล่อง	กิจกรรมที่ผู้สูงอายุมีส่วนร่วม ได้แก่ รำมวยจีนจั้ง การทำอาหาร

พื้นบ้าน

หมู่ 7 บ้านวังหมื่น	กิจกรรมที่ผู้สูงอายุมีส่วนร่วม ได้แก่ การทำขนมปาด ขนมเทศกาล
หมู่ 8 บ้านดงเหนือ	กิจกรรมที่ผู้สูงอายุมีส่วนร่วม ได้แก่ การถนอมอาหาร การจักสาน
หมู่ 9 บ้านกลางทุ่ง	กิจกรรมที่ผู้สูงอายุมีส่วนร่วม ได้แก่ การทำอาหารพื้นบ้าน
หมู่ 10 บ้านดงเจริญ	กิจกรรมที่ผู้สูงอายุมีส่วนร่วม ได้แก่ ฆ้องมอญเซ็ง
หมู่ 11 บ้านดงใต้พัฒนา	กิจกรรมที่ผู้สูงอายุมีส่วนร่วม ได้แก่ การฟ้อนต่างๆ โดยเฉพาะฟ้อนเจิง

1.2.2 การเข้าร่วมกิจกรรมและการดำเนินการของผู้สูงอายุ

จากการทำกิจกรรมต่างๆ ที่ผ่านมาของเทศบาลวังผาง พบว่า จำนวนผู้สูงอายุที่มาเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ มีจำนวนประมาณ 100-150 คน

1.2.3 สถานที่ใช้ในการจัดหรือเข้าร่วมกิจกรรมของผู้สูงอายุ

สถานที่ใช้ในการจัดหรือเข้าร่วมกิจกรรมของผู้สูงอายุ คือ หอประชุมเทศบาลตำบลวังผาง ศูนย์การเรียนรู้หนองปลิง ซึ่งเป็นจุดศูนย์กลางที่ทุกหมู่บ้านสามารถเดินทางมาได้สะดวก กิจกรรมที่เป็นกลุ่มย่อย หรือในกรณีที่มีการสัญจรไปแต่ละหมู่บ้านจะใช้สถานที่ ศาลาอเนกประสงค์ หรือ วัดของแต่ละหมู่บ้าน

1.2.4 การเดินทางของผู้สูงอายุภายในชุมชน

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ใช้รถจักรยาน จักรยานยนต์ บริการรถพ่วง มีส่วนน้อยที่ขับรถยนต์และมีลูกหลานบริการ

1.2.5 การติดต่อสื่อสารของผู้สูงอายุภายในชุมชน

ข้อมูลข่าวสารทางราชการและกิจกรรมทางสังคม มีการประกาศเสียงตามสายในแต่ละหมู่บ้าน หากเป็นข้อมูลข่าวสารสุขภาพอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านจะเป็นผู้ให้ข้อมูล

1.2.6 การบริหารกิจกรรมของผู้สูงอายุในชุมชน

กิจกรรมในชุมชนของตำบลวังผางที่เกี่ยวกับความเชื่อ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นแบ่งเป็นดังนี้

1.2.6.1 กิจกรรมที่จัดขึ้นตามเทศกาล สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 5-1 กิจกรรมที่จัดตามเทศกาล ชุมชนเทศบาลตำบลวังผาง

เดือน	กิจกรรม
มกราคม	- การทานข้าวใหม่ กิจกรรมนี้จะกระทำที่วัด จะเกิดขึ้นภายหลังการเก็บเกี่ยวข้าว ซึ่งจะถือว่าเป็นข้าวใหม่ โดยจะมีการนำข้าวมาปรุงสุกแล้วนำไปถวายพระ เพื่อเป็นการทานไปให้บรรพบุรุษ
เมษายน	- การก่อกองทราย - แห่ไม้ค้ำโพธิ์

เดือน	กิจกรรม
	- ทำตุง - ดำหัวผู้สูงอายุ ถือเป็นการฉลองขึ้นปีใหม่ของชาวล้านนา กิจกรรมส่วนใหญ่ทำเพื่อให้เกิดความสุขและความเจริญในการดำเนินชีวิต โดยกิจกรรมในเดือนนี้ผู้สูงอายุจะมีบทบาทความสำคัญ
พฤษภาคม	- กิจกรรมวิสาขบูชา เป็นกิจกรรมทางศาสนา โดยจะทำกิจกรรมที่วัดประจำหมู่บ้าน
มิถุนายน	- การประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภูมิปัญญาของอำเภอ กิจกรรมนี้จะดำเนินการสำหรับผู้สูงอายุที่อยู่ในชมรมผู้สูงอายุ
กรกฎาคม	- กิจกรรมวันเข้าพรรษา โดยจะมีการถวายเทียนเข้าพรรษา ทำบุญเข้าพรรษา เพื่อให้เกิดสิริมงคลในการดำเนินชีวิต กิจกรรมส่วนใหญ่จะดำเนินที่วัด
กันยายน	- ตานก๋วยสลาก
ตุลาคม	- ออกพรรษา - เทศน์มหาชาติ - ตานก๋วยสลาก
พฤศจิกายน	- ประเพณียี่เป็ง - ทำว้าวลม - ประกวดกระทง - ก่อกองทราย - จุลกฐินวัดดงหลวง - การจัดช่วงผญา
ธันวาคม	- สวดมนต์ข้ามปีที่วัด

1.2.6.2 กิจกรรมที่ปฏิบัติตลอดทั้งปีจะเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต ได้แก่ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเกิด แก่ เจ็บ ตาย กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานมงคล ได้แก่ งานแต่งงาน งานบวช งานขึ้นบ้านใหม่ ฉลองพืดยศ และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ ขวัญกำลังใจ เช่น การทำขวัญข้าว ตักบาตรเป็งปุด พิธีสงฆ์ เป็นต้น

1.2.6.3 กิจกรรมหัตถกรรมพื้นบ้าน ได้แก่ จักสาน เช่น การสานแห ไซ กระบุง ตุ่มปลาไหล ไม้กวาด กว๋ยตีนจ้าง กว๋ยสลาก ไม้กวาดทางมะพร้าว การทอผ้า ปั่นฝ้าย ทำหมอน ตุ๊กกระดาศ การทำบายศรี สวยดอก สะตวง

1.2.6.4 อาหารพื้นบ้าน เช่น ขนมหัด ใส่อั่ว แคบหมู ปลาสาม

1.2.6.5 การดูแลสุขภาพ การรักษาโรค และสมุนไพรพื้นบ้าน เช่น คาถาป้องกันตาแดง คาถาแก้ปวดเข่า

1.2.7 ผู้สูงอายุที่สามารถถ่ายทอดภูมิปัญญา มีดังต่อไปนี้

แบ่งเป็นภูมิปัญญาหมอพื้นบ้าน 1 คน ภูมิปัญญาการเกษตร 3 คน ภูมิปัญญาสมุนไพร 2 คน ภูมิปัญญานวดแผนไทย 1 คน ภูมิปัญญาแพทย์พื้นบ้าน (ยาขาว) 1 คน ภูมิปัญญาพิธีกรรม 2 คน ภูมิปัญญาวัฒนธรรม 2 คน ภูมิปัญญาทำบายศรี สวยดอก 2 คน ภูมิปัญญาจักสาน 5 คน ภูมิปัญญาการถนอมอาหาร 2 คน ภูมิปัญญาตัดตุ๊ก 1 คน

1.3 การสืบทอดประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ผู้สูงอายุตระหนักถึงปัญหาการถ่ายทอดภูมิปัญญาทั้งด้านกระบวนการและเนื้อหาของภูมิปัญญาที่ไม่มีคนรุ่นหลังสืบทอด ซึ่งเป็นผลมาจากระบบโครงสร้างทางครอบครัวที่เปลี่ยนแปลงไป ลูกหลานส่วนใหญ่เรียนในตัวเมือง มีความสนใจในประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นของตำบลน้อยลง รับวัฒนธรรมจากภายนอกท้องถิ่นที่ผูกมัดกับการหารายได้ โดยอาจไม่รู้ถึงต้นตอหรือรากเหง้าที่แท้จริงของประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นการแต่งกาย แบบพื้นเมืองประยุกต์ ภาษาพิธีกรรมต่างๆ โดยเฉพาะพิธีกรรมหลายอย่างที่ยังไม่มีผู้สืบทอด มีแต่ผู้ว่าจ้างหรือร้องขอให้ทำ หรือทำเพื่อเป็นการแสดง เช่น การสืบทอด การร้องขวัญ การทำขวัญข้าว การทำบายศรี การทำขันครู การแต่งดา มองเซิง การใช้คาถาต่างๆ ในการรักษาโรค นอกจากนี้ ยังพบว่า วิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปส่งผลต่อภูมิปัญญาด้านการปลูกและใช้สมุนไพร การทำอาหารพื้นบ้าน การจักสานตอก การทอผ้า

ในอดีตการสืบทอดทางด้านวัฒนธรรมจะสืบทอดกันภายในครอบครัว แต่ปัจจุบัน พบว่า การสืบทอดภูมิปัญญาไม่ได้สืบทอดตามระบบครอบครัว แต่จะเกิดจากการที่บุคคลมีความสนใจในศาสตร์นั้นแล้วเข้าร่วมกิจกรรมหรืองานพิธี บุคคลที่สนใจมักอยู่ในวัยกลางคนหรือเริ่มก้าวสู่วัยสูงอายุ เรียนรู้จากการสังเกต สอบถามและปฏิบัติตามผู้ที่เคยปฏิบัติมาก่อน ไม่มีการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร จึงทำให้หลายพิธีกรรมในแต่ละหมู่บ้านมีขั้นตอนหรือ มีการจัดแตกต่างกัน บางพิธีกรรมขาดผู้สืบทอด

1.4 บทบาทของครอบครัวและสังคมของผู้สูงอายุในชุมชน

เมื่อมีงานบุญหรืองานสำคัญต่างๆ เช่น งานประเพณี ผู้สูงอายุถือเป็นคนส่วนใหญ่ที่เข้าร่วมงาน ทั้งนี้ครอบครัวมีการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้เข้าร่วมงานต่างๆ เช่น การรับส่ง

2. กระบวนการขับเคลื่อน แผนงาน วิธีการของชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องใน

การเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุ ตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

2.1 กระบวนการขับเคลื่อนกิจกรรมที่ส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุตำบลวังผาง โดยได้รับการสนับสนุนจาก องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน ผู้สูงอายุส่งตัวแทนเข้าร่วมประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้สูงอายุต่างชุมชน ซึ่งตัวแทนส่วนใหญ่เป็นประธานผู้สูงอายุในแต่ละหมู่บ้านของตำบลวังผาง ซึ่ง

ตัวแทนที่ได้ไปประชุมหรือดูงานจะนำข้อมูลหรือความรู้ที่ได้มาถ่ายทอดแก่ผู้สูงอายุในชุมชนของตนเอง

2.2 การจัดตั้งกองทุนผู้สูงอายุ ประธานผู้สูงอายุในแต่ละชุมชนจะเขียนโครงการเพื่อขอใช้งบประมาณ ตามแผนงานของเทศบาลเท่านั้น ไม่พบแผนงานการทำกิจกรรมที่จัดโดยผู้สูงอายุ

2.3 กิจกรรมที่ผู้สูงอายุรู้สึกภาคภูมิใจคือ งานดำหัวเป็นงานที่คนรุ่นลูกหลานจัดทำให้ผู้สูงอายุ และงานแสดงภูมิปัญญาของผู้สูงอายุในช่วงพญาวันวันพืச்சุธกฐินซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการแสดงและถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญา การสาธิตภูมิปัญญาต่างๆในวันจุลกฐินเป็นเพียงส่วนหนึ่งในการบอกให้คนทั่วไปรับทราบว่าใครมีภูมิปัญญาอะไรบ้าง แต่ยังไม่ถึงขั้นที่จะถ่ายทอดให้คนรุ่นหลังสืบทอดได้ เพราะการที่ต้องใช้เวลาในการฝึกฝน นอกจากนี้ยังพบว่าผู้สูงอายุที่มีความสนใจเหมือนกันรวมตัวกัน จัดตั้งกลุ่มขึ้น เช่น กลุ่มออกกำลังกาย กลุ่มจักสาน กลุ่มหมอบ้าน กลุ่มห้อมองเซิง กลุ่มนวดแผนไทย กลุ่มทำปลาสาม กลุ่มทำไม้กวาด

2.4 วิธีการของชุมชนในการส่งเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุ คือ โรงเรียนที่อยู่ในตำบลวังผางจะมีการเชิญครูภูมิปัญญาซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุไปสอน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุ ได้แก่ เทศบาลตำบลวังผาง วัดดงหลวง (ตั้งอยู่ในหมู่ 5) โรงเรียนในตำบลวังผาง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลดงหลวง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลวังผาง

3. รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุตำบลวังผางให้สามารถพึ่งพาตนเองได้โดยบูรณาการวิถีการดำเนินชีวิต และภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.1 ขั้นตอนการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุตำบลวังผาง

ขั้นตอนการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุตำบลวังผางให้สามารถพึ่งพาตนเองได้โดยบูรณาการวิถีการดำเนินชีวิต และภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบไปด้วย

ขั้นตอนที่ 1 การรับรู้ศักยภาพของตนเอง มีการทบทวนความรู้และประสบการณ์เดิม การรับรู้ความรู้ความสามารถของผู้สูงอายุทำให้เกิดการพัฒนาศักยภาพ จากการสอบถามผู้สูงอายุในแต่ละหมู่บ้านพบว่า ผู้สูงอายุมีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ยังคงปฏิบัติอยู่และไม่ทราบว่า สิ่งใดตนปฏิบัติเป็นภูมิปัญญา เช่น การทำอาหารจากพืชผักที่มีอยู่ตามธรรมชาติ การปลูกต้นไม้ดอกไม้ที่ไม่ใช่พืชเศรษฐกิจไว้ในบริเวณบ้าน แต่เป็นต้นไม้ที่มีส่วนในกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่างๆ ผู้สูงอายุเหล่านี้จึงยังไม่มีส่วนร่วมในถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 2 การฝึกปฏิบัติการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการดำเนินชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมุ่งให้ผู้สูงอายุที่มีความรู้และมีความสามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่กลุ่มต่างๆ เพื่อให้เกิดความยั่งยืน โดยใช้กิจกรรมการถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุโดยมีเป้าหมายการถ่ายทอดไปสู่คนรุ่นหลัง ผู้สูงอายุที่มีบทบาทเป็นผู้ถ่ายทอดมีการรับรู้คุณค่าในตนเองและเกิดความภาคภูมิใจ มีการแลกเปลี่ยน

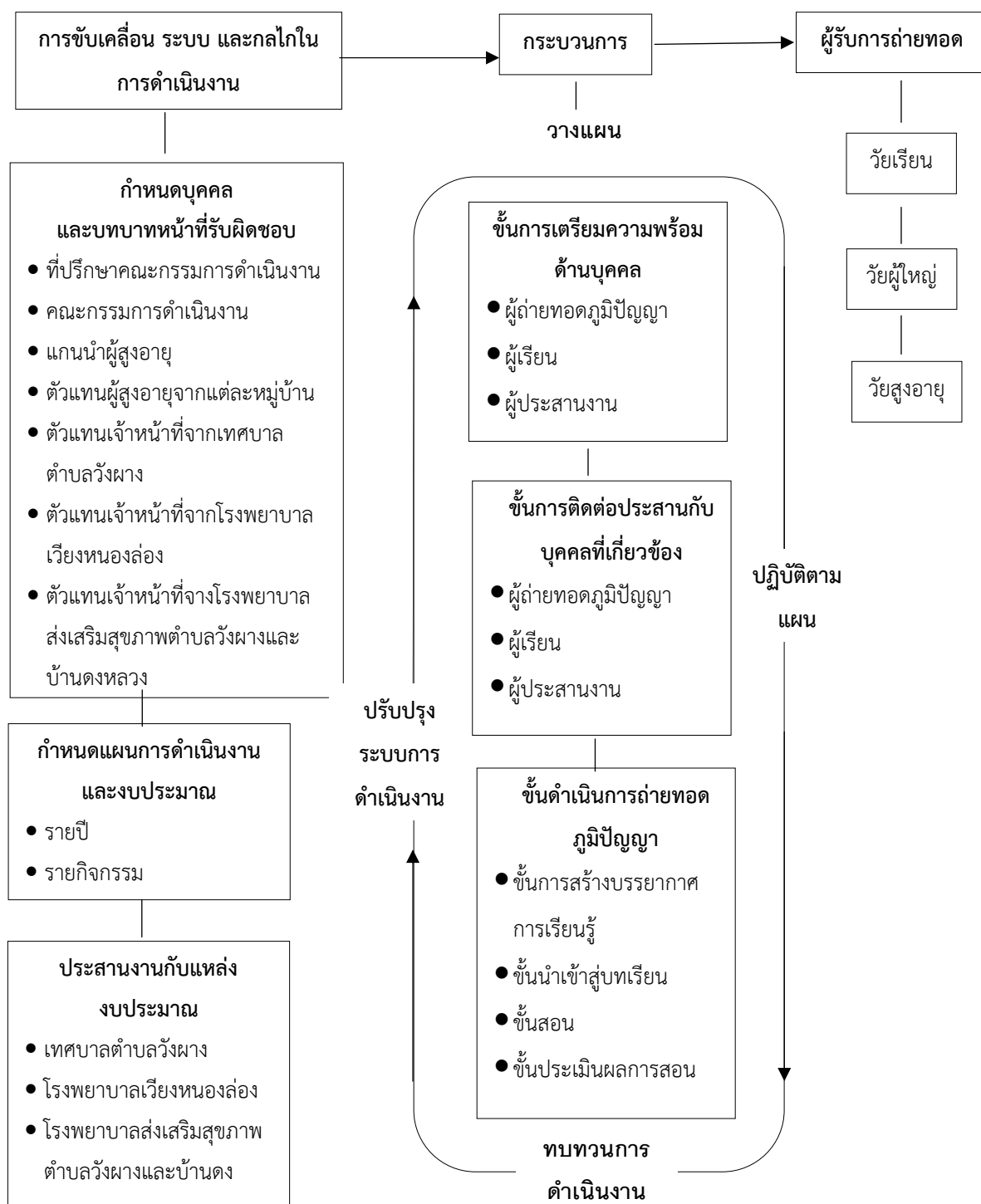
ความรู้ระหว่างผู้ถ่ายทอดกับผู้เรียน โดยผู้ร่วมวิจัยซึ่งเป็นผู้สูงอายุได้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ 3 กลุ่มวัย โดยจัด 6 ครั้ง คือ การถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาให้แก่กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มแม่บ้าน และกลุ่มเยาวชน ซึ่งในแต่ละครั้งผู้สูงอายุที่เป็นผู้ถ่ายทอดจะเป็นผู้เตรียมวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ และจัดหาทีมผู้สอน สำหรับหัวข้อสิ่งที่ต้องการถ่ายทอดเลือกตามที่คุณถ่ายทอดมีความรู้ภูมิปัญญา

ขั้นตอนที่ 3 พัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน ให้ผู้สูงอายุสามารถพึ่งพาตนเองได้โดยบูรณาการวิถีการดำเนินชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการผสมผสานแนวทางการเสริมสร้างศักยภาพให้เข้ากับวิถีการดำเนินชีวิตประจำวัน เป็นการเสริมพลังอำนาจให้กับผู้สูงอายุซึ่งต้องได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เทศบาลตำบลวังผาง ชุมชน และที่สำคัญ คือ บุคคลในครอบครัว รวมถึงกระบวนการทำให้ความรู้เกี่ยวกับทักษะการถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อให้เกิดความยั่งยืน และต่อเนื่อง หากผู้เรียนอยู่ในวัยสูงอายุแต่อายุมากกว่าผู้ถ่ายทอดผู้เรียนจะเกิดการทบทวนความรู้ ประสบการณ์เดิม และแสดงความคิดเห็นขณะทำกิจกรรม การรับรู้ความรู้ความสามารถของผู้สูงอายุทำให้เกิดการพัฒนาศักยภาพ จากการสอบถามผู้สูงอายุในแต่ละหมู่บ้านพบว่า ผู้สูงอายุมีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ยังคงปฏิบัติอยู่และไม่ทราบว่ามีสิ่งที่เป็นภูมิปัญญา เช่น การทำอาหารจากพืชผักที่มีอยู่ตามธรรมชาติ การปลูกต้นไม้ดอกไม้ที่ไม่ใช่พืชเศรษฐกิจไว้ในบริเวณบ้าน แต่เป็นต้นไม้ที่มีส่วนในกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่างๆ ผู้สูงอายุเหล่านี้จึงยังไม่มีส่วนร่วมในถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งนี้ผู้สูงอายุให้ข้อเสนอแนะว่า ควรมีการจัดกิจกรรมถ่ายทอดภูมิปัญญาอย่างสม่ำเสมอ โดยอาจจะมีการหมุนเวียนกันเป็นผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาทำกิจกรรมในแต่ละเดือน ซึ่งควรจะเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมในโรงเรียนผู้สูงอายุ ให้ทางเทศบาลเป็นพี่เลี้ยงในการจัดกิจกรรม โดยมีแกนนำที่สำคัญคือ สมาชิกของโรงเรียนผู้สูงอายุ ทั้งนี้ควรสัมพันธ์กับช่วงเวลาที่มีประเพณีหรือเทศกาลต่างๆ ด้วย ผู้สูงอายุต้องการให้มีโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมต่างๆ รวมทั้งการถ่ายทอดภูมิปัญญา

3.2 ลักษณะเด่นของรูปแบบการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุของตำบลวังผาง

ในการจัดทำรูปแบบพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุของตำบลวังผางในครั้งนี้มีรูปแบบการจัดการมีความแตกต่างจากการศึกษาที่ผ่านมา คือ ร้อยละ 80 ของผู้วิจัยเป็นผู้สูงอายุ ดังนั้นทุกขั้นตอนของการทำงานตั้งแต่การวางแผนงาน การกำหนดกิจกรรม การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลผู้สูงอายุมีส่วนในการแสดงความคิดเห็นทุกกิจกรรมและทุกขั้นตอน นอกจากนี้ลักษณะของกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพจะเน้นการยั่งยืน โดยกระตุ้นให้ผู้สูงอายุเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ การเป็นผู้ให้ หมายถึง การถ่ายทอดองค์ความรู้ที่มีอยู่ให้กับบุคคลอื่นโดยเน้นการให้เกิดความยั่งยืนขององค์ความรู้ ทั้งนี้ได้มีการจัดการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับบุคคล 3 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้สูงอายุที่สนใจและมีศักยภาพในการทำกิจกรรม กลุ่มแม่บ้านซึ่งจะทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดรุ่นต่อไป และกลุ่มเยาวชนกลุ่ม

นี่ถือเป็นกำลังสำคัญของการให้เกิดความยั่งยืนของภูมิปัญญาหรือกิจกรรมที่ถ่ายทอด โดยมีรูปแบบการพัฒนาดังภาพที่ 5-1

ภาพที่ 5-1 รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

โดยรูปแบบการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุตำบลวังผาง จะมีกิจกรรมของการถ่ายทอดภูมิปัญญาเป็นสื่อในการแสดงถึงศักยภาพทั้งด้านความรู้ ความสามารถ ความรู้สึกภาคภูมิใจ การรับรู้ถึงการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน โดยการมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดและเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งจะเป็นการสร้างคุณค่าของผู้สูงวัยในตำบลวังผางสืบต่อไป

อธิปราชผลการวิจัย

รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน ให้ผู้สูงอายุสามารถพึ่งพาตนเองได้โดยบูรณาการวิถีการดำเนินชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยกิจกรรมต่างๆ ที่ดำเนินการสอดคล้องกับภารกิจตามอำนาจหน้าที่ของเทศบาลตำบลเวียงหนองล่องด้านการให้บริการด้านการเสริมสร้างศักยภาพสูงอายุ และก่อให้เกิดการให้บริการผู้สูงอายุที่มีคุณค่า พร้อมกับกิจกรรมสนับสนุนที่ช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้กิจกรรมหลักตามหน้าที่ของเทศบาลตำบลเวียงหนองล่องสามารถดำเนินไปได้และช่วยเพิ่มคุณค่าให้งานด้านผู้สูงอายุ ผลการศึกษาสะท้อนจากการศึกษาแสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองโดยการถ่ายทอดองค์ความรู้ตามประสบการณ์ชีวิตของตนเองให้กับกลุ่มผู้สูงอายุนี้อย่างดี และยังสามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่กลุ่มแม่บ้านและเยาวชนได้ โดยผู้สูงอายุพยายามสร้างคุณค่าให้กับตัวเองตามกิจกรรมที่ได้จัดทำขึ้น ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ นอกจากจะช่วยให้เกิดการต่อยอดของความรู้แล้วยังช่วยเสริมสร้างศักยภาพของผู้สูงอายุให้มีการเคลื่อนไหวและพัฒนาความรู้อย่างต่อเนื่องตลอดเวลา การให้ผู้สูงอายุเป็นผู้กำหนดกิจกรรมเพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเอง ถือเป็นวิธีการเสริมสร้างพลังอำนาจให้แก่บุคคล (Bishop et al., 1988; Arnold & Burke, 1983) โดยการกระบวนการเรียนรู้ มีการสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมองเห็นความสัมพันธ์ของตนเองกับสิ่งแวดล้อม และเชื่อว่าตนเองสามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสุขภาพของตนเอง ชุมชน และสังคมได้ เริ่มต้นจากประสบการณ์ดั้งเดิมของผู้สูงอายุ การเรียนรู้ที่เริ่มต้นจากประสบการณ์ที่ผู้เรียนมีอยู่แล้ว จะทำให้เกิดจิตวิเคราะห์โดยใช้วิจารณ์ญาณ เกิดความเข้าใจนำไปสู่การปรับปรุงพฤติกรรมที่บุคคลกระทำอยู่หรือที่จะกระทำในอนาคต ให้เป็นไปในทางที่ถูกต้องและเหมาะสม

นอกจากนี้รูปแบบการพัฒนาที่จัดทำขึ้นมีการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในทุกๆ ขั้นตอน ตั้งแต่การเลือกประเด็นในการเรียนรู้ที่เป็นที่สนใจ และมีความสำคัญต่อผู้เรียนการวางแผนกิจกรรม การมีส่วนร่วมในการสนทนา และจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การประเมินผลตนเอง ตลอดจนการประเมินผลโครงการ มีการเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม (Collective learning) คือ การที่ทุกคนสอน ทุกคนเรียนโดยผู้สอนจะเปลี่ยนบทบาทหน้าที่มาเป็นผู้สนับสนุนการเรียนรู้ หรือผู้ประสานงาน แทนการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ตามบทบาทเดิม การที่ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน นอกจากจะทำให้แต่ละคนได้เกิดความรู้ใหม่ที่สอดคล้องกับความเป็นจริงแล้ว ยังช่วยให้รู้สึกการเป็นกลุ่ม มีการคิดและกระทำร่วมกัน ซึ่งการรวมกลุ่มกันนี้จะทำให้ผู้เรียนรู้สึกว่ามีพลังสนับสนุน

มากพอที่จะกระทำการแก้ไขปัญหาหรือเปลี่ยนแปลงสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ต้องการ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โดยเป็นการเปลี่ยนแปลงความรู้ ทักษะจิตความรู้สึก และทักษะ ซึ่งอาจเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทันที หรือมีการเปลี่ยนแปลงภายหลังเมื่อได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ นอกจากนี้กระบวนการเรียนรู้จะนำไปสู่การกระทำเพื่อการเปลี่ยนแปลงโดยจะมีการสนับสนุนและกระตุ้นให้ผู้เรียนมีการวางแผนร่วมกัน สำหรับการปฏิบัติเพื่อการเปลี่ยนแปลง มีการปรับเนื้อหาวิธีการ และสื่อการเรียนให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียนและกลุ่ม รวมทั้งการเรียนรู้จะไม่จำกัดเฉพาะในห้องเรียน เนื่องจากผู้เรียนสามารถเรียนรู้สิ่งต่างๆ จากประสบการณ์จริง และจากการลงมือปฏิบัติด้วยตนเองได้ตลอดเวลา ส่งเสริมให้เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง ผู้เรียนจะต้องนำสิ่งที่เรียนรู้และวางแผนไปปฏิบัติจริง ทำให้เกิดการเรียนรู้ใหม่จากประสบการณ์การทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้จะมีเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้สนับสนุนการจัดกิจกรรมและการเรียนรู้ของกลุ่ม ผลที่เกิดขึ้นคือ ผู้สูงอายุมีความสนุกสนานในการเป็นทั้งผู้ถ่ายทอดและผู้เรียน ไม่น่าเบื่อ บรรยากาศมีความสนุกสนาน บรรลุตามวัตถุประสงค์ตามที่ต้องการ ซึ่งการทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง จะช่วยลดความเสี่ยงต่อการเจ็บป่วยและชะลอความเสื่อมที่อาจจะเกิดขึ้นตามวัยได้

นอกจากนี้รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน ที่เทศบาลตำบลวังผางคำนึงถึง คือ การให้ผู้สูงอายุสามารถพึ่งพาตนเองได้โดยบูรณาการวิถีการดำเนินชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นต้องนึกถึงความต้องการและความสนใจของผู้สูงอายุ รูปแบบกิจกรรมที่มีหลากหลายไม่ซ้ำซาก จำเจ และเป็นไปอย่างต่อเนื่อง เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุทุกคนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม และการทำงานเป็นทีมของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องพร้อมมีทัศนคติที่ดีต่อการให้บริการผู้สูงอายุ และต้องมีการติดตามและประเมินผลการจัดกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ การพัฒนารูปแบบการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุตำบลวังผาง ให้ผู้สูงอายุสามารถพึ่งพาตนเองได้โดยบูรณาการวิถีการดำเนินชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น จะก่อให้เกิดคุณค่าในงานด้านการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลวังผาง ซึ่งส่งผลให้ผู้สูงอายุในพื้นที่ตำบลวังผาง มีคุณภาพชีวิตที่ดีและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรีและมีความสุข สอดคล้องกับผลการศึกษาของปรียาภรณ์ ตั้งเพียร (2551); สุพิศ ศรีอินทร์ (2551); ทิพย์อรุณ สมภู (2552); ธาริน สุขอนันต์ สุภาวัลย์ จาริยะศิลป์ ทศนันท์ ทุมมานนท์ และปิยรัตน์ จิตรภักดี (2554) ที่พบว่า ปัจจัยด้านความสัมพันธ์ทางสังคม เช่น การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ภายในสังคมหรือภายในชุมชน ทำให้ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจในชีวิตมากขึ้น ดังนั้นการได้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ภายในชุมชน จะช่วยให้สภาพจิตใจของผู้สูงอายุดีขึ้น นอกจากนี้ผลการศึกษาของ ชูติเดช เจียนดอน (2554) พบว่า การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมเป็นปัจจัย หนึ่งในที่สามารถทำนายคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุได้ เป็นไปตามแนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ที่มองว่าคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ เป็นสภาวะที่ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และแนวคิดการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุที่ มองว่าสวัสดิการสังคมเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับหลัก ของการจัดบริการสวัสดิการสังคมแก่ผู้สูงอายุของสหประชาชาติที่ประกอบด้วย หลักการมีเสรีภาพ หลักการมีส่วนร่วม หลักการได้รับ

การดูแล หลักการบรรลุความพึงพอใจของตนเองและหลักความ มีศักดิ์ศรีอีกทั้งแนวคิดเกี่ยวกับสถาบันทางสังคมกับบริการสำหรับผู้สูงอายุ ซึ่งประกอบด้วย 5 สถาบันหลัก คือ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา สถาบันทางการเมือง และ สถาบันทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันครอบครัวของผู้สูงอายุที่ต้องเข้ามาเกี่ยวข้องและมีส่วนร่วมในการร่วมสร้างเสริมสุขภาพต่างๆของผู้สูงอายุเพื่อสนองตอบด้านจิตใจ ซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญสำหรับผู้สูงอายุ ส่งผลกระทบถึงปัญหาสุขภาพร่างกาย และความสามารถในการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ ซึ่งการแก้ไขจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้อง ผู้สูงอายุและสังคมที่ผู้สูงอายุอาศัยอยู่ด้วย ซึ่งสถาบันที่จะทำหน้าที่ในด้านนี้ได้ดีที่สุด คือ สถาบันครอบครัว นอกจากนั้นแนวคิดยุทธศาสตร์การดำเนินงานด้านผู้สูงอายุ ซึ่งต้องเป็นไปอย่าง เหมาะสมกับสังคมไทย และสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศที่ต้องกำหนดยุทธศาสตร์ การพัฒนาประเทศที่เหมาะสม และยุทธศาสตร์ที่สำคัญคือการเสริมสร้างความเท่าเทียมกันของกลุ่มคนในสังคม ไม่ว่าจะเป็น เด็ก สตรี ผู้สูงอายุหรือผู้ด้อยโอกาส ให้ได้รับการดูแลและการบริการอย่างเท่าเทียม ประกอบกับบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีอำนาจหน้าที่ในการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชน เพื่อตอบสนองความต้องการของคนในท้องถิ่น ทั้งนี้ งานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุถือเป็นพันธกิจที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จะต้องให้ความสำคัญ เนื่องจากผู้สูงอายุเป็นกลุ่มประชาชนที่มีแนวโน้มของปัญหาเพิ่มขึ้น อันเนื่องมาจากโครงสร้างของประชากรที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้ท้องถิ่นต้องกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุไว้อย่างครอบคลุมในทุกๆ ด้านไม่ว่าจะเป็นทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งผู้มีหน้าที่รับผิดชอบต้องตระหนัก เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ซึ่งแนวทางการดำเนินงานเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูนได้จัดให้ทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ชุมชนเป็นฐานในการพัฒนาและให้บริการผู้สูงอายุเพื่อลดการพึ่งพิงจากบริการภายนอก อีกทั้ง บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมเพื่อให้บริการแก่ผู้สูงอายุ ต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์เชื่อมโยงเป็นเครือข่าย ที่จะนำมาซึ่งมูลค่าเพิ่มให้กับกิจกรรมนั้นๆ ตามความต้องการของผู้สูงอายุเพื่อสร้างความพึงพอใจให้กับผู้สูงอายุอีกด้วย

นอกจากนี้รูปแบบพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูนที่จัดขึ้นยังได้สะท้อนถึงการให้ความสำคัญเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุที่ไม่สอนให้ผู้สูงอายุเป็นผู้รับอย่างเดียว เพราะจะทำให้ผู้สูงอายุไม่คิดจะทำอะไร เพื่อผู้สูงอายุด้วยกันหรือเพื่อสังคม ดังนั้นในการจัดรูปแบบการพัฒนาศักยภาพในครั้งนี้ได้ทำงานในรูปแบบที่ให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าเป็น “ผู้ให้” โดยการให้ไม่ได้จำกัดขอบเขตอยู่เพียงการให้เงินแต่รวมถึงการให้ความรู้และให้บริการแก่สังคมในรูปแบบต่างๆ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะเทศบาลตำบลต้องเปิดโอกาสให้แกนนำผู้สูงอายุกลุ่ม หรือองค์กรผู้สูงอายุ อาทิเช่น ชมรมผู้สูงอายุเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนงาน นโยบาย หรือกิจกรรมเกี่ยวกับผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง เพราะจะเป็นหลักประกันว่าถึงแม้จะมีการเปลี่ยนแปลง

ตัวผู้บริหารท้องถิ่น แต่นโยบายและการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุจะไม่เปลี่ยน และยังเป็นปัจจัยกระตุ้นให้คนในชุมชน เข้าไปมีส่วนร่วมในการกำกับดูแลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งการให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ จะเป็นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมต่างๆ ทางสังคมและชุมชน นอกจากจะทำให้ผู้สูงอายุมีโอกาสในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางสังคมแล้ว ยังเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีโอกาสนำศักยภาพของตนเอง โดยเฉพาะความรู้ที่เป็นความรู้ภูมิปัญญา ประสบการณ์ที่สั่งสมมาให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมได้เป็นอย่างดี ส่งผลให้ผู้สูงอายุเกิดการกระตุ้นตนเองอย่างเต็มที่เพื่อคงไว้หรือยกระดับคุณค่าของตนเอง

ข้อจำกัดในการศึกษา

การศึกษานี้มีคณะผู้วิจัยได้ศึกษาเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุที่สามารถช่วยเหลือตนเองและสามารถเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมได้เท่านั้น ส่วนกลุ่มผู้สูงอายุที่มีความสามารถแต่ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม และกลุ่มที่ไม่สามารถดูแลตนเองได้ไม่ได้ถูกคัดเลือกเข้าร่วมโครงการในครั้งนี้ นอกจากนี้ทีมวิจัยส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุทำให้มีข้อจำกัดในการบันทึกข้อมูลในขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ต้องใช้เวลานานในการบันทึก

ส่วนที่ 2 บทเรียนการดำเนินงาน ข้อเสนอแนะ

บทเรียนการดำเนินงาน

1. การดำเนินงานมีความเกี่ยวข้องกับภาคีเครือข่ายหลายภาคส่วนต้องใช้วิธีการทำงานที่หลากหลายเพื่อให้เกิดความร่วมมือ
2. การดึงกลุ่มบุคคลต่างๆ ในชุมชน เช่น อสม. แม่บ้าน เยาวชน มาช่วย หรือ มีส่วนร่วมเป็นผู้สนับสนุนการเตรียมกิจกรรมโดยจิตอาสาในการจัดเตรียมสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ต่าง ของผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกมั่นใจในการทำกิจกรรมต่างๆ
3. การสืบทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นสิ่งที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ในตำบลวังผาง ตระหนักถึงความสำคัญและต้องการให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนหรือมีการขยายผลต่อไป เนื่องจากผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมโครงการเป็นผู้สูงอายุที่มีภูมิปัญญา หรือ รับรู้ศักยภาพของตน การทำให้ต่อเนื่องยั่งยืนอาจต้องทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มจากภูมิปัญญานั้น การจัดโอกาสให้คนนอกชุมชนได้เข้าศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตในตำบลวังผาง เช่น การจัดโปรแกรมท่องเที่ยวเชิงศึกษาวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีการสอดแทรกด้านพิธีกรรมผูกข้อมือ ฮ้องขวัญ การนวดแบบล้านนา อาหารพื้นเมือง เนื่องจากภูมิประเทศของตำบลส่วนหนึ่งติดลำน้ำปิงที่มีวิวทิวทัศน์ที่สวยงาม

4. ภูมิปัญญาที่มีความซับซ้อน ต้องใช้เวลาในการศึกษาเรียนรู้ เช่น อักษรล้านนา การย่ำขา การเป็นผู้นำในการทำศาสนพิธี อาจต้องถ่ายทอดกับผู้ที่มีความสนใจโดยตรง ผู้สูงอายุที่มีภูมิปัญญาด้านนี้สามารถแสดงให้เห็นให้ผู้อื่นได้รับรู้ถึงภูมิปัญญาที่มีค่าควรอนุรักษ์ผ่านการสาธิต

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งระดับนโยบายและระดับปฏิบัตินำผลการศึกษาไปจัด โครงการ การสร้างเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต บริบทของชุมชน ตลอดจน วัฒนธรรมของชุมชน เพื่อให้เกิดการปรับตัวเองสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้
2. การนำกิจกรรมสู่การปฏิบัติควรมีการกระตุ้นและส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเกิดการเรียนรู้ในลักษณะของกระบวนการกลุ่มโดยพยายามสร้างบรรยากาศของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จาก ประสบการณ์โดยทุกขั้นตอนต้องก่อให้เกิดกระบวนการการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงอบอุ่นและเป็นกันเอง
3. ควรมีการติดตามกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมโครงการหลังจากเสร็จสิ้นกระบวนการศึกษาแล้ว เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุคงไว้ซึ่งการพัฒนาศักยภาพ โดยเฉพาะการส่งข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครือข่ายเพื่อเป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาแนวทางการสร้างหลักสูตรการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุโดยสะท้อนสภาพปัญหาสุขภาพในปัจจุบัน รวมถึงการสะท้อนความต้องการที่แท้จริงของผู้สูงอายุในกลุ่มอื่นๆ ร่วมด้วย
2. ศึกษาการรับรู้และการมีส่วนร่วมของเยาวชนในชุมชนเกี่ยวกับกระบวนการส่งเสริม ศักยภาพของผู้สูงอายุ เนื่องจากโครงสร้างของประชากรในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลง

บรรณานุกรม

กิตติศักดิ์ ไกรจันทร์. (2555). รายงานการวิจัยเรื่อง การสร้างพื้นที่ต้นแบบในการสร้างเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุในพื้นที่เมือง ชุมชนสามัคคี ต.ตลาด อ.เมือง จ.มหาสารคาม เข้าถึงเมื่อ 23 มกราคม 2560 จาก http://elibrary.trf.or.th/project_contentTRFN.asp?PJID=RDG56E0016.

ชุตีเดช เจียนดอน. (2554). คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชนบท อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

ดรรชนี จำเกิด. (2555). รายงานการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภาวะสุขภาพ ในกลุ่มผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลสุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ เข้าถึงเมื่อ 23 มกราคม 2560 จาก http://elibrary.trf.or.th/project_contentTRFN.asp?PJID=RDG54N0024

ถนอมศักดิ์ บุญสู่ และคณะ (2552). รายงานการวิจัย รูปแบบการสร้างเสริมศักยภาพผู้สูงอายุในการสร้างคุณค่าให้กับตนเองและชุมชน บ้านดอนกลางใต้ ตำบลธาตุ อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี http://elibrary.trf.or.th/project_contentTRFN.asp?PJID=RDG51E0088

ทิพย์อรุณ สมภู. (2552). คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ: กรณีศึกษาสมาชิกชมรมผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ธาริน สุขอนันต์สุภาวัลย์ จาริยะศิลป์ ทศนันท์ ทุมมานนท์ และปิยรัตน์ จิตรภักดี. (2554). คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ในเขตเทศบาลเมืองบ้านสวน จังหวัดชลบุรี. วารสารสาธารณสุขศาสตร์, 41(3), 240-249.

เบญจวรรณ สีสด. (2552). รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ แนวทางการพัฒนาผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วม ตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน เข้าถึงเมื่อ 23 มีนาคม 2560 จาก http://elibrary.trf.or.th/project_contentTRFN.asp?PJID=RDG51N0007

ปธิณี บราวน์. (2557). พฤติพลัง : บทบาทของกลุ่มผู้สูงอายุและ “ทุน” ที่ใช้ในการขับเคลื่อนงานด้านผู้สูงอายุ. วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์, 31(3): 97-120.

ปรียาภรณ์ ตั้งเพียร. (2551). การสนับสนุนทางสังคม การเห็นคุณค่าในตนเอง กับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ในชมรมผู้สูงอายุ โรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี. กรุงเทพมหานคร. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

“พระราชกฤษฎีกา ตั้งอำเภอ พ.ศ. 2550” ราชกิจจานุเบกษา 124 (ตอนที่ 46 ก): 21. 24 สิงหาคม 2540. เข้าถึงเมื่อ 5 มกราคม 2560 จาก <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2550/A/ 046/14.PDF>

เยาวลักษณ์ วงษ์ประภารัตน์. (2554). รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง โครงการ การศึกษาระบบเสริมสร้างสุขภาวะสู่แนวทางการพัฒนาของกลุ่มผู้สูงอายุ บ้านสันทรายหลวง อำเภอ สันทราย จังหวัดเชียงใหม่. เข้าถึงเมื่อ 23 มีนาคม 2560 จาก

http://elibrary.trf.or.th/project_content/TRFN.asp?PJID=PDG54N003

วิภาณันท์ ม่วงสกุล. (2558). การพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ตามลำพังด้วยแนวคิด พหุพลัง. วารสารวิจัยสังคม, 38(2): 93-110.

สุพิศ ศรีอินทร์. (2551). ระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล ดอนรัก อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี. ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง ท้องถิ่น. มหาวิทยาลัยขอนแก่น

อรุณ ลีทองและคณะ. (2554). รูปแบบการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นและองค์ความรู้ทาง แพทย์แผนปัจจุบันในการดูแลสุขภาพของชุมชนบ้านเชียงยืน หมู่ที่ 5 ตำบลเชียงยืน อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม เข้าถึงเมื่อ 23 มีนาคม 2560 จาก

http://elibrary.trf.or.th/project_content/TRFN.asp?PJID=RDG54E0108

ฤทธิชัย แกมมณาค และสุภัชชา พันเลิศพาณิชย์. (2559). รูปแบบการมีส่วนร่วมในการสร้าง เสริมสุขภาพผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุวัดหัวฝาย ตำบลสันกลาง อำเภอยาง จังหวัดเชียงราย. รายงานการประชุมสัมมนาวิชาการราชภัฏนครสวรรค์ครั้งที่ 1.

Arnold, R., and Burke, B. (1983). Popular Education Handbook. Ontario: CUSO Development Education.

Bishop, A. et al. (1988). Basic & Tool: a Collection of Popular Education Resources and Activitis. Ontario: CUSO Education Department.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นผู้สูงอายุ ตำบลวังผาง

หมู่ที่.....

ชื่อ.....สกุล.....อายุ.....

ที่อยู่.....อาชีพเดิม.....ปัจจุบัน.....

ภาวะสุขภาพเป็นอย่างไรบ้าง

สุขภาพแข็งแรงดี ไม่มีโรคประจำตัว.....

สุขภาพดี แต่มีโรคประจำตัว.....

สุขภาพไม่แข็งแรง มีอาการ.....

ภูมิปัญญา (เชื่อด้านที่เด่นไม่เกิน 3 ภูมิปัญญา)*

ศิลปะการแสดง.....

ช่างฝีมือ.....

การละเล่น กีฬาภูมิปัญญา.....

ภาษา.....

ความรู้และแนวปฏิบัติในชีวิต เช่น อาหาร ยา การเกษตร ฯลฯ.....

แนวปฏิบัติทางสังคมพิธีกรรมและงานเทศกาล.....

(*แบ่งกลุ่มตามศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย กระทรวงวัฒนธรรม)

เหตุผลที่ทำ

☐ เพื่อความเพลิดเพลิน

☐ เพื่อรักษาประเพณีวัฒนธรรม

☐ เพื่อเผยแพร่ สืบทอด

☐ เพื่อให้สุขภาพดี แข็งแรง

☐ เพื่อหารายได้

☐ อื่นๆ.....

ทำในโอกาสใด.....ระยะเวลาของการทำ.....

สอบถามรายละเอียด/ขั้นตอนในการทำ

อุปกรณ์ที่ใช้ในการทำ.....

.....

.....

ขั้นตอนในการทำ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ใช้ทุน /งบประมาณเท่าไรในการทำ

.....
มีผู้สืบทอดหรือไม่ ใครเป็นผู้สืบทอด (ระบุชื่อ)

ยินดีถ่ายทอดให้ผู้อื่นหรือไม่.....(ถ้ายินดีจะทำอย่างไร...ให้ไปเรียนที่บ้านของท่าน หรือจะไปสอน
หากเชิญ)

หากไม่ยินดีจะถ่ายทอด เพราะเหตุใด.....

สอบถามวิถีชีวิต(การดำเนินชีวิตแบบดั้งเดิม) ความเป็นมาของตระกูล รากเหง้า ภาษา ประวัติ

หมู่บ้านตามที่ได้ทราบมาจากรุ่นปู่ย่าตายาย

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อผู้สัมภาษณ์.....

วันที่สัมภาษณ์.....

ภาคผนวก ข

รายละเอียดการดำเนินงานรายการกิจกรรม

➤ ช่วงพัฒนาข้อเสนอโครงการ

โดยก่อนเริ่มกิจกรรมระยะที่ 1 ได้มีการจัดประชุมทีมวิจัยชุมชน เพื่อสร้างความเข้าใจและวางแผนการทำงาน ตั้งแต่วันที่ 28 กันยายน 2560 ณ ห้องประชุมชั้น 2 เทศบาลตำบลวังผาง เวลา 13:00 – 15:30 น.

ผู้เข้าร่วม ทีมนักวิจัย จำนวน 16 คน

1. นางสาวทีปประพิน สุขเขียว	หัวหน้าโครงการ
2. นางสาวรัชฎาภรณ์ ไชยเสน	หัวหน้าโครงการร่วม
3. นางสาวปรีญาภรณ์ งามชื่น	ผู้ร่วมวิจัย
4. ผศ.ดร. พิรณัฐ ลาเซอร์	ผู้ร่วมวิจัย
5. ผศ.ดร. รุ่งฤดี วงศ์ชุม	ผู้ร่วมวิจัย
6. นายทิม ปิยาโน	ผู้ร่วมวิจัย
7. นางชั้นทอง กันทาตง	ผู้ร่วมวิจัย
8. นายวิรัตน์ จินาอิ	ผู้ร่วมวิจัย
9. นายเสาร์ ประสาทสุวรรณ	ผู้ร่วมวิจัย
10. นายประเวศ ใจเงี้ยวคำ	ผู้ร่วมวิจัย
11. นายดอน อังกสิทธิ์	ผู้ร่วมวิจัย
12. นายประยงค์ หลวงเหล็ก	ผู้ร่วมวิจัย
13. นางสาวมาลี บุญธรรม	ผู้ร่วมวิจัย
14. นายสอน ยะท่าตุ้ม	ผู้ร่วมวิจัย
15. นายอนันต์ เทพชัย	ผู้ร่วมวิจัย
16. นายวรพล ตามูล	รองนายกเทศมนตรีตำบลวังผาง

เป้าหมายของกิจกรรม

1. เพื่อสร้างความเข้าใจ และวางแผนการทำงานกิจกรรม
2. เพื่อเตรียมนักวิจัยให้มีความพร้อมในการเก็บข้อมูลโดยการสังเกต การบันทึก การเป็น

ผู้นำ/ผู้ประสานงานในการจัดกิจกรรม

วิธีการดำเนินงาน

1. นัดหมายประชุมนักวิจัยชุมชน เพื่อสร้างความเข้าใจให้ไปในทิศทางเดียวกัน
2. ประชุมทำความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานวิจัย วิธีการดำเนินงานแบ่งหน้าที่ และความรับผิดชอบของผู้วิจัย และวางแผนการทำงานการทำงานร่วมกัน

ผลการดำเนินงาน

1. นักวิจัยชุมชนมีความเข้าใจเกี่ยวกับกิจกรรมเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของโครงการ วิธีการดำเนินงาน ระยะเวลาดำเนินงาน และบทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบของนักวิจัยชุมชน

2. เมื่อเข้าใจบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบแล้ว ทีมวิจัยมีความเห็นว่า เนื่องจากทีมวิจัยส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ซึ่งอาจมีข้อจำกัดในบางทักษะ เช่น การสรุปความ การจดบันทึก การเขียนแผนที่ความคิด เป็นต้น นักวิจัยชุมชนจึงเสนอให้เพิ่มนักวิจัยชุมชนที่สามารถรับผิดชอบหน้าที่ดังกล่าวจำนวน 6 คน แบ่งเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) จำนวน 4 คน ได้แก่ นางชนะดา สมสิงห์คำ นางวรรณดา คงมี นายสุพจน์ วังเวียง และนางกนกพร เดชมณี พยาบาลวิชาชีพ จำนวน 2 คน ได้แก่ นางเตือนใจ คำดี พยาบาลวิชาชีพโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลวังผาง และนางรัตติกาล จุฬกาล พยาบาลวิชาชีพโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลบ้านดงหลวง รวมทีมวิจัยทั้งสิ้น 23 คน แบ่งเป็น นักวิจัยชุมชน 20 คน และนักวิจัยที่เป็นนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยพายัพ จำนวน 3 คน

3. แบ่งหน้าที่รับผิดชอบตามความสามารถและความสนใจของนักวิจัยแต่ละคน เพื่อให้ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยหน้าที่ความรับผิดชอบ ดังนี้

3.1 สรุปประเด็นสำคัญ และทำ Mind map (นางเตือนใจ คำดี และ นางรัตติกาล จุฬกาล)

3.2 สถานที่ (นายประยงค์ หลวงเหล็ก)

3.3 อาหาร (นางขันทอง กันทาตง)

3.4 เลขานุการ บันทึกการประชุม (ผู้ร่วมวิจัยที่เป็นอสม.)

3.5 ประสานงานและประชาสัมพันธ์ (ผู้ร่วมวิจัยซึ่งเป็นตัวแทนจากแต่ละหมู่บ้าน)

3.6 เกร็ดเกร็ด (นายประเวศ ใจเงี้ยวคำ)

4. กำหนดการประชุมทีมวิจัย เดือนเว้นเดือน

5. วางแผนการทำการกิจกรรม โดยกำหนดวันสำหรับการจัดกิจกรรมระยะที่ 1 กิจกรรมที่ 1-4 ดังนี้

วันที่ 11 ตุลาคม 2560 เข้า จัดกิจกรรมที่ 1 ประชุมผู้สูงอายุ เจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พยาบาล นักวิชาการเพื่อชี้แจงโครงการ

วันที่ 11 ตุลาคม 2560 บ่าย จัดกิจกรรมที่ 2 ประชุมทีมวิจัย ตัวแทนผู้สูงอายุและครอบครัว ผู้สูงอายุเพื่อออกแบบเครื่องมือและวิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

บทเรียน

1. การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในโครงการทำให้ ชุมชนมีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้เกี่ยวกับโครงการ และบทบาทหน้าที่ของตนเองในฐานะเจ้าของโครงการ

2. การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในโครงการ ทำให้นักวิจัยชุมชนได้ตระหนักถึงศักยภาพและข้อจำกัดของตนเองในการดำเนินงาน จึงเสนอให้มีการเพิ่มนักวิจัยชุมชนที่จะสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการ เพื่อดำเนินงานในส่วนที่ตนเองไม่สามารถดำเนินงานได้

รูปภาพการดำเนินงาน

➤ **ระยะที่ 1** สำรวจและวิเคราะห์สถานการณ์ของผู้สูงอายุในชุมชน

กิจกรรมที่ 1: ประชุมผู้สูงอายุ เจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องพยาบาล นักวิชาการเพื่อชี้แจง
โครงการวิจัย

วัน/เวลา/สถานที่ วันพุธที่ 11 ตุลาคม 2560 เวลา 09:00 - 12:00 น.

ณ ศูนย์การเรียนรู้หนองปลิง

ผู้เข้าร่วม 127 คน

- ทีมวิจัย 23 คน
- ผู้สูงอายุและผู้ดูแลผู้สูงอายุ 104 คน

เป้าหมายของกิจกรรม:

1. เพื่อสร้างความเข้าใจแก่ชุมชนเกี่ยวกับโครงการวิจัย
2. เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนกิจกรรมของโครงการ

วิธีการดำเนินงาน

1. ประสานงานกับ รพสต. เพื่อนัดหมายการประชุมนักวิจัยในชุมชน
2. จัดเวทีประชุมชี้แจงโครงการวิจัยแก่ผู้เกี่ยวข้อง

ผลการดำเนินงาน

1. เติมตั้งเป้าหมายว่าจะมีผู้เข้าร่วมประชุม ประมาณ 165 คน ประกอบด้วย ผู้สูงอายุในตำบลวังผาง 150 คน ทีมวิจัย 15 คน ในวันที่จัดกิจกรรมมีผู้เข้าร่วมประชุม จำนวน 127 คน คิดเป็นร้อยละ 77 ของจำนวนที่ตั้งเป้าหมาย

2. กำหนดการประชุม ตามเวลาดังต่อไปนี้

08.30 - 09.00 น.	ลงทะเบียน
09.00 - 09.20 น.	ประธานในพิธี กล่าวต้อนรับทีมวิจัยจากนอกชุมชนและกล่าวเปิด โดย รองนายกเทศมนตรีตำบลวังผาง
09.20 - 09.30 น.	พิธีสาธิตสัปปายะหลวง โดยนายสอน ยะท่าดุ่ม
09.30 - 09.45 น.	พักรับประทานอาหารว่าง
09.45 - 10.30 น.	แนะนำทีมวิจัยชุมชนและชี้แจงโครงการวิจัยชุมชน
10.30 - 11.30 น.	เปิดโอกาสให้ที่ประชุมแสดงความคิดเห็น
11.30 - 12.30 น.	รับประทานอาหารร่วมกัน

พิธีกร: นายพลสิทธิ์ สุขสวัสดิ์

3. ผู้เข้าร่วมประชุมรับทราบโครงการ แสดงความสนใจ และมีการซักถามเกี่ยวกับโครงการวิจัย

4. ผู้เข้าร่วมประชุมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์ความรู้ภูมิปัญญาที่เริ่มสูญหายและขาดการถ่ายทอดอย่างเป็นระบบ รวมทั้งสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสังคมทั้งภายในชุมชน

และภายนอกชุมชนที่มีผลกระทบต่อภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งวางแผนการทำงานร่วมกัน โดยมีข้อเสนอแนะ สรุปได้ดังนี้

4.1 ชื่อแบบเป็นทางการของโครงการยาวและจำยาก ควรหาชื่อแบบไม่เป็นทางการที่สั้นและง่ายต่อการจดจำ เพื่อใช้ในการประชาสัมพันธ์และดำเนินโครงการ โดยเสนอให้ใช้ชื่อ โครงการว่า “วิจัยภูมิปัญญาท้องถิ่นผู้สูงอายุ ตำบลวังผาง”

4.2 ให้แต่ละหมู่บ้านช่วยกันค้นหาและเสนอชื่อบุคคล เพื่อการสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลความรู้และเป็นผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ในขั้นตอนต่อไปของการดำเนินการวิจัย โดยสรรหาบุคคลที่มีคุณสมบัติ ดังนี้

4.2.1 บุคคลที่เป็นแหล่งความรู้และถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือ “ครูภูมิปัญญา”

4.2.2 บุคคลที่เป็นต้นแบบในการดูแลสุขภาพโดยใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้าน

4.3 เมื่อได้ข้อมูลภูมิปัญญาเกี่ยวกับพิธีกรรมต่าง ๆ ของแต่ละหมู่บ้านแล้ว ควรมีการนำมาตรวจสอบ เปรียบเทียบกันว่าเหมือนหรือต่างกันอย่างไร แต่ละพิธีกรรมของแต่ละหมู่บ้านมีจุดเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเองอย่างไร รวมทั้งเหตุผลของการปฏิบัติที่เหมือนหรือแตกต่างกันของแต่ละหมู่บ้าน

4.4 ในการดำเนินโครงการวิจัย ระยะที่ 2 ซึ่งเป็นระยะที่หารูปแบบการดำเนินงาน โดยเสนอว่า หลังจากสำรวจหรือหาข้อมูลแล้ว ควรให้จัดเวทีสำหรับแสดงความรู้ภูมิปัญญาเผยแพร่แก่คนทั่วไป ไม่ใช่แค่กิจกรรมของผู้สูงอายุ เช่น ช่วงพญา เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อกระตุ้นให้คนในชุมชนสนใจและรู้จักภูมิปัญญาท้องถิ่น

4.5 ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ ควรอนุรักษ์ไว้แบ่งเป็น 3 หมวด ดังนี้

หมวดที่ 1 พิธีกรรม ได้แก่ มนต์สัสม์ป่อย บายศรีสู่ขวัญ การขึ้นท้าวทั้งสี่ พิธีส่ง พิธีสืบชะตา การก่อเจดีย์ทราย สิบสองเป้ง ตานก๋วยสลาก การทำขวัญข้าว

หมวดที่ 2 สุขภาพและศิลปะ ได้แก่ การนวด การจักรสาน การตัดตุ๊ก การทำอาหารและขนมพื้นบ้าน การแปรรูปยาสมุนไพร ดนตรีพื้นเมือง การออกกำลังกาย (ฟ้อนเจิง)

หมวดที่ 3 การส่งเสริมอาชีพ ได้แก่ การประดิษฐ์ดอกไม้ ทอผ้า ปั่นฝ้าย เย็บหมอน หน้ายี่สิบ ทำดอกไม้จันทน์ ทำน้ำยาซักผ้า ล้างจาน สบู่ การปลูกผักปลอดสารพิษ

บทเรียน:

1. ทีมวิจัยที่เป็น อสม. สามารถวางแผนสำหรับการรองรับปัญหาในการจัดกิจกรรมได้ สังเกตได้จาก ขณะผู้สูงอายุทยอยเดินทางมาลงทะเบียน ทำให้ใช้เวลาในการรอผู้สูงอายุให้มีจำนวนเกินครึ่งของเป้าหมายที่ตั้งไว้แล้วจึงเริ่มเปิดงาน ในระหว่างรอทีมวิจัยที่เป็น อสม. ที่ทำหน้าที่ต้อนรับ นอกจากจะทำการทักทายแล้ว ยังได้เตรียมอุปกรณ์สำหรับให้บริการตรวจวัดความดันโลหิต ทำให้มีกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุในช่วงระหว่างการรอ

2. การมีผู้เข้าร่วมประชุมส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุมีผลต่อการกำหนดระยะเวลาและวิธีการลงทะเบียน การลงทะเบียนค่อนข้างใช้เวลานานกว่าที่วางแผนไว้ เนื่องจากผู้สูงอายุใช้เวลาในการเขียนชื่อ ที่อยู่ และเซ็นชื่อ

ปัญหาอุปสรรค:

1. ในวันประชุมมีงานในชุมชน คือ งานศพที่หมู่ 6 และธนาคาร ธกส.นัดประชุมผู้มีรายได้น้อยช่วงเช้า
2. สภาพอากาศไม่ดี ฝนตก ท้องฟ้ามีดครึ้ม
3. ผู้สูงอายุบางส่วนรับทราบการจัดประชุมที่หอประชุมเทศบาล ทำให้เข้าร่วมประชุมช้า
4. มีการเปลี่ยนแปลงสถานที่ประชุมจากเดิมจัดที่หอประชุมเทศบาล เป็นศูนย์การเรียนรู้หนองปลิง แม้จะมีการประชาสัมพันธ์ผ่านเสียงตามสายแล้วแต่ผู้สูงอายุหลายคนไม่ได้ยินประกาศจึงทำให้เข้าประชุมสาย

แนวทางการแก้ไข: ผู้สูงอายุเสนอว่า

1. ควรจัดประชุมที่เทศบาล
2. ควรประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับวันเวลาและสถานที่ประชุมผ่านเสียงตามสายหลายๆ ครั้ง
3. ในการประชุมครั้งต่อไป ควรมีการพิมพ์รายชื่อและที่อยู่ของผู้สูงอายุที่เป็นตัวแทนของแต่ละหมู่บ้าน แล้วให้ผู้สูงอายุที่มีรายชื่อแล้วเซ็นชื่อเท่านั้น ส่วนผู้ที่ไม่มีรายชื่อให้มีผู้รับผิดชอบช่วยเขียนชื่อ-นามสกุล ที่อยู่ แล้วให้ผู้สูงอายุเซ็นชื่อ ทั้งนี้ เพื่อให้ใช้เวลาในการลงทะเบียนน้อยลงและสามารถเริ่มกิจกรรมได้ตรงเวลา

รูปภาพการดำเนินงาน

กิจกรรมที่ 2: ประชุมทีมวิจัย ตัวแทนผู้สูงอายุและครอบครัวผู้สูงอายุเพื่อออกแบบเครื่องมือและวิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

วัน/เวลา/สถานที่ ประชุมครั้งที่ 1 วันพุธที่ 11 ตุลาคม 2560

ณ ศูนย์การเรียนรู้หนองปลิง เวลา 12.30-14.00 น.

ประชุมครั้งที่ 2 วันพุธที่ 8 พฤศจิกายน 2560 ณ

ห้องประชุมชั้น 2 เทศบาลวังผาง เวลา 13:00 – 15:00 น.

ผู้เข้าร่วม

- ทีมวิจัย 23 คน
- ตัวแทนจากแต่ละหมู่บ้าน 11 คน

เป้าหมาย

1. เพื่อให้ผู้สูงอายุในชุมชนมีส่วนร่วมในการออกแบบเครื่องมือและวิธีการเก็บข้อมูล
2. เพื่อให้ได้เครื่องในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ครอบคลุมวัตถุประสงค์
3. เพื่อให้ทีมวิจัยเข้าใจเครื่องในการเก็บข้อมูล และมีแนวทางในการใช้เครื่องมืออย่างถูกต้อง

วิธีการดำเนินงาน

1. นัดหมายการจัดประชุม
2. จัดประชุมเพื่อออกแบบเครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
 - ผู้เข้าร่วมประชุมเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อมูลที่ต้องการเก็บรวบรวม และวิธีการเก็บรวบรวม (ประชุมครั้งที่ 1)

- ทำความเข้าใจเครื่องเก็บข้อมูลร่วมกับและปรับให้เหมาะสม ก่อนนำไปใช้จริง (ประชุม ครั้งที่ 2)

ผลการดำเนินงาน: การประชุมครั้งที่ 1

1. ทีมวิจัยและตัวแทนผู้สูงอายุจากแต่ละหมู่บ้าน แสดงความคิดเห็นร่วมกันเกี่ยวกับเครื่องมือที่จะใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยเสนอเป็นแบบสอบถามแบบกึ่งโครงสร้าง ซึ่งมีแนวทางการสัมภาษณ์ ซึ่งผู้วิจัยจะนำไปสร้างแบบสอบถามต่อไป ดังนี้

- ด้านข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ ชื่อ สกุล อายุ ที่อยู่ อาชีพเดิม อาชีพปัจจุบัน ภาวะสุขภาพ โรคประจำตัว
- ด้านภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ ได้แก่ ภูมิปัญญาที่ได้สืบทอดจากบรรพบุรุษ เหตุผลหรือประโยชน์ในการทำกิจกรรมที่เกี่ยวกับภูมิปัญญานั้น กิจกรรมนั้นทำในโอกาสใดหรืออย่างไร ระยะเวลาของการทำ ผู้สัมภาษณ์จะต้องสอบถามรายละเอียดหรือขั้นตอนในการทำให้ได้ข้อมูลละเอียด ทุนหรืองบประมาณในการทำ ผู้สืบทอดภูมิปัญญา ความยินดีของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดวิธีการที่จะถ่ายทอด
- ด้านวิถีชีวิตการดำเนินชีวิตแบบดั้งเดิม สอบถามเกี่ยวกับเรื่องราวในอดีตของหมู่บ้าน

2. ตัวแทนของผู้สูงอายุในชุมชน แสดงความเห็นว่ ตนเองรู้สึกมีส่วนร่วมในการออกแบบเครื่องมือ และเสนอว่าผู้วิจัยควรทำเป็นแบบสอบถามหรือแบบสัมภาษณ์ตัวอย่างเพื่อใช้ทดลองเก็บข้อมูลก่อนที่จะนำไปใช้จริง

บทเรียน:

1. สัมพันธภาพที่ดีบรรยากาศแบบผ่อนคลายนั่งคุยเป็นกลุ่มเล็ก มีการรับประทานอาหารว่างและเครื่องดื่มระหว่างพูดคุย ช่วยให้ผู้สูงอายุซึ่งเป็นตัวแทนของหมู่บ้านกล้าแสดงความคิดเห็นมากกว่าการประชุมในช่วงเช้า

รูปภาพการดำเนินงาน

ผลการดำเนินงาน การประชุมครั้งที่ 2

1. ผู้เข้าร่วมประชุมในที่วิจัยชุมชนเข้าร่วมประชุม 10 คน ผู้เข้าประชุมอื่นเป็นตัวแทนของหมู่บ้านซึ่งไม่ใช่ผู้ที่จะได้รวบรวมข้อมูลหรือผู้ใช้แบบสอบถาม
2. ผู้วิจัยนำเสนอแบบสอบถามซึ่งเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้รับข้อเสนอแนะในการปรับแก้เล็กน้อย
3. ผู้เข้าร่วมประชุมให้ความสนใจและทำความเข้าใจแบบสอบถาม มีการทดลองสถานการณ์สมมติเพื่อให้สมาชิกในที่ประชุมทดลองตอบคำถาม พบว่า แบบสอบถามใช้ยากเพราะต้องมีการบันทึกรายละเอียดมาก
4. ผู้เข้าร่วมประชุมนัดหมายและวางแผนให้ตัวแทนจากแต่ละหมู่บ้านนำแบบสอบถามไปทดลองใช้อย่างน้อยหมู่บ้านละ 5 ชุด และกำหนดให้เสร็จภายใน 1 เดือน

บทเรียน

1. ผู้ร่วมวิจัยส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ เมื่อนำแบบสอบถามไปใช้ในครั้งแรกขาดความคล่องตัว เนื่องจากต้องมีการสอบถามและบันทึก จึงมีการปรับแบบสอบถามและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลให้เหมาะสมสำหรับนักวิจัยชุมชน โดยมี อสม. หรือ เยาวชนเป็นผู้บันทึกขณะไปเก็บรวบรวมข้อมูลด้วย

ปัญหาอุปสรรค:

แบบสอบถามไม่เหมาะสมสำหรับผู้เก็บข้อมูลเพราะต้องบันทึกและเขียนรายละเอียด

แนวทางการแก้ไข:

1. เสนอให้ผู้ร่วมวิจัยทำงานเป็นคู่หรือเป็นทีมโดยอาจแบ่งเป็นผู้สัมภาษณ์และผู้บันทึก โดยผู้ที่มีทักษะในการเขียนเป็นผู้บันทึก

2. แบบสอบถามควรเป็นแบบสอบถามแบบที่มีการบันทึกโดยการเขียนน้อย ควรมีตัวเลือกให้ครอบคลุมคำตอบที่เป็นไปได้มากที่สุด โดยให้ทำเครื่องหมายหน้าตัวเลือกที่กำหนดให้ หากไม่มีคำตอบในตัวเลือกจึงค่อยให้ผู้เก็บข้อมูลเขียนคำตอบเพิ่ม

รูปภาพการดำเนินงาน

กิจกรรมที่ 3: การเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผู้สูงอายุด้านต่างๆ และจัดทำแผนที่ผู้สูงอายุในชุมชน
ทั้งผู้สูงอายุทั่วไปและผู้สูงอายุที่เป็นปราชญ์ชุมชน

วัน/เวลา/สถานที่ เดือนตุลาคมถึงธันวาคม 2560

ณ 11 หมู่บ้าน ตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

เป้าหมาย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ด้านสถานภาพ ศักยภาพ กิจกรรมของผู้สูงอายุในชุมชน วิถีชีวิต การสืบทอดประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. เพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ที่มีผลต่อวิถีการดำเนินชีวิต สุขภาพ และคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

วิธีการดำเนินงาน

1. ทีมวิจัยจากสถาบันการศึกษา พร้อมกับนักวิจัยซึ่งเป็นผู้สูงอายุ นักวิจัยส่วนหนึ่งซึ่งเป็น อสม. ร่วมเก็บข้อมูลกับเยาวชนในพื้นที่ โดยการสัมภาษณ์
2. จัดประชุมกลุ่มย่อยโดยมีตัวแทนผู้สูงอายุจากหมู่บ้านต่างๆ โดยมีแนวคำถามเกี่ยวกับ ศักยภาพ กิจกรรมของผู้สูงอายุในชุมชน วิถีชีวิต การสืบทอดประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น

ผลการดำเนินงาน

ได้ข้อมูลเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ด้านสถานภาพ ศักยภาพ กิจกรรมของผู้สูงอายุในชุมชน วิถีชีวิต การสืบทอดประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น

บทเรียน

1. การสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นโอกาสให้ผู้ร่วมวิจัยได้เยี่ยมเยียนผู้สูงอายุในชุมชนและสอบถามแสดงถึงความใส่ใจต่อความเป็นอยู่ที่บ้าน

2. ใช้เวลาในการสัมภาษณ์ในแต่ละบ้านที่มีกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้สูงอายุ

ปัญหาอุปสรรค

ไม่มีนักศึกษาพยาบาล จำนวน 20 คน ช่วยเก็บข้อมูล เนื่องจากคณะพยาบาลศาสตร์ แมคคอร์มิค มหาวิทยาลัยพายัพ มีการปรับการจัดการเรียนการสอนภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติในปี การศึกษา 2560 ทำให้ในช่วงเวลาที่วางแผนสำหรับกิจกรรมนี้ซึ่งเดิมจะมีนักศึกษาที่สามารถเก็บ ข้อมูลได้ จึงไม่มีนักศึกษาเพราะเป็นช่วงเวลาระหว่างการฝึกปฏิบัติงานและสอบปลายภาคในช่วงเดือน ธันวาคม รวมทั้งนักศึกษาพยาบาลมีข้อจำกัดในการเดินทางและการขออนุญาตออกนอกพื้นที่

แนวทางการแก้ไข

1. รับอาสาสมัครซึ่งเป็นนักเรียนมัธยมในชุมชนช่วยในการจดบันทึกและลงพื้นที่
2. มีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มใน บางหมู่บ้านซึ่งได้ข้อมูลน้อย โดยผู้วิจัยจากสถาบัน ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและลงเก็บข้อมูลเพิ่มเติม เช่นในหมู่ที่ 5 เดิมเก็บข้อมูลจากผู้สูงอายุ ได้ 3 คน
3. จัดประชุมกลุ่มย่อยโดยมีตัวแทนผู้สูงอายุจากหมู่ต่างๆ จำนวน 18 คน โดยมีแนวคำถาม เกี่ยวกับศักยภาพ กิจกรรมของผู้สูงอายุในชุมชน วิถีชีวิต การสืบทอดประเพณี วัฒนธรรม และภูมิ ปัญญาท้องถิ่น

รูปภาพการดำเนินงาน

กิจกรรมที่ 4: จัดเวทีระดมสมองตัวแทนผู้สูงอายุ ครอบครัวผู้สูงอายุและผู้เกี่ยวข้องในชุมชน
วัน/เวลา/สถานที่ วันที่ 19 มกราคม 2561
 ณ ห้องประชุมเทศบาลตำบลวังผาง

ผู้เข้าร่วม

- ทีมวิจัย 15 คน
- ตัวแทนจากแต่ละหมู่บ้าน 11 คน

เป้าหมาย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ที่มีผลต่อวิถีการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ

วิธีการดำเนินงาน

จัดเวทีระดมสมองศึกษาสถานการณ์ที่มีผลต่อวิถีการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ

ผลการดำเนินงาน

ได้รับข้อมูลสถานการณ์ที่มีผลต่อวิถีการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ จากทีมวิจัยซึ่งเป็นผู้สูงอายุ อสม. พยาบาลจากโรงพยาบาลเวียงหนองล่องและตัวแทนผู้สูงอายุจากแต่ละหมู่บ้าน 11 คน ซึ่งพบว่า โครงสร้างของประชากร การพัฒนาด้านสาธารณสุขโรค รูปแบบการกระจายอำนาจการปกครอง รัฐสวัสดิการที่เปลี่ยนแปลงไป การรวมกลุ่มของคนในชุมชน มีผลต่อวิถีการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ

บทเรียน

การเชิญตัวแทนผู้สูงอายุ ครอบครัวผู้สูงอายุและผู้เกี่ยวข้องในชุมชนเข้าร่วมเวทีระดมสมอง ควรมีการระบุจำนวนและผู้เข้าร่วมให้ชัดเจน เพื่อให้มีจำนวนผู้เข้าร่วมตามเป้าหมายและเป็นตัวแทนที่หลากหลายในชุมชน ผู้วิจัยได้ไปขอข้อมูลเพิ่มเติมจาก เจ้าอาวาสวัดร้องธารและตัวแทนเยาวชนในชุมชน

รูปภาพการดำเนินงาน

➤ **ระยะที่ 2 ค้นหาแนวทางในการดำเนินงาน วางแผนและทดลองปฏิบัติ**

กิจกรรมที่ 1 : จัดเวทีระดมสมองตัวแทนผู้สูงอายุ ครอบครัวผู้สูงอายุและผู้เกี่ยวข้องในชุมชน

วัน/เวลา/สถานที่ วันที่ 5 เมษายน 2561

ณ ห้องประชุมเทศบาลตำบลวังผาง

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- ทีมวิจัย 16 คน
- ตัวแทนผู้สูงอายุจาก 11 หมู่บ้าน

เป้าหมาย

1. เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล
2. เพื่อค้นหารูปแบบการดำเนินงานเพื่อเสริมพลังอำนาจ ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพให้

เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุแต่ละกลุ่ม

วิธีการดำเนินงาน

จัดประชุมระดมสมองตัวแทนผู้สูงอายุ ครอบครัวผู้สูงอายุและผู้เกี่ยวข้องในชุมชน เข้าร่วมแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเสริมพลังอำนาจ ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพ

ผลการดำเนินงาน

1. ตัวแทนผู้สูงอายุจาก 11 หมู่บ้านและทีมวิจัย 16 คนเข้าร่วมประชุมได้แสดงความคิดเห็นต่อสถานการณ์ของผู้สูงอายุในตำบลวังผาง และมีการปรึกษาหารือกัน ในการจัดทำโครงการที่เป็นรูปแบบการดำเนินงานเพื่อเสริมพลังอำนาจ ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพให้เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุแต่ละกลุ่ม โดยผู้สูงอายุเสนอว่าจากข้อมูลพบว่า ในแต่ละหมู่บ้านมีปราชญ์ชุมชน หรือปราชญ์

ชาวบ้าน ที่ยินดีถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาต่างๆ รวมทั้งความรู้ที่อยู่ในวิถีการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ วังผางที่ผู้สูงอายุและคนรุ่นกลางหลายคนยังปฏิบัติอยู่ แต่ยังไม่ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการสืบทอดทางวัฒนธรรม

2. จากการประชุม สรุปได้ว่า ควรจัดทำเป็นโครงการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาผู้สูงอายุวังผาง โดยให้ผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วมในการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ หรือเป็นผู้สอน ในหัวข้อการสอนควรสัมพันธ์กับเทศกาลหรือกิจกรรมของหมู่บ้าน เช่น ช่วงสงกรานต์ควรสอนเกี่ยวกับการทำขนม หรืออาหารที่รับประทานเพื่อความเป็นสิริมงคล การทำตุ้มที่ใช้ปักกองทราย การสอนวิธีการให้ศีลให้พรแก่ผู้สูงอายุโดยเฉพาะคนที่เพิ่งก้าวเข้าสู่วัยสูงอายุ

3. ผู้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญา ควรเป็นคนที่อยู่ในตำบลวังผาง เนื่องจากเน้นการสืบทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญา ที่ประชุมพิจารณาร่วมกันและเสนอว่า ผู้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญา ประกอบด้วยคน 3 กลุ่มวัย ได้แก่ กลุ่มเยาวชน กลุ่มวัยทำงาน กลุ่มผู้สูงอายุ สำหรับหัวข้อการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่ประชุมเสนอให้ ผู้วิจัยจากสถาบันเข้าศึกษาดูงานหาไม้ค้ำโพธิ์ซึ่งจัดเป็นประจำทุกปีที่วัดดงหลวง ในงานจะมีนิทรรศการ การแสดงที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนในตำบลวังผาง

4. หลังจากการศึกษาดูงานหาไม้ค้ำโพธิ์ที่วัดดงหลวงแล้ว ให้ผู้วิจัยจากสถาบันเขียนโครงการตัวอย่างให้ทีมวิจัยท้องถิ่นช่วยพิจารณา ในการประชุมทีมวิจัย วันที่ 16 พฤษภาคม 2561

บทเรียน

มีกิจกรรมที่ทำประจำปีในชุมชน ซึ่งเป็น กิจกรรมที่ได้รับการสนับสนุนจากวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน ซึ่งเป็นตัวอย่างที่ดีในการสืบสานวัฒนธรรมโดยมีประชาชนในชุมชนเข้าร่วมงานจำนวนมากในวันที่ 15 เมษายน

รูปภาพการดำเนินงาน

กิจกรรมที่ 2 : ประชุมและประชาสัมพันธ์กลุ่มเป้าหมาย

วัน/เวลา/สถานที่ วันที่ 1 มิถุนายน 2561

ณ กองงานสาธารณสุขเทศบาลตำบลวังผาง

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- ทีมวิจัย จำนวน 13 คน

เป้าหมาย

1. เพื่อชี้แจงและวางแผนแนวทางการสร้างพื้นที่ในการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ

วิธีการดำเนินงาน

1. ประชุมวางแผนการทดลองปฏิบัติกิจกรรมถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญา จากรูปแบบกิจกรรมที่ได้จากกิจกรรม 2.1

2. ทีมวิจัยแจ้งโครงการให้แก่ ตัวแทนผู้สูงอายุแต่ละหมู่บ้านเพื่อประชาสัมพันธ์โครงการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาผู้สูงอายุวังผางแก่ประชาชนในตำบล สำหรับผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่ 3 และ 4 นักวิจัยท้องถิ่นซึ่งเป็น อสม.จะเป็นผู้ประสานงานและประชาสัมพันธ์ในกลุ่มแม่บ้านของแต่ละหมู่บ้าน สำหรับผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่ 5 และ 6 ทางเทศบาลตำบลวังผางจะประสานงานกับโรงเรียนที่อยู่ในเขตเทศบาลตำบลวังผางให้จัดนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรม

ผลการดำเนินงาน

1. หลังจากทีมวิจัยประชุมหารูปแบบการดำเนินงานเพื่อเสริมพลังอำนาจ ส่งเสริมและพัฒนา ศักยภาพที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุจึงได้รูปแบบเป็นกิจกรรมที่อยู่ในโครงการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาผู้สูงอายุวังผาง เดิมจะทดลองจัดกิจกรรมทุกเดือน แต่ที่ประชุมพิจารณาแล้วว่า หากเป็นการทดลองรูปแบบการจัดกิจกรรม ควรทำ 6 ครั้งในกลุ่มวัยที่ต่างกัน โดยกำหนดวันไว้ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 วันที่ 31 กรกฎาคม 2561 เวลา 9.00-15.00 น. การถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำไม้กวาดทางมะพร้าว กลุ่มเป้าหมาย ผู้สูงอายุจำนวน 100 คน ผู้ถ่ายทอดการทำคือ นายวิรัตน์ จินะอ และทีมงาน สถานที่ ศาลาอเนกประสงค์ วัดร้องธาร หมู่

กิจกรรมที่ 2 วันที่ 1 สิงหาคม 2561 เวลา 8.30-15.00 น. การสานก๊วยตีนช้าง โดยผู้สูงอายุถ่ายทอดให้กับผู้สูงอายุ กลุ่มเป้าหมาย 100 คน ผู้ถ่ายทอดการทำคือ นายบุญมี อริยะมั่ง และทีมงาน สถานที่หอประชุมเทศบาลตำบลวังผาง

กิจกรรมที่ 3 วันที่ 2 สิงหาคม 2561 เวลา 8.30-15.00 น. การเตรียมขันตั้งโดยผู้สูงอายุถ่ายทอดให้กับคนวัยทำงาน จำนวน 100 คน ผู้ถ่ายทอดคือ นางชั้นทอง

กันทาดง และทีม สถานที่หอประชุมเทศบาลตำบลวังผาง

กิจกรรมที่ 4 วันที่ 3 สิงหาคม 2561 เวลา 8.30-15.00 น. การเตรียมของสำหรับขึ้นท้าวทั้ง 4 โดยผู้สูงอายุถ่ายทอดให้กับคนวัยทำงาน จำนวน 100 คน ผู้ถ่ายทอดคือ นายสอน ยะท่าตุ้ม และ ทีม สถานที่หอประชุมเทศบาลตำบลวังผาง

กิจกรรมที่ 5 วันที่ 4 สิงหาคม 2561 เวลา 9.00-15.00 น. การทำสวดยดอกและพับดอกไม้ จากใบเตย โดยผู้สูงอายุถ่ายทอดให้กับนักเรียน ชั้น ป. 5, ป. 6 จำนวน 100 คน ผู้ถ่ายทอดคือ นางนวลจันทร์ มะโนวงศ์และทีม สถานที่หอประชุมเทศบาลตำบลวังผาง

กิจกรรมที่ 6 วันที่ 5 สิงหาคม 2561 เวลา 9.00-15.00 น. การทำตุ้งไส้หมู โดยผู้สูงอายุ ถ่ายทอดให้กับนักเรียน ชั้น ป. 5, ป. 6 จำนวน 100 คน ผู้ถ่ายทอดคือ นางนวลจันทร์ มะโนวงศ์และ ทีม สถานที่หอประชุมเทศบาลตำบลวังผาง

2. ทีมวิจัยแจ้งโครงการให้แก่ ตัวแทนผู้สูงอายุแต่ละหมู่บ้านเพื่อประชาสัมพันธ์โครงการ ถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาผู้สูงอายุวังผางแก่ประชาชนในตำบล สำหรับผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่ 3 และ 4 นักวิจัยท้องถิ่นซึ่งเป็น อสม.จะเป็นผู้ประสานงานและประชาสัมพันธ์ในกลุ่มแม่บ้านของแต่ละหมู่บ้าน สำหรับผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่ 5 และ 6 ทางเทศบาลตำบลวังผางจะประสานงานกับโรงเรียนที่อยู่ในเขต เทศบาลตำบลวังผางให้จัดนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรม

บทเรียน

ผู้ร่วมวิจัยซึ่งเป็นตัวแทนจากแต่ละหมู่บ้านทำหน้าที่ประสานงานกับกลุ่มเป้าหมายและ ประชาสัมพันธ์โครงการ แต่ไม่สามารถคาดหมายจำนวนผู้จะเข้าร่วมงานได้

รูปภาพการดำเนินงาน

กิจกรรมที่ 3 ทดลองปฏิบัติการโครงการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาผู้สูงอายุวังผาง วัน/เวลา/สถานที่

- วันที่ 31 กรกฎาคม 2561 เวลา 09.00 - 15.00 น. ณ ศาลาอเนกประสงค์ วัดร้องธาร หมู่ 3
- วันที่ 1 สิงหาคม 2561 เวลา 08.30 - 15.00 น. ณ หอประชุมเทศบาลตำบลวังผาง
- วันที่ 2 สิงหาคม 2561 เวลา 08.30 - 15.00 น. ณ หอประชุมเทศบาลตำบลวังผาง
- วันที่ 3 สิงหาคม 2561 เวลา 08.30 - 15.00 น. ณ หอประชุมเทศบาลตำบลวังผาง
- วันที่ 4 สิงหาคม 2561 เวลา 09.00 - 15.00 น. ณ หอประชุมเทศบาลตำบลวังผาง
- วันที่ 5 สิงหาคม 2561 เวลา 09.00 - 15.00 น. ณ หอประชุมเทศบาลตำบลวังผาง

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- วิทยากรภูมิปัญญาด้านต่างๆ
- ผู้สูงอายุ
- คนวัยทำงาน
- นักเรียนชั้น ป.5, ป.6

เป้าหมาย

1. เพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วมในกระบวนการขับเคลื่อนแผนงาน วิธีการของชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ

2. เพื่อค้นหารูปแบบที่เหมาะสมในการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุรวมทั้งสืบทอดเอกลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพ ต่อเนื่องและยั่งยืน

วิธีการดำเนินงาน

ทดลองปฏิบัติการจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาผู้สูงอายุวังผาง จำนวน 6 กิจกรรม ดังนี้

- การทำไม้กวาดทางมะพร้าว โดยถ่ายทอดให้กับผู้สูงอายุ
- การสานก่วยตีนช้าง โดยถ่ายทอดให้กับผู้สูงอายุ
- การเตรียมขันต้ง โดยถ่ายทอดให้กับคนวัยทำงาน
- การเตรียมของสำหรับขึ้นท้าวทั้ง 4 โดยผู้ถ่ายทอดให้กับคนวัยทำงาน
- การทำสวยดอกและพับดอกไม้จากใบเตย โดยถ่ายทอดให้กับนักเรียน ชั้น ป. 5, ป. 6
- การทำตุ้งไส้หมู โดยถ่ายทอดให้กับนักเรียน ชั้น ป.5, ป.6

ผลการดำเนินงาน

ผู้สูงอายุได้ร่วมกันคิดโครงการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุโดยจัดทำเป็นโครงการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาผู้สูงอายุวังผาง ซึ่งทีมวิจัยได้ประชุมเพื่อเลือกผู้สูงอายุที่สามารถสอนหรือยินดีถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญา โดยทีมวิจัยนำข้อมูลพื้นฐานที่ได้จากการสัมภาษณ์มาเป็นส่วนหนึ่งของการเลือกผู้สูงอายุที่สอน รวมทั้งสิ้น 6 กิจกรรม มีกำหนดการดังนี้

กิจกรรมที่ 1 วันที่ 31 กรกฎาคม 2561 เวลา 09.00 - 15.00 น. การถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำไม้กวาดทางมะพร้าว โดยถ่ายทอดให้กับผู้สูงอายุจำนวน 132 คน ผู้ถ่ายทอดการทำให้คือ นายวิรัตน์ จินะอิ และทีมงาน สถานที่ ศาลาอเนกประสงค์ วัดร่องธาร หมู่ 3

กิจกรรมที่ 2 วันที่ 1 สิงหาคม 2561 เวลา 08.30 - 15.00 น. การสานก่วยตีนช้าง โดยผู้สูงอายุถ่ายทอดให้กับผู้สูงอายุ จำนวน 108 คน ผู้ถ่ายทอดการทำให้คือ นายบุญมี อริยะมั่ง และทีมงาน สถานที่ หอประชุมเทศบาลตำบลวังผาง

กิจกรรมที่ 3 วันที่ 2 สิงหาคม 2561 เวลา 8.30 - 15.00 น. การเตรียมขันต้งโดยผู้สูงอายุถ่ายทอดให้กับคนวัยทำงาน จำนวน 123 คน ผู้ถ่ายทอดคือ นางชั้นทอง กันทาตง และทีม สถานที่ หอประชุมเทศบาลตำบลวังผาง

กิจกรรมที่ 4 วันที่ 3 สิงหาคม 2561 เวลา 08.30 - 15.00 น. การเตรียมของสำหรับขึ้นท้าวทั้ง 4 โดยผู้สูงอายุถ่ายทอดให้กับคนวัยทำงาน จำนวน 127 คน ผู้ถ่ายทอดคือ นายสอน ยะท่าตุ้ม และทีม สถานที่ หอประชุมเทศบาลตำบลวังผาง

กิจกรรมที่ 5 วันที่ 4 สิงหาคม 2561 เวลา 09.00-15.00 น. การทำสวยดอกและพับดอกไม้จากใบเตย โดยผู้สูงอายุถ่ายทอดให้กับนักเรียน ชั้น ป.5, ป.6 จำนวน 138 คน ผู้ถ่ายทอดคือ นางนวล จันทร์ มะโนวงศ์และทีม สถานที่ หอประชุมเทศบาลตำบลวังผาง

กิจกรรมที่ 6 วันที่ 5 สิงหาคม 2561 เวลา 09.00 - 15.00 น. การทำตุ่งไล่หนู โดยผู้สูงอายุ ถ่ายทอดให้กับนักเรียน ชั้น ป.5, ป.6 จำนวน 137 คน ผู้ถ่ายทอดคือ นางนวลจันทร์ มะโนวงศ์และ ทีม สถานที่หอประชุมเทศบาลตำบลวังผาง

พบว่า จำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรม มีจำนวนมากกว่าเป้าหมายที่โครงการกำหนดไว้ คือ ผู้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญา จำนวน 100 คนต่อการจัดกิจกรรม เนื่องจากมีการประชาสัมพันธ์และขอความร่วมมือในแต่ละหมู่บ้าน ในบางหมู่บ้านมีบริการรถรับ-ส่ง

บทเรียน

1. ผู้สูงอายุที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาเป็นผู้เตรียมวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ในการทำกิจกรรมเอง มีการเตรียมวัสดุอุปกรณ์จำนวนจำกัดตามเป้าหมายที่วางไว้สำหรับ 100 คน และได้มีการเผื่อวัสดุอุปกรณ์หากผู้เรียนทำผิดพลาด ผู้ถ่ายทอดแก้ไขปัญหาโดยการจัดผู้เรียนเป็นกลุ่มเล็กๆ และเป็นฐาน

2. ผู้สูงอายุขาดทักษะในการอธิบายขั้นตอนต่างๆ ในการสอนทุกครั้งจึงต้องมีพิธีกรช่วยสอบถามและขอคำอธิบายขั้นตอนต่างๆ ช่วยให้ผู้สอนเกิดความมั่นใจในการสอนมากขึ้น

รูปภาพการดำเนินงาน

การเข้าด้ามไม้กวาด

การเหลา
ทางมะพร้าว

อธิบายขั้นตอนการ
ทำไม้กวาด
ทางมะพร้าว

การไฟ
ทางมะพร้าว

การสานถ้วยดินช้าง
การสอนผู้สูงอายุโดย
ผู้สูงอายุ

การสานถ้วยดินช้าง

การเตรียมขันตั้ง

สวยดอก

หมาก

พญู

น้ำส้มพล่อย

การขึ้นท้าวทั้งสี่

การเตรียมสะตวง

การพับดอกไม้จากใบเตย

การทำสวยดอก (กรวยดอก)

การทำตุ้งไส้หมู

การทำตุ้งไส้หมู

กิจกรรมที่ 4 : ทีมวิจัยถอดบทเรียน วิเคราะห์รูปแบบกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพตามวิถี

การดำเนินชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยผู้สูงอายุ

วัน/เวลา/สถานที่ วันที่ 10 ตุลาคม 2561

ณ ห้องประชุมเล็กชั้น 1 เทศบาลตำบลวังผาง

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ทีมวิจัย จำนวน 22 คน

เป้าหมาย

1. เพื่อค้นหาจุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน รวมทั้งวางแผนสำหรับการแก้ไขปัญหาและประเมินผลการดำเนินงาน

วิธีการดำเนินงาน

จัดประชุมเพื่อถอดบทเรียน วิเคราะห์รูปแบบกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพตามวิถีการดำเนินชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น

ผลการดำเนินงาน

ได้บทเรียน และรูปแบบกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพตามวิถีการดำเนินชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น

รูปภาพการดำเนินงาน

กิจกรรมที่ 5 : ทีมวิจัยสังเคราะห์ผลการใช้รูปแบบการพัฒนาศักยภาพตามวิถีการดำเนินชีวิตและ
ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อหารูปแบบที่เหมาะสมให้เกิดการปฏิบัติอย่างยั่งยืน
วัน/เวลา/สถานที่ วันที่ 8 พฤศจิกายน 2561
ณ ห้องประชุมชั้น 2 เทศบาลตำบลวังผาง

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ทีมวิจัย จำนวน 22 คน

เป้าหมาย

1. เพื่อสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพพร้อมทั้งการสืบทอดเอกลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพต่อเนื่องและยั่งยืน

วิธีการดำเนินงาน

จัดประชุมสังเคราะห์ผลการใช้รูปแบบการพัฒนาศักยภาพตามวิถีการดำเนินชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อหารูปแบบที่เหมาะสมให้เกิดการปฏิบัติอย่างยั่งยืน

ผลการดำเนินงาน

ทีมวิจัยสังเคราะห์ผลการใช้รูปแบบการพัฒนาศักยภาพตามวิถีการดำเนินชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุโดยผ่านกิจกรรมการสอน หรือการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ และการเรียนรู้ภูมิปัญญา ซึ่งผู้สูงอายุที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมเสนอให้มีการจัดทำองค์กรเพื่อเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญา โดยเสนอว่าควรทำเป็นโรงเรียนผู้สูงอายุที่มีการมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันเป็นประจำ ผู้สอนเป็นผู้สูงอายุที่อยู่ภายในชุมชน โดยตัวแทนผู้สูงอายุในแต่ละหมู่บ้านผลัดเปลี่ยนกันทำหน้าที่เป็นผู้สอน หรืออาจมีความรู้ที่มาจากบุคคลภายนอก โดยให้ผู้สูงอายุเป็นผู้เรียนโดยอาจมีการบูรณาการให้เหมาะสมกับวิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน เพื่อให้เกิดการปฏิบัติอย่างยั่งยืน

รูปภาพการดำเนินงาน

การประชุมสังเคราะห์รูปแบบ

➤ ระยะที่ 3 การประเมินผล

กิจกรรมที่ 1 : ทีมวิจัยประเมินผลการดำเนินงานและคืนข้อมูลให้แก่ผู้สูงอายุ ครอบครัวและ
ผู้เกี่ยวข้องในชุมชน ครั้งที่ 1

วัน/เวลา/สถานที่ วันที่ 19 ตุลาคม 2561

ณ วัดเวียงหนองล่อง

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ผู้สูงอายุ ครอบครัว และผู้เกี่ยวข้องในชุมชน 149 คน

เป้าหมาย

1. เพื่อให้ผู้สูงอายุได้ทราบผลการดำเนินงาน จุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานรวมทั้งวางแผนสำหรับการแก้ไขปัญหาและประเมินผลการดำเนินงานสำหรับครั้งต่อไป
2. เพื่อให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการดำเนินงาน จุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานรวมทั้งวางแผนสำหรับการแก้ไขปัญหาและประเมินผลการดำเนินงานสำหรับครั้งต่อไป

วิธีการดำเนินงาน

1. ประสานผู้เกี่ยวข้องเพื่อเข้าร่วมการประชุม
2. จัดประชุมคืนข้อมูลให้แก่ผู้สูงอายุ ครอบครัวและผู้เกี่ยวข้องในชุมชน ครั้งที่ 1 โดยให้ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมได้ให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ต่อการดำเนินงานครั้งต่อไป

ผลการดำเนินงาน

1. ทีมวิจัยคืนข้อมูลให้แก่ผู้สูงอายุ ครอบครัวและผู้เกี่ยวข้องในชุมชน ครั้งที่ 1 โดยจัดให้มีการประชุมในวันที่ 19 ตุลาคม 2561 ณ วัดเวียงหนองล่อง มีผู้เข้าร่วมงานรวม 149 คน
2. ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมงานแสดงความคิดเห็นว่า ควรมีการจัดกิจกรรมเป็นระยะ หรือมีผู้รับผิดชอบในการดำเนินกิจกรรมที่ชัดเจน มีตารางเวลาให้ผู้สูงอายุสามารถมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดภูมิปัญญาหรือเป็นผู้เข้ารับการถ่ายทอด เนื่องจากจากการทำโครงการไม่ได้เป็นผู้เลือกหัวข้อในการเข้าร่วมกิจกรรม และกิจกรรมมีให้เลือกน้อย
3. ผู้สูงอายุที่เป็นผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาในโครงการเสนอว่า ควรมีผู้สูงอายุที่มีความรู้ภูมิปัญญาด้านต่างๆ เช่น ด้านการประดิษฐ์หัตถศิลป์ ด้านอาหารพื้นเมือง ด้านการเกษตร เข้าร่วมกิจกรรมโดยอาจใช้ โรงเรียนผู้สูงอายุเป็นสื่อกลางในการทำกิจกรรมต่างๆ

รูปภาพการดำเนินงาน

กิจกรรมที่ 2 : ทีมวิจัยประเมินผลการดำเนินงานและคืนข้อมูลให้แก่ผู้สูงอายุ ครอบครัวและ
ผู้เกี่ยวข้องในชุมชน ครั้งที่ 2

วัน/เวลา/สถานที่ วันที่ 30 พฤศจิกายน 2561

ณ หอประชุมเทศบาลตำบลวังผาง

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- ทีมวิจัย 20 คน
- ตัวแทนเทศบาลตำบลวังผาง 6 คน
- ตัวแทนมหาวิทยาลัยพายัพ 2 คน
- ตัวแทน สกว. 1 คน
- ผู้สูงอายุ และผู้เกี่ยวข้อง 120 คน

เป้าหมาย

1. เพื่อนำเสนอการสรุปผลการดำเนินงาน
2. เพื่อให้ชุมชนได้ทราบผลการดำเนินงาน จุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน
3. เพื่อให้ชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ผลการจัดโครงการ และโอกาสในการพัฒนาให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืน

วิธีการดำเนินงาน

1. ประสานผู้เกี่ยวข้องเพื่อเข้าร่วมการประชุม
2. จัดประชุมผู้สูงอายุ ผู้เกี่ยวข้อง เพื่อประเมินผลการดำเนินงานและคืนข้อมูลให้แก่ผู้สูงอายุ ครอบครัวและผู้เกี่ยวข้องในชุมชน ครั้งที่ 2

ผลการดำเนินงาน

ทีมวิจัยจัดประชุมผู้สูงอายุ ผู้เกี่ยวข้อง เพื่อประเมินผลการดำเนินงานและคืนข้อมูลให้แก่ผู้สูงอายุ ครอบครัวและผู้เกี่ยวข้องในชุมชน ครั้งที่ 2 ให้แก่ชุมชนได้ทราบผลการดำเนินงาน จุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน ผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ผลการจัดโครงการ และโอกาสในการพัฒนาให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืน โดยมีกำหนดการดังนี้

11.30 - 13.00 น.	ลงทะเบียน การแสดงของผู้สูงอายุ ชมนิทรรศการ
13.00 - 13.15 น.	กล่าวเปิดงาน โดย นายกเทศมนตรีตำบลวังผาง
13.15 - 13.30 น.	การแสดง โดยกลุ่มแม่บ้านและผู้สูงอายุ
13.30 - 14.30 น.	การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่อง “การสานต่อการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุให้ต่อเนื่องและยั่งยืน”
ผู้ร่วมเสวนา:

- นายประยงค์ หลวงเหล็ก

- นางสาวมาลี บุญธรรม
- นายดอน อังกสิทธิ์
- นางชั้นทอง กันทาตง
- อาจารย์สุขสม ยองจา
- นายชูศักดิ์ ปัญญาแก้ว

ดำเนินการเสนาโดย นายพลสิทธิ์ สุขสวัสดิ์

14.30 - 14.45 น.	รับประทานอาหารว่าง
14.45 - 15.00 น.	โอกาสของ สกว
15.00 - 15.15 น.	โอกาสของสำนักวิจัย มหาวิทยาลัยพายัพ และโอกาสของ คณะพยาบาลศาสตร์แมคคอร์มิค มหาวิทยาลัยพายัพ
15.15-15.20 น.	โอกาสของทีมีวิจัย
15.20-15.30 น.	กล่าวปิดโครงการ โดย นายประยงค์ หลวงเหล็ก ประธานชมรมผู้สูงอายุตำบลวังผาง

บทเรียน

ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการเสนอรูปแบบของการจัดประชุมและมีส่วนร่วมในการแสดง การจัดนิทรรศการ มีตัวแทนผู้สูงอายุร่วมแสดงความคิดเห็น ผู้เข้าร่วมประชุมจาก 11 หมู่บ้าน มีการมอบรางวัลให้ผู้สูงอายุ โดยมอบรางวัลให้แก่ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนอย่างสม่ำเสมอ หมู่บ้านละ 1 รางวัล ผู้บริหารของเทศบาลตำบลวังผางรับทราบผลการดำเนินการโครงการ

รูปภาพการดำเนินงาน

กิจกรรมที่ 3 : ประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการ ประชุมสรุปผลการดำเนินงานและจัดทำชุดความรู้
วัน/เวลา/สถานที่ วันที่ 20 ธันวาคม 2561

ณ กองสาธารณสุขเทศบาลตำบลวังผาง

เป้าหมาย

1. เพื่อให้ทราบผลการดำเนินงาน จุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหา อุปสรรค โอกาสในการพัฒนา
แนวทางในการแก้ไขปัญหา
2. เพื่อหาแนวทางในการนำความรู้ไปต่อยอดให้มีความต่อเนื่องยั่งยืน

วิธีการดำเนินงาน

1. ประสานผู้เกี่ยวข้องเพื่อเข้าร่วมการประชุม
2. ประชุมสรุปผลการดำเนินงานโดยวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหา อุปสรรค โอกาสในการ
พัฒนา
3. วิเคราะห์หาแนวทางจัดทำชุดความรู้ และผลการดำเนินงานเพื่อเผยแพร่

ผลการดำเนินงาน

ได้ข้อมูลผลการดำเนินงาน จุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหา อุปสรรค โอกาสในการพัฒนา แนวทางใน
การแก้ไขปัญหา รูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุตำบลวังผาง ได้ชุดความรู้ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการ
เตรียมขันธ์และการขึ้นท้าวทั้งสี่

รูปภาพการดำเนินงาน

ภาคผนวก ค
ประวัตินักวิจัย

รายชื่อและประวัติทีมวิจัย

ประวัติหัวหน้าโครงการและทีมวิจัย

ประวัติหัวหน้าโครงการ

1. ชื่อ-สกุล: อาจารย์ที่ปประพิน สุขเขียว

ตำแหน่งปัจจุบัน: อาจารย์ประจำ

หน่วยงาน: คณะพยาบาลศาสตร์แมคคอร์มิค มหาวิทยาลัยพายัพ

สถานที่ติดต่อได้สะดวก: คณะพยาบาลศาสตร์แมคคอร์มิค มหาวิทยาลัยพายัพ
131 ถนนแก้ววรัฏฐ ต.วัดเกต อ.เมือง จ.เชียงใหม่ 50000

โทรศัพท์มือถือ: 081-7241330

โทรศัพท์ที่ทำงาน: 053-242532

E-mail address: theepprapin@gmail.com

ประวัติการศึกษา:

คุณวุฒิ	สาขาวิชา	สถาบันที่จบ	ปี พ.ศ.ที่จบ
ปริญญาโท	การพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช	คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	2542
ปริญญาตรี	การพยาบาลและผดุงครรภ์	คณะพยาบาลศาสตร์แมคคอร์มิค มหาวิทยาลัยพายัพ	2532

สาขาวิชาที่มีความชำนาญพิเศษ

สุขภาพจิต และการพยาบาลจิตเวช

2. ชื่อ-สกุล: นางสาวรัชฎาภรณ์ ไชยเสน

ตำแหน่ง: นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ

หน่วยงาน: กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลตำบลวังผาง

ที่อยู่: เทศบาลตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

โทรศัพท์: 087-0824799

E-mail: wangpangss@hotmail.com

การศึกษา: สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต

ประสบการณ์งานวิจัย/งานพัฒนา:

วิทยานิพนธ์ เรื่องการจัดการขยะตลาดนัดบ้านเวียง ตำบลวังผาง อำเภอเวียงหนองล่อง
จังหวัดลำพูน

ประวัติทีมผู้วิจัย

1. ชื่อ-สกุล นางสาวปรีญาภรณ์ งามชื่น
 หน่วยงาน โรงพยาบาลเวียงหนองล่อง
 ที่อยู่ 299/286 หมู่ 3 ตำบลสันผักหวาน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่
 เบอร์โทรศัพท์ 086-1924743
 E-mail Ribbin.p@gmail.com
 การศึกษา พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพยาบาลผู้ใหญ่

ประสบการณ์งานวิจัย/งานพัฒนา

งานค้นคว้าอิสระ เรื่องประสิทธิผลของการใช้โปรแกรมการเสริมสร้างพลังอำนาจในการฟื้นฟูสมรรถภาพปอดสำหรับผู้ที่เป็นโรคปอดอุดกั้นเรื้อรัง รพ.ป่าซาง จังหวัดลำพูน

2. ชื่อ นามสกุล (ภาษาไทย) นางพีรณัฐ ลาเซอร์
 ชื่อ-นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) Mrs. Peeranuch LeSeure
 ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ประจำ
 สถานที่ติดต่อได้สะดวก คณะพยาบาลศาสตร์แมคคอร์มิค มหาวิทยาลัยพายัพ
 อ. เมือง จ. เชียงใหม่ 50000
 โทรศัพท์มือถือ 086 185 4347 ที่ทำงาน 053 242352
 E-mail Address: goodmorningpim@hotmail.com
 Peeranuch_j@payap.ac.th

ประวัติการศึกษา

คุณวุฒิ	สาขาวิชา	สถาบันที่จบ	ปี พ.ศ. ที่จบ
▪ ปริญญาเอก	Nursing	Sinclair School of Nursing, University of Missouri-Columbia, USA	2548
▪ ปริญญาโท	การพยาบาลผู้ใหญ่	คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล	2540
▪ ปริญญาตรี	การพยาบาลและ ผดุงครรภ์	คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ	2536

สาขาวิชาที่มีความชำนาญเป็นพิเศษ

การพยาบาลผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ

ประสบการณ์การที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัย ในระยะเวลา 5 ปี

- หัวหน้าโครงการ: ประสบการณ์การจัดการกับอาการของโรคในผู้สูงอายุโรคปอดอุดกั้นเรื้อรัง (The Experience of Managing Symptoms of COPD in elderly)

(ได้รับทุนจากมหาวิทยาลัยพายัพ ปี 2554)

- **ผู้ร่วมวิจัย:** ความพร้อมของพยาบาลไทยในการก้าวสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (The Readiness of Thai Nurses towards/for the ASEAN Economic Community)
(ได้รับทุนจากมหาวิทยาลัยพายัพ ปี 2557)

3. ชื่อ-สกุล

ผศ.ดร. รุ่งฤดี วงศ์ชุม

ชื่อ - นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) Miss Rungrudee Wongchum

ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ประจำ คณะพยาบาลศาสตร์แมคคอร์มิค มหาวิทยาลัยพายัพ

สถานที่ทำงาน คณะพยาบาลศาสตร์แมคคอร์มิค มหาวิทยาลัยพายัพ

131 ถ. แก้วนารัฐ ต.วัดเกต อ.เมือง จ. เชียงใหม่ 50000

โทรศัพท์ 082-3921820

โทรศัพท์/โทรสาร 053-247675 โทรสาร 053-242532

ที่อยู่ บ้านเลขที่ 415 บ้านเกษตรใหม่ (ณัฐกมล) หมู่ 10 ต.หนองหาร
อ.สันทราย จ. เชียงใหม่ 50290

E-mail: wongchum@hotmail.com

ประวัติการศึกษา

ปีที่สำเร็จการศึกษา	คุณวุฒิและวิชาเอก	สถานที่ศึกษา
พ.ศ. 2556	PhD in Nursing	University of East Anglia, UK
พ.ศ. 2547	ศึกษาศาสตรบัณฑิต (ปฐมวัย)	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
พ.ศ. 2539	สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต (การแพทย์ ฝายจิต)	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
พ.ศ. 2537	พยาบาลศาสตรบัณฑิต (การพยาบาลและ การผดุงครรภ์)	มหาวิทยาลัยบูรพา

สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ

- การพยาบาลเด็กและวัยรุ่น การดูแลสุขภาพจิตวัยรุ่น
- การวิจัยเชิงปริมาณ
- การวิจัยแบบผสมผสาน
- สถิติที่ใช้ในการวิจัย

ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ

หัวหน้าโครงการวิจัย : ชื่อโครงการวิจัย

ชื่อโครงการวิจัย	ชื่อทีมวิจัย	แหล่งทุน
รูปแบบการเรียนรู้ของนักศึกษา มหาวิทยาลัยสยาม กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	รุ่งฤดี วงศ์ชุม	มหาวิทยาลัยสยาม

ชื่อโครงการวิจัย	ชื่อทีมวิจัย	แหล่งทุน
ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของ แรงงานสตรีที่รับงานมาทำที่บ้าน: กรณีศึกษา จังหวัดเชียงใหม่	รุ่งฤดี วงศ์ชุม	มหาวิทยาลัยพายัพ
ความฉลาดทางอารมณ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักศึกษา มหาวิทยาลัยพายัพ จังหวัดเชียงใหม่	รุ่งฤดี วงศ์ชุม	มหาวิทยาลัยพายัพ
ผลโปรแกรมการให้ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริม ความฉลาดทางอารมณ์ต่อพฤติกรรมส่งเสริมความ ฉลาดทางอารมณ์ในเด็กของผู้ปกครองในศูนย์ พัฒนาเด็กเล็กเจดีย์แม่ครัว อ.สันทราย จ.เชียงใหม่	รุ่งฤดี วงศ์ชุม ทองเหรียญ อินตะพินธุ์	มหาวิทยาลัยพายัพ
Family factors influencing violence in Thai adolescents and nursing strategies for prevention: a mixed methods study (วิทยานิพนธ์ปริญญาเอก)	Rungrudee Wongchum Janet Ramjeet Nicola Young	มหาวิทยาลัยพายัพ
รูปแบบการเรียนรู้กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชา พบ 474 วิจัยเบื้องต้นทางการพยาบาล	รุ่งฤดี วงศ์ชุม	สโมสรอาจารย์ มหาวิทยาลัยพายัพ
ปัจจัยที่มีผลต่อการผลิตผลงานวิชาการและ ผลงานวิจัยของอาจารย์ คณะพยาบาลศาสตร์แมค คอร์มิค มหาวิทยาลัยพายัพ	รุ่งฤดี วงศ์ชุม ปรารธนา ลังกาพินธุ์ พนิดา เซ็นนันท์ รุ่งศักดิ์ ศิรินิยมชัย ปริญญา พรหมเดชะ นพรัตน์ ธารณะ พัชรกัญญ์ ฉัตรวิไล	มหาวิทยาลัยพายัพ
กระบวนการเข้ามาทำงานของบุคลากรทางสุขภาพ ชาวต่างชาติในประเทศไทย	รุ่งฤดี วงศ์ชุม พินุช ลาเซอร์ อรทิพา ส่องศิริ พิชาภรณ์ จันทนกุล วิษชุดา เจริญกิจการ	มูลนิธิเพื่อการ พัฒนานโยบาย สุขภาพระหว่าง ประเทศ
รูปแบบการเลี้ยงดูและสัมพันธภาพในครอบครัว ตามการรับรู้ของผู้ต้องขังเยาวชนและครอบครัว	รุ่งฤดี วงศ์ชุม กัญญาพัชร จาอ้าย ชัชฎาภรณ์ นันทขว้าง	มหาวิทยาลัยพายัพ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและทำเสร็จแล้ว :

- รุ่งฤดี วงศ์ชุม. (2558). รูปแบบการเรียนรู้กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชา พบ 474 การวิจัยทางการพยาบาลเบื้องต้น. *วารสารคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม*, 16(31), หน้า 6-17.
- Wonchum, Rungrudee. (2556). Family factors influencing violence in Thai adolescents and nursing strategies for prevention. Proceeding of the 3rd International Qualitative Research Conference, Khon Kaen, Thailand, 4-5 December, 2013.
- Wongchum, R., Ramjeet, J. (2013). Do family factors and gender influence violent behaviour in Thai adolescents?: A cross-sectional study. *International Journal of Nursing*, 2(2), p. 1-8.
- Wongchum, R. (2014). How parental discipline influencing violent behaviour in Thai adolescents?. Proceeding of the 2014 ANPOR Conference, Niigata, Japan. 30 Nov- 2 Dec 2014.
- รุ่งฤดี วงศ์ชุมและคณะ. (2559). ปัจจัยที่มีผลต่อการผลิตผลงานวิชาการและผลงานวิจัยของอาจารย์คณะพยาบาลศาสตร์แมคคอร์มิค มหาวิทยาลัยพายัพ. รายงานวิจัย มหาวิทยาลัยพายัพ.
- รุ่งฤดี วงศ์ชุมและคณะ. (2559). กระบวนการเข้ามาทำงานของบุคลากรชาวต่างชาติที่ทำงานโรงพยาบาลในประเทศไทย. รายงานการวิจัย มูลนิธิเพื่อการพัฒนานโยบายสุขภาพระหว่างประเทศ.

งานวิจัยที่กำลังทำ :

ชื่อโครงการวิจัย	ชื่อทีมวิจัย	แหล่งทุน
รูปแบบการเลี้ยงดูและสัมพันธภาพในครอบครัวตามการรับรู้ของผู้ต้องขังเยาวชนและครอบครัว	รุ่งฤดี วงศ์ชุม (หัวหน้าโครงการ) กัญญาพัชร จาอ้าย ชัชฎาภรณ์ นันทขว้าง	มหาวิทยาลัยพายัพ

4. ชื่อ-สกุล นายทิม ปิยาโน

ที่อยู่ 168/2 ม.1 บ้านหนองล่อง ต.วังผาง อ.เวียงหนองล่อง จ.ลำพูน

เบอร์โทรศัพท์ 062-6735454

การศึกษา มัธยมศึกษาปีที่ 3

ตำแหน่ง/บทบาทในชุมชน

- เลขานุการชมรมผู้สูงอายุ อ.เวียงหนองล่อง
- ประธานคลังปัญญาชมรมผู้สูงอายุ อ.เวียงหนองล่อง
- ประธานชมรมหมอฟันบ้านผู้สูงอายุ อ.เวียงหนองล่อง

5. ชื่อ-สกุล นางชั้นทอง กันหาตง
 ที่อยู่ 310 หมู่ 5 บ้านดงหลวง ต.วังผาง อ.เวียงหนองล่อง จ.ลำพูน
 เบอร์โทรศัพท์ 087-1739307
 การศึกษา ประถมศึกษา ปีที่ 4
 ตำแหน่ง/บทบาทในชุมชน
 - กรรมการผู้สูงอายุ หมู่ 5 บ้านดงหลวง
 - ที่ปรึกษาประเพณีวัฒนธรรมวัดดงหลวง
6. ชื่อ-สกุล นายวิรัตน์ จินาอิ
 ที่อยู่ 202 หมู่ 5 บ้านดงหลวง ต.วังผาง อ.เวียงหนองล่อง จ.ลำพูน
 เบอร์โทรศัพท์ 084-0471946
 การศึกษา ประถมศึกษา ปีที่ 4
 ตำแหน่ง/บทบาทในชุมชน
 - ประธานชมรมผู้สูงอายุ หมู่ 5 บ้านดงหลวง
 - เจริญญิกวัดบ้านดงหลวง
7. ชื่อ-สกุล นายเสาร์ ประสาทสุวรรณ
 ที่อยู่ 462 หมู่ 8 บ้านดงเหนือ ต.วังผาง อ.เวียงหนองล่อง จ.ลำพูน
 เบอร์โทรศัพท์ 093-2245004
 การศึกษา ประถมศึกษาปีที่ 6
 ตำแหน่ง/บทบาทในชุมชน
 - เลขานุการชมรมผู้สูงอายุ ม.8
8. ชื่อ-สกุล นายพลิตี สุขสวัสดิ์
 เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน 3-8098-00032-751
 ที่อยู่ 449/1 หมู่ 8 บ้านดงเหนือ ต.วังผาง อ.เวียงหนองล่อง จ.ลำพูน
 เบอร์โทรศัพท์ 095-2452926
 การศึกษา ปริญญาตรี
9. ชื่อ-สกุล นายประเวศ ใจเจี้ยว
 ที่อยู่ 171 หมู่ 2 บ้านเหล่าปางเสือ ต.วังผาง อ.เวียงหนองล่อง จ.ลำพูน
 เบอร์โทรศัพท์ 098-7509392

การศึกษา ปริญญาตรี

ตำแหน่ง/บทบาทในชุมชน กรรมการสภาวัฒนธรรม อ.เวียงหนองล่อง

10. ชื่อ-สกุล นายดอน อังกลีทธิ

ที่อยู่ 51 หมู่ 9 บ้านกลางทุ่ง ต.วังผาง อ.เวียงหนองล่อง จ.ลำพูน

เบอร์โทรศัพท์ 086-6560902

การศึกษา ปริญญาตรี

ตำแหน่ง/บทบาทในชุมชน ประธานชมรมผู้สูงอายุ ม.9 บ้านกลางทุ่ง

11. ชื่อ-สกุล นายประยงค์ หลวงเหล็ก

ที่อยู่ 114 หมู่ 3 บ้านท่าลี่ ต.วังผาง อ.เวียงหนองล่อง จ.ลำพูน

เบอร์โทรศัพท์ 089-5571760

การศึกษา ประถมศึกษาปีที่ 4

ตำแหน่ง/บทบาทในชุมชน

- ประธานชมรมผู้สูงอายุอำเภอเวียงหนองล่อง
- ประธานชมรมผู้สูงอายุ ม.3 บ้านท่าลี่

12. ชื่อ-สกุล นางสาวมาลี บุญธรรม

ที่อยู่ 38 หมู่ 6 บ้านเวียงหนองล่อง ต.วังผาง อ.เวียงหนองล่อง จ.ลำพูน

เบอร์โทรศัพท์ 082-3810125

การศึกษา มัธยมศึกษาปีที่ 3

ตำแหน่ง/บทบาทในชุมชน

- ประธานชมรมผู้สูงอายุ ม.6

13. ชื่อ-สกุล นายสอน ยะท่าตุ้ม

ที่อยู่ 54 หมู่ 2 บ้านเหล่าปงเสื่อ ต.วังผาง อ.เวียงหนองล่อง จ.ลำพูน

เบอร์โทรศัพท์ 089-5571760

การศึกษา ประถมศึกษาปีที่ 4

ตำแหน่ง/บทบาทในชุมชน

- ประธานชมรมผู้สูงอายุ ม. 2
- กรรมการกองทุนหมู่บ้าน ม. 2
- มัคทายกวัดเหล่าปงเสื่อ

14. ชื่อ-สกุล นายอนันต์ เทพชัย

ที่อยู่ 213 หมู่ 6 บ้านเวียงหนองล่อง ต.วังผาง อ.เวียงหนองล่อง จ.ลำพูน

เบอร์โทรศัพท์ 099-8630763

การศึกษา ปริญญาตรี

ตำแหน่ง/บทบาทในชุมชน

- รองประธานชมรมผู้สูงอายุ ม.6 บ้านเวียงหนองล่อง